ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XXIV (LVIII) ■ Nr. 12 (510) ■ Decembrie 2024 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

AUREL DAN - Nuntă în Maramureș (ulei pe pânză)

Adrian Alui Gheorghe - Calea, Adevărul și Viața, în lumina filosofiei și a credinței. Calinic Argeșeanul - *Catehism filosofic* *p. 16-17*

În prag de Crăciun și An Nou 2025, revista de cultură «Argeș» le mulțumește colaboratorilor și cititorilor săi și le urează

La mulți ani fericiți!

Ninel Ganea

Crăciunul în literatura română

Nu fără să fiu ispitit și nu neapărat în preajma praznicului Nașterii Domnului, mi-am tot pus întrebarea de ce noi, românii, nu avem o literatură de Crăciun mai spectaculoasă, care să surprindă farmecul, splendoarea și bucuria sărbătorii.

De-a lungul vremii, deși sunt departe de a avea o cunoaștere exhaustivă a literaturii locale, am încercat să descopăr povestiri care să facă dreptate culturii locale. Iar întreprinderea nu a fost nici pe departe atât de ușoară, pe cât s-ar putea presupune la prima vedere. George Călinescu, de pildă, în monumentala sa „Istorie a literaturii române de la origini până în prezent", abia dacă menționează câteva povestiri de Crăciun, majoritatea neglijabile ca valoare. Poate că nu e doar vina criticului, după cum poate că nu e doar vina literaturii, având în vedere grila de lectură a criticului.

Există mai multe explicații pentru această stare de fapt. În primul rând, povestirea de Crăciun poate fi localizată cu precizie, ca gen literar, în descendența a doi autori anglo-saxoni, Washington Irving și Charles Dickens, ambii cu o influență minoră la noi. De altfel, nu e întâmplător că una dintre cele mai mișcătoare mărturii ale Crăciunului românesc provine de la Nicolae Steinhardt, unul dintre puținii admiratori declarați ai lui Dickens, în „Jurnalul Fericirii". Pe de altă parte, iradierea literară franceză romantică și post-romantică a fost copleșitoare la noi și acest lucru se reflectă în alegerea subiectelor, dar mai ales în perspectiva adoptată, aproape de fiecare dată excesiv de modernă. Influența germană, deloc neglijabilă, mai ales în cazul lui Mihai Eminescu, este în fond tot de factură romantică.

În aceeași ordine de idei și poate că mai important, în cultura română a existat, și probabil continuă să existe, o falie considerabilă între intelectualii marcanți, în special scriitori, și Biserică, după cum observa cu tristețe, printre alții, părintele Dumitru Stăniloae. Până și unii dintre romancierii sau poeții care frecventau cu interes și probabil cu evlavie cercuri isihaste ca Rugul Aprins nu cred că au reușit în beletristică să depășească o anumită modernitate, până într-acolo încât, pentru cineva neavizat, prezența lor în Biserică ar putea să pară o curiozitate. Un exemplu îl reprezintă Ion Marin Sadoveanu și a sa descriere a Crăciunului din „Sfârșit de veac în București" încărcată de tonuri mai degrabă grotești. Un altul este Vasile Voiculescu, care, deși afirma într-un interviu că „cine s-a născut și-a crescut la țară a prins de mic în urechi melodia duioasă a colindelor", nu a lăsat să străbată în lirică această amintire decât pasager. Cât privește proza sa, ea plătește tribut unor cu totul alte influențe.

Cu toate acestea, au fost destui scriitori români care nu au rămas insensibili la farmecul inefabil al Crăciunului și al sărbătorilor de iarnă. Din nou, nu e de mirare că mulți literați preocupați de subiect făceau totuși parte din Biserică, având căutări serioase care se reflectau, ce-i drept, marginal, și în creațiile lor. Exemplul cel mai ilustru e cel al lui Gala Galaction, care a fost și preot, nu doar scriitor, dar în aceeași categorie se pot încadra Mihail Sadoveanu, apropiat de Mănăstirea Neamț, fără doar și poate cel mai talentat scriitor tradiționalist român, Alexandru Vlahuță, cu o casă memorială la Mănăstirea Agapia, fără a-l uita pe Nicolae Steinhardt, călugărit la Rohia.

În același timp, atmosfera unică a Crăciunului românesc, cu toate tradițiile sale rurale – iar majoritatea intelectualilor proveneau de la sat – nu avea cum să nu-și pună amprenta asupra sensibilității artistice. Drept pentru care multe din poveștile românești de Crăciun reprezintă excelente peisaje pastorale (vezi în acest sens „De azi și de demult" al lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea, „Moș Crăciun" și „Primul Ghimpe" al lui Sadoveanu, sau chiar și evocările mai urbane ale lui Steinhardt) care fixează memoria inegalabilă a sărbătorilor petrecute la țară. Rigoarea postului e foarte aproximativă, pregătirile culinare, zbenguiala copiilor și colindele par de multe ori că au întâietate în fața liturghiei, dar cu toate acestea răzbate adeseori dinspre Biserică o nostalgie a paradisului, după cum se vede mai cu seamă în amintirile lui Ioan Ianolide, de pildă.

Dar înrâurirea ortodoxă nu se vede doar în mici simboluri de suprafață, ci se simte poate chiar mai puternic în acea dragoste compătimitoare care încearcă să acopere întreaga creație. Și din acest motiv apar, cred, peste tot copii necăjiți și obidiți, unii nimic altceva decât clișee prăfuite ale literaturii de Crăciun, în schimb alții superb realizați, cum e cazul personajului din „Ochii" lui Sadoveanu. Însă iubirea creștinească se revarsă de Crăciun până și asupra marginalilor, cum e cazul unor foști ocnași, sau asupra unor necuvântătoare, ca în inedita povestire a lui Jean Bart, „Intrarea câinilor în Anglia strict interzisă".

Puținătatea scrierilor românești de Crăciun nu ar trebui să ne facă să le trecem cu vederea valoarea (unde e cazul), dar s-ar putea constitui într-un prilej de reflecție mai profundă cu privire la clivaje culturale mai vechi, care se fac simțite însă până astăzi.

...atmosfera unică a Crăciunului românesc, cu toate tradițiile sale rurale – iar majoritatea intelectualilor proveneau de la sat – nu avea cum să nu-și pună amprenta asupra sensibilității artistice. Drept pentru care multe din poveștile românești de Crăciun reprezintă excelente peisaje pastorale (...) care fixează memoria inegalabilă a sărbătorilor petrecute la țară.

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Bucuriile de care trebuie să ne împărtășim cu toții!

Limba noastră este vehiculul așezat în alcătuirea trupului nostru, exact la distanțe egale între minte (creier) și inimă, ca un proțap la șareta cu două roți. Astfel, limba primește putere de exprimare din partea minții și rostește binele sau răul care dospește în minte.

Rațiunea este prima componentă a Sufletului nostru. Cea mai mare grijă trebuie să o avem pentru a ne păstra și cultiva gândurile noastre cele bune și pentru a plivi buruienile care, deseori, se amestecă laolaltă în gândirea noastră cea neadormită.

Cu toții, păcătoși sau virtuoși, suntem în cofa lui Dumnezeu, pe care El o ține de toartă. Trebuie să ne împăcăm unii cu alții și să nu ne judecăm, altminteri nu vom fi iertați.

Iubirea de Dumnezeu, a pământului nostru, a casei cu vatra care dă viață în familie, iubirea graiului întru liberă rostire, apărarea leagănului, învățătura de a primi milă de la fratele în slujire, credința în Înviere, toate acestea au fost sfânta izbăvire pentru Neamul celui zidit întru nemurire.

Este greu să duci o viață aleasă, duhovnicească, într-o lume plină de erori și păcate.

Scopul nostru acesta este: de a ne pregăti cu grijă pentru Marea Întâlnire cu Dumnezeul Vieții, Părintele Luminilor!

O vorbă bună, o încurajare, un ajutor, o speranță, un sfat de inimă, acestea sunt bucuriile de care trebuie să ne împărtășim cu toții!

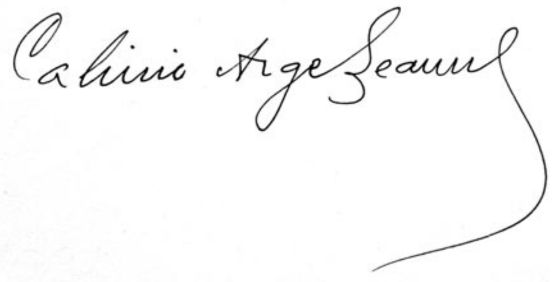
Stăruitor îndemn fac pentru cei care doresc să aibă o bucurie duhovnicească statornică, să-și facă drum grabnic spre scaunul Spovedaniei din Biserica slavei Domnului, unde omul se întâlnește la sfat cu Creatorul său.

Pentru omul care crede în Dumnezeu, rânduielile definitive apar numai odată cu sfârșitul istoriei. Cred că omenirea învață mereu. Încă nu și-a luat examenele. Doar sfinții și-au plinit măsura.

Cu soluția ortodoxă, Dumnezeu îi îmbie pe oameni de două milenii. Este o soluție spirituală, filocalică, opusă materialismului primitiv și „civilizației trupului", care se caracterizează prin cumpătare, sobrietate, smerenie, depărtare de păcat, de violență și duce spre refacerea comuniunii omului cu Dumnezeu.

Trebuie să căutăm mai des în Împărăția Inimii noastre și să vedem de unde izvorăște pofta nesăbuită de a judeca și osândi pe aproapele nostru, uneori cu înverșunare diabolică.

Să nu mâhnim oamenii. Gâlceava nu zidește niciodată. Să te rogi pentru celălalt, ca să se întoarcă la Dumnezeu. Dar să nu-i dai cu măciuca în cap.

Gheorghe Grigurcu

„O vizită a lui Dumnezeu”

■ Senectutea scriptorului. Lumea se retrage în expresie aidoma unui melc în cochilie.

■ O ploaie care începe, se oprește, iar începe în intensități capricioase. O ploaie ironică.

■ O viață. Eternitate care se reduce pe măsură ce înaintăm în vârstă, până spre dispariție.

■ „Vizionarismul este trăsătura mentală distinctivă de corupție intelectuală a acestui secol tot așa cum istoricismul a transformat gândirea în secolul al XIX-lea, după cum evidenția Nietzsche. (...) Doar că această perspectivă asupra viitorului, care fusese legată anterior de o viziune liniară a progresului, s-a transformat într-o viziune a dezastrului legată de volumul inimaginabil de informație care ne stă la îndemână astfel” (Susan Sontag).

■ A.E.: „Aparența realului concurând realul cu un succes uneori maxim când dobândește un statut estetic. Impostură legitimă.”

■ A.E.: „Stânjenitoare admirația, colega, din partea unui mediocru, nu-i așa?”

■ A admira nu înseamnă neapărat a iubi. Admirația implică o distanță față de obiectul său trebuitoare prosternării. A.E.: „Și relația cu Dumnezeu?” Se cuvine să reprezinte în primul rând iubirea.

■ O satisfacție fugind de sine, o durere căutându-se insistent.

■ A.E.: „Mi-ai vorbit despre un tânăr autor cu apucături suspecte pe care-l bănuiești că ți-a sustras un caiet cu însemnări de jurnal. Mi-a venit o supoziție. S-ar putea ca, supraviețuindu-ți, să le publice într-o bună zi ca și cum ar fi ale sale. Spune-mi: ai prefera să nu mai apară niciodată sau să apară sub numele său?” Dacă ar face selecția potrivită, prefer a doua variantă. Textul primează.

■ În favoarea confratelui X, care manifestă o atenție exemplară cu privire la propria-i carieră, următoarea observație a lui Chamfort: „Falsa modestie este minciuna cea mai decentă”.

■ Toamnă. Și încă nu e totul pierdut. Mai rezistă ochiuri de apă în care se reflectă cerul echivoc.

■ „Oamenii se poartă cu Dumnezeu ca și cum ființa aceasta, cea mai înaltă, neinteligibilă și neimaginabilă, n-ar însemna mai mult decât ei înșiși. Căci altfel ei n-ar spune: *Domnul* Dumnezeu, *dragă* Dumnezeule și *bunule* Dumnezeu. În felul acesta el ajunge să fie, mai cu seamă pentru preoții care îl pomenesc toată ziua, o simplă frază, un simplu nume, pe care îl rostesc fără să se gândească la nimic. Dacă ar fi însă pătrunși de măreția lui, ar amuți și, de atâta cinstire, nici n-ar mai fi în stare să-l rostească” (Goethe).

■ Zgomotul testează tăcerea, muzica o omagiază.

■ Ipostaze de scriptor. Spiritul nu depășește viața, urmând-o. Spiritul depășește viața, sacrificând-o.

■ A.E.: „Nu ne dau practicile unor bigoți (smerenie, umilință, devoțiune în exces) impresia unor acte de umană, preaumană lingușire? A unui fals sacrileg în însuși temeiul credinței?”.

■ „Cum este Marcus Aurelius pesimist sau realist, atunci când scrie în **Gânduri către sine însuși**: «De dimineață începi să-ți spui: Voi întâlni un indiscret, un nerecunoscător, un violent, un perfid, un invidios, un nesociabil»? Adesea nerealistul îl tratează de pesimist pe realistul care vede prea bine realul. Dar a vedea bine realul nu-l definește pe pesimist care vede răul peste tot, în timp ce optimistul vede binele peste tot, și pe tragic care încearcă să vadă realul așa cum este. Pesimistul vede răul peste tot; optimistul, binele peste tot; tragicul, răul acolo unde este, binele acolo unde este, constatând că, într-o viață, cu excepția vieții ca sihastru în pădure, suma relelor se dovedește mai importantă decât cea a lucrurilor bune” (Michel Onfray).

■ Sinuciderea unor poeți, de la Gérard de Nerval la Serghei Esenin și Paul Celan. Ființa care a dat naștere poeziei, devenită un obstacol al acesteia prin Destinul său.

■ Zi ploioasă. La amiază s-a luminat întrucâtva, zarea e asemenea unei servitoare a cosmosului, „drăguță”, dar în veșminte sărăcăcioase.

■ Slăbiciunile tinereții sunt adesea socialmente sancționate, slăbiciunile senectuții adesea tolerate. Un avantaj al ultimei? Cu toate că, suportând impactul primelor, cel ajuns la senectute poate suferi în continuare, din cavalerism față de sine însuși.

■ O idee care poate părea autorului său insuficient formulată, nedusă la capăt, poate dobândi un halou de sugestii imprevizibile. Aproximația favorizând o apropiere de esență.

■ A.E.: „Vai, inteligența e nu o dată mare amatoare de comeraj aidoma unei portărese!”

■ „Guvernul Marii Britanii a cheltuit peste 160.000 de lire sterline, începând cu anul 2021, pentru a instrui funcționarii publici să recunoască și să evite comportamentele percepute ca fiind jignitoare. Angajații din sectorul public au fost învățați că gesturi aparent nevinovate, cum ar fi datul ochilor peste cap sau utilizarea telefoanelor mobile în timpul conversațiilor, ar putea fi interpretate ca forme de discriminare sexuală sau rasială” (*Dilema veche*, 2024).

■ O furtună ascunsă într-un ochi.

■ A.E.: „Regulile de circulație care se cuvin respectate ale stării pe care o putem numi buna dispoziție.”

■ Un fel de a fi sociabil. Azi te interesează nu pe cine întâlnești pe stradă, ci pe cine nu întâlnești.

■ Senectute. Ingeniozitățile ezită, rămân doar fulgurațiile lor, memoria se retrage sarcastică, se instaurează monotonia, factor al intemporalității.

■ „Frumusețea nu este ca un superlativ a ceea ce imaginăm, ca un tip abstract pe care-l avem dinaintea ochilor, ci dimpotrivă, ca un tip nou, cu neputință de imaginat, pe care ni-l înfățișează realitatea. Se spune că frumusețea e o făgăduială de fericire. Dar, invers, posibilitatea plăcerii poate fi un început de frumusețe” (Proust).

■ Afirmațiile cele mai diverse ale unui autor celebru au prea adesea o recepție aprobativ-admirativă. Numele în cauză devenind adevărul lor.

■ „Asimetria crescândă dintre trecutul personal și «nu încă». Acest «nu încă» al așteptării, al speranței, al proiectului se orientează tot mai mult spre trecut, spre ceea ce poate fi recuperat din trecut, spre memorie. Finalmente, viitorul se mută în trecut: ce poate fi de așteptat pentru facultatea însăși a așteptării? Poate doar faptul – miracolul? – că prezentul rămâne deocamdată prezent în fața nimicului” (Matei Călinescu).

■ Aprilie 2023. Surpriză. Încă o dată apare fotografia mea cu Rocky, în numărul pascal al ziarului *Gorjeanul*. Nu ezit a-l evoca zilnic în sinea mea pe prietenul meu drag dispărut.

■ Senectute. Trecutul obosit de prezent, prezentul obosit de viitor.

■ Prima linie de cale ferată se presupune că s-a construit în secolul al XVIII-lea, în Anglia, pentru tren de vagonete cu cai.

■ „În legătură cu romanul american: El caută universalul. Ca și clasicismul. Dar în timp ce clasicismul caută un universal etern, literatura contemporană, datorită împrejurărilor (întrepătrunderea frontierelor), caută un universal istoric. Nu-i vorba de omul tuturor timpurilor, ci de omul tuturor spațiilor” (Camus).

■ Senectute. Vârstă care păstrează suficiente din trăsăturile celorlalte vârste rămase neepuizate, pentru a nu avea nevoie neapărat de recunoașterea incomodă a unei figuri întrutotul proprii.

■ „Suferința este (...) o vizită a lui Dumnezeu; un fel de sacrament nemaiauzit, prin care Ființa Eternă vine la noi, pe fondul unui neant, al unei absențe, în care privațiunea, nu numai de un lucru, ci de un lucru iubit, posedat ori dorit, înseamnă Dumnezeu și poate produce un har (...) este o vizită, dar una misterioasă, vizită a ființei supreme, pătrunzând în noi tocmai prin acea împuținare a ființei noastre, prin acea lezare a iubirii noastre” (Monseniorul Vladimir Ghika).

■ Credința care nu începe de la rădăcini n-ar putea produce decât un rod artificial. Credința: un test al rădăcinilor ființei.

■ Plictisul: o tristețe rudimentară, care din lehamite nu se analizează, disprețuindu-și conștiința.

■ „Dumnezeu a murit în fața tuturor; el a înviat fără martori – și nu le-a apărut în slava sa decât câtorva rari aleși despre care se poate mereu spune că au visat. Astfel încât balanța va rămâne totdeauna inegală între Vinerea Mare, când nimic nu lipsește evidenței ororii, și ziua de Paști, când mângâierea plutește în îndoială. Pentru ce moartea este așa de sigură și mântuirea așa de incertă? Dar dacă Dumnezeu ne așteaptă dincolo de vălul morții, este drept ca acest văl să fie mai vizibil decât ceea ce acoperă. *Mors patens, Deus latens*” (Gustave Thibon).

■ Îmi spune un preot tânăr: „Pe Dumnezeu se cuvine a-L trăi emoțional, astfel cum trăiești o dragoste, o prietenie cu bucuriile și suferințele pe care le includ natural. A-L reduce la un concept e ca și cum, flămând fiind, ai privi o masă încărcată îmbelșugat cu bucate pe care nu le poți atinge”.

■ „A-L iubi pe Dumnezeu prin intermediul răului ca atare. A-l iubi pe Dumnezeu prin intermediul răului pe care îl urăști și urând acest rău. A-L iubi pe Dumnezeu ca autor al răului pe care nu încetezi să îl urăști. Răul este pentru iubire ceea ce este misterul pentru inteligență. Așa cum misterul constrânge virtutea credinței să fie supranaturală, tot așa operează răul pentru virtutea milei. A încerca să găsești compensații, justificări răului e tot atât de nociv pentru iubire ca încercarea de a expune conținutul tainelor la nivelul inteligenței umane.” (Simone Weil).

■ Timidul nu e îndeobște o ființă egoistă, ci una deschisă spre factorii pozitivi ce i-ar putea reduce complexul. Însă șansele sale morale sunt îndeobște neluate în seamă. A fi timid nu înseamnă cum se crede a te îndepărta de lume, ci, dimpotrivă, a te apropia cu un patetism invers, cu un patetism blocat.

■ „Când cotidianul vi se pare sărac, nu-l învinuiți; acuzați-vă pe voi, spuneți-vă că nu aveți destul har pentru a-i evoca bogățiile; căci pentru un creator nu există sărăcie și nici vreun loc sărac și indiferent” (Rilke).

■ 9 februarie 2024. Veste tristă. Ne-a părăsit Doina Cetea. Poetă autentică, „om de pus la rană”, cum pe bună dreptate mi-a spus cineva. Bunăcredință, generozitate, modestie, calități „simple”, dar a căror întrunire se lasă frecvent așteptată. Doina, persoana care mi-a fost în ultima vreme cea mai apropiată din întreaga urbe a studenției mele.

■ A.E.: „Ne așteaptă oare Îngerii sau demonii? Versiunile existenței noastre transcendente sunt diverse. Nu s-ar prea putea ca Îngerii să-i ocrotească în continuare pe cei pe care s-au simțit excelent în viața terestră, iar demonii să-i pedepsească în continuare pe cei care au suferit? Un dereglaj metafizic”.

■ Senectute. Vrei să faci un lucru sau altul, dar îți dai seama că e imposibil. Doar de acum sau și de mai înainte? Ce anume? De când? Imposibilul se strecoară în viață în innumerabile variante. Viața, un scenariu al imposibilului.

■ „Gorila Fatou care trăiește la Zoo Berlin, a împlinit 67 de ani luna aceasta. Se crede că ea este cel mai vârstnic exemplar din această specie. De obicei gorilele trăiesc până la 35 de ani în sălbăticie și până la 50 de ani în adăposturile îngrijite de lume” (*Click*, 2024).

■ „Trăim, de bună seamă, într-o lume care contabilizează tot mai multe recorduri cu plăcerea secretă de a le tot depăși. Recent s-a anunțat depășirea unui alt record: cel mai scump bicorn purtat de Napoleon I s-a vândut pentru 1,29 milioane de euro. Faimoasa pălărie neagră, parte din uniforma napoleoniană, este de mult un obiect prețios de colecție pentru fanii împăratului” (*Dilema veche*, 2024).

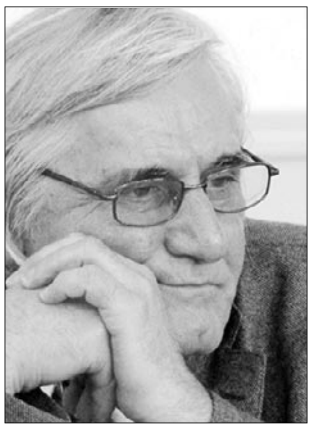
■ Senectute. Și dacă totuși nu vei izbuti să termini ceea ce ți-ai propus drept țel vital? Și dacă totuși vei termina ceea ce se cuvine înainte de vreme? Și dacă nu vei mai avea ce face? Vei avea parte de un răstimp gol al regăsirii inocente sau al culpei?

■ O confruntare ultimă. Nu cu semenii, ci cu Destinul.

O idee care poate părea autorului său insuficient formulată, nedusă la capăt, poate dobândi un halou de sugestii imprevizibile. Aproximația favorizând o apropiere de esență.

jurnal de idei

Nicolae Oprea

REMEMORĂRI

Vasile Voiculescu - 140

Lirica religioasă voiculesciană pune în evidenţă efortul de laicizare a mitologiei creştine, astfel încât cerul pare coborât pe pământ, iar îngerii convieţuiesc cu pământenii. Prin receptarea peisajului în latura lui plastică, vizuală, poetul realizează tabloul naiv al naturii originare, uzând de imaginea îngerilor cu valoare simbolică şi semnificaţii morale.

În luna trecută, s-au împlinit, fără ecouri publicistice (exceptând *Viaţa Românească*, prin evocarea bizar marcată *V. Voiculescu 170* !?), 140 de ani de la naşterea poetului şi prozatorului interbelic, cu destin tragic în istoria postbelică, Vasile Voiculescu. V. Voiculescu – cum şi-a semnat toată opera - s-a născut la 27 noiembrie l884, în familia Sultanei şi a lui Costache Voicu din comuna Pârscov, judeţul Buzău. Inexplicabil la prima vedere, nici data naşterii, nici numele patronimic nu sunt cele din realitate. De fapt, 13 octombrie era data exactă a naşterii, declarată în confesiunile de tinereţe, dar scriitorul va sfârşi prin a accepta data consfinţită prin actul oficial din registrul de stare civilă al comunei natale. În ce priveşte numele, deşi a fost înregistrat încă din primii ani de şcoală cu patronimul *Voiculescu* - compus, pare-se, după modelul vechilor greci cu un sufix adăugat la numele tatălui -, acesta îi va fi recunoscut oficial mult mai târziu, în 1950. Începe şcoala primară în comuna Pleşcoi şi o continuă la un pension particular din Buzău, unde urmează şi clasele gimnaziale până în 1897. Din acest an se mută la sora sa din Bucureşti, unde va urma cursurile Liceului „Gheorghe Lazăr", avându-i printre colegi pe Urmuz - pe numele său real Demetru Dem. Demetrescu-*Buzău* (născut în Curtea de Argeş!) – şi pe viitorul dramaturg G. Ciprian (născut chiar în Buzău!). În 1902, se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie, dar o părăseşte după un an, la insistenţele familiei, pentru a urma cursurile Facultăţii de Medicină. După absolvire, în 1910, îşi începe cariera de medic de ţară în Ocolu, judeţul Gorj, schimbând adesea circumscripţiile. În timpul Primului Război Mondial, devine şef al Spitalului de răniţi din Bârlad, fiind decorat pentru meritele sale profesionale cu „Steaua României". Din 1920, este numit medic la Domeniile Coroanei, iar în anii următori va profesa în diverse sectoare din capitală, până la pensionarea din 1940.

Tânărul scriitor-medic a debutat cu poezia *Dorul* în revista junimistă *Convorbiri literare* (nr. 3/1912), dar revista către care înclină programatic va fi *Gândirea*, unde va colabora permanent între 1927-1944. Primul volum de *Poezii* îi apare în 1916, urmat în anii interbelici de alte culegeri remarcabile, anunţând poetica ortodoxistă: *Din Ţara Zimbrului şi alte poezii, Destin, Urcuş, Întrezăriri*. *Poeziile* debutului editorial sunt eclectice în manieră, deopotrivă marcate de tradiţia sămănătoristă în linie vlahuţiană şi de elanurile romantice macedonskiene. Poetul tradiţionalist reconstituie nostalgic universul rustic pus sub semnul „basmului vechi" – lumea sărbătorilor creştine şi a haiducilor neînfricaţi –, surprinzând procesul degradării lumii patriarhale. Volumul următor, *Din Ţara Zimbrului* (1918), cuprinde, în genere, versuri de război, glorificând eroismul ostaşilor români în maniera poeziei patriotice cultivate de Alecsandri şi Coşbuc. Universul liric voiculescian prinde contururi originale o dată cu apariţia volumul *Pârgă* (1921) cu înclinaţii către pastelul localizat şi imaginarul iconografic cu referinţe biblice.

În această direcţie ortodoxistă se înscriu evident *Poeme cu îngeri* din 1927, unde peisajul românesc apare spiritualizat şi motivele biblice sunt autohtonizate. Cu acest volum şi următoarele (*Destin, Urcuş* şi *Întrezăriri*), V. Voiculescu depăşeşte tradiţionalismul de extracţie sămănătoristă, ajungând la o formulă poetică modernă, marcată de orientarea ortodoxistă cultivată la revista *Gândirea*. Pe bună dreptate, G. Călinescu îl include în *Istoria Literaturii Române* la capitolul *Ortodoxişti*, împreună cu Lucian Blaga şi Nichifor Crainic. Tema predominantă devine acum tema religioasă, cu motivele subiacente: aspiraţia către Dumnezeu, Paradisul pierdut, lupta dramatică a spiritului cu materia, înălţarea în lumea valorilor morale, condiţia omului care tânjeşte după desăvârşire etc. Lirica religioasă voiculesciană pune în evidenţă efortul de laicizare a mitologiei creştine, astfel încât cerul pare coborât pe pământ, iar îngerii convieţuiesc cu pământenii. Prin receptarea peisajului în latura lui plastică, vizuală, poetul realizează tabloul naiv al naturii originare, uzând de imaginea îngerilor cu valoare simbolică şi semnificaţii morale. Întrucât îngerii decorează aievea universul creştin românesc, unul evlavios şi sacralizat.

Dintre poemele descriptiv-picturale din acest grupaj omogen se desprinde valoric *În grădina Ghetsemani*, în care este preluat în transcripţie poetică motivul Rugăciunii lui Isus de pe Muntele Măslinilor, provenind din *Evanghelia după Luca*. În reprezentarea iconografică a poetului, primează funcţia retorică a epitetului adjectival care accentuează dimensiunile dramei interioare. Punctul de plecare religios se află, mai exact, în *Evanghelia după Luca*, din *Noul Testament*, cap. 22, versetele 40-46. Poetul decupează un moment tragic din viaţa Mântuitorului, survenind după Cina cea de Taină, când acesta instituie Sfânta Taină a Euharistiei şi urcă pe Muntele Măslinilor, îndemnându-i pe ucenici să se roage ca să nu cadă în ispită. Este, astfel, dezvoltat liric, motivul Rugăciunii lui Isus în Grădina Ghetsemani de pe Munte, un motiv deseori valorificat de artişti; mai ales în artele plastice: El Greco, A. Dürer, Bellini ş.a. Păstrând detaliile din textul biblic, V. Voiculescu insistă asupra zbuciumului sufletesc al Mântuitorului, înainte să fie vândut de Iuda Iscarioteanul străjerilor Templului reliefând natura duală a lui Isus: teama omenească de moarte şi depăşirea fricii prin înţelegerea sensului divin al misiunii sale. Imaginea lui Isus este asociată cu tema durerii de proporţii cosmice şi, implicit, a destinului: „Isus lupta cu soarta şi nu primea paharul.../ Căzut pe brânci în iarbă se-mpotrivea întruna./ Curgeau sudori de sânge pe chipu-i alb ca varul/ Şi-amarnica-i strigare stârnea în slăvi furtuna." Accentul poetic este orientat spre clipa dramatică a *luptei cu soarta*, când e resimţită intens spaima în faţa patimilor predestinate de Tatăl divin. Toate reprezentările plastice din cuprinsul poemului se ordonează în jurul versului introductiv, uzând în versurile următoare de opoziţia cromatică dintre roşul (sângele) jertfei şi albul purităţii.

Poetul surprinde natura duală a lui Isus: teama de moarte – umană; depăşirea momentelor de spaimă prin înţelegerea sensului misiunii sale – divină. Lupta acestuia cu moartea implacabilă reprezintă, la modul alegoric, eternul conflict dintre suflet şi trup sau spirit şi materie. V. Voiculescu dilată clipa ezitării, tocmai spre a reliefa măreţia jertfei care avea să urmeze. În strofa finală este re-conturat cadrul tradiţional evanghelic prin imaginea (personificată) a măslinilor tremurători şi a bătăilor de aripi angelice „prin vraiştea grădinii", care amplifică tragismul perspectivei. În configuraţia viziunii poetice picturale predomină funcţia retorică a epitetului adjectival care ilustrează dimensiunile dramei interioare: „grozava cupă", „veninul groaznic", „sete uriaşă", „infama băutură". Proiecţia dramei într-un timp mitic se realizează cu economie de efecte stilistice. Construcţia tradiţională a strofei (catrene, rimă încrucişată), cu propoziţii preponderent principale face parte din suma de mijloace retorice utilizate de poet pentru a recrea o atmosferă gravă, de solemnitate ritualică.

L-am lăsat de-a trecut şi *Îngerul în odaie* sunt alte două poeme ilustrative pentru specificul sentimentului religios în lirica voiculesciană. Se adaugă la nucleul volumului inovator, *Poeme cu îngeri* – care îl determină pe Vladimir Streinu să exclame: *ne fac să le zicem scripturi, şi nu scrieri*. Sunt, într-adevăr, scrieri care constituie substanţa ideatică a *bibliei* poetice. În *L-am lăsat de-a trecut*, îngerul nu este nici măcar numit, ci doar conturat cu trăsăturile care îi determină statutul de mesager biblic: vine din cer, are părul ca aurora, aripile sale poartă lumină. Tensiunea poetică e generată de *ratarea* întâlnirii dintre poet şi îngerul care devine vizibil, deşi e mesagerul transcendenţei divine: trece pe stradă, pe lângă poarta poetului, îngândurat şi obosit. Nota personală voiculesciană a viziunii derivă din transferul naturii spirituale în natură umană. Recunoscut de poet, îngerul este, în fapt, *trimisul destinului* pe pământ şi mai puţin al lui Dumnezeu: „Trimis înadins de soartă,/ Mi-a trecut pe la poartă/ Şi nu s-a oprit/ Era cu părul ca aurora,/ Aripele, cu pene de lumină,/ Lânced le târa la picioarele tuturora,/ Prin pulbere şi tină."

Îngerul reprezintă, altfel spus, personificarea geniului ocrotitor. Dar pare absent şi coborât din condiţia angelică, marcat de semnele degradării: îşi târăşte aripile prin pulberea lumii şi, deşi e înconjurat de mister, nu poartă emblemele celeste: „Suia din prăpăstii? Cobora din stânci?/ Acoperit de mister,/ Cădeau peste el umbre mari şi-adânci,/ Ca peste toţi cei ce vin din cer./ Nu purta sabie, n-avea-n mână crinul.". Văzându-l astfel, poetul este copleşit de incertitudine, în felul psalmistului arghezian: „Stam pe prispă, halucinat:/ M-a văzut... nu m-a văzut? / Că nu mi-a luat aminte.../Era aşa de abătut". Încremenirea sa („Că n-am mişcat, n-am strigat/ L-am lăsat de-a trecut înainte") decurge din această stare de nesiguranţă care indică, în fond, sentimentul profund al ratării idealului, provocând, prin sugestie, şi eşecul în actul creator în sine.

În mod tragic, în luna august a anului 1958, din cauza creaţiei sale religioase, dar şi a apartenenţei la grupul spiritual *Rugul aprins* de la Mânăstirea Antim, Vasile Voiculescu a fost acuzat de „activitate contrarevoluţionară" şi condamnat de justiţia comunistă la cinci ani „temniţă grea" şi alţi cinci de „degradare civică". A urmat coşmarul din închisorile Jilava şi Aiud. Grav bolnav, a fost eliberat în primăvara anului 1962, supravieţuind un singur an, surzit şi izolat de lumea pe care o părăseşte în 26 aprilie 1963.

Biblioraftul cronicarului:

Ion Monoran, *Dragă poezie*, Ediţie îngrijită de Viorel Marineasa, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2023. Antologia postumă a poetului revoluţionar din Timişoara reuneşte volumele *Locus periucundus* (1994), *Ca un vagabond într-o flanelă roşie* (1996) şi *Eu însumi* (2009).

Vlad Alui Gheorghe, *Mici insule fără verdeaţă*, poezii, Ed. Tracus Arte, Bucureşti, 2024;

Dumitru Chioaru, *Melancoliile unui bătrân cărturar*, poezii, Ed. Tracus Arte, Bucureşti, 2024;

Florin Logreşteanu, *Lacrima lui Ovidiu // Avatarurile albatrosului*, roman, Ed. Ideea Europeană, Bucureşti, 2024; idem, *Blestemele Castelului Martinuzzi*, roman, Ed. Cartea Românească Educaţional, Iaşi, 2023;

Mircea Flonta – Filosofia într-o lume pragmatică// Impresii, experienţe, reflecţii, Şase convorbiri cu Leonid Dragomir, Ed. Cartex, 2024.

Octavian Soviany

Moartea-spectacol

Teoretician şi promotor al simbolismului, Macedonski nu este însă sub toate aspectele un poet simbolist, creaţia lui se particularizează - aşa cum s-a arătat - printr-un anume eclectism stilistic, în ea regăsindu-se trăsături ale clasicismului, romantismului, parnasianismului şi, fireşte, ale simbolismului. Dar autorul *Nopţilor* a fost înainte de toate un spirit baroc, dacă admitem că barocul nu reprezintă doar un stil sau o epocă artistică strict delimitată în timp, ci e o constantă ce revine periodic în evoluţia artelor, opunându-i-se clasicismului. În această ordine de idei, Eugenio D'Ors vorbea despre un „barocus finisecularis, care începe să se manifeste în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea şi se continuă până la Primul Război Mondial şi este solidar (preciza Edgar Papu) cu „conştiinţă estetist-melancolică a declinului", cu un sentiment al fragilităţii existenţiale care încearcă să-şi găsească compensaţia estetică, cu ideea de decadenţă şi decadentism. Sentimentul vulnerabilităţii se naşte din acea contradicţie care a măcinat omul baroc din toate timpurile, contradicţia (potrivit lui Alexandru Ciorănescu – *Barocul şi descoperirea dramei*) între afectivitate şi gândire, între dorinţa omului de a-şi perpetua existenţa la nesfârşit şi scepticismul raţiunii conştiente de zădărnicia unei asemenea dorinţe. Ca efect al acestei trăiri, pe care filosoful spaniol Miguel de Unamuno o numea „sentimentul tragic al vieţii", omul baroc se autopercepe ca o fiinţă fragilă, precară sub raport existenţial, mereu ameninţată, ale cărei gesturi sunt întotdeauna defensive, el încercând să se refugieze în vis, în iluzie sau ficţiune şi căutând să-şi compenseze fragilitatea existenţială în plan estetic (cf. Edgar Papu) prin transformarea existenţei sale într-un spectacol, prin risipa de lumină şi de culoare, prin excesul de gesturi şi de limbaj.

Toate aceste particularităţi se regăsesc şi în lirica lui Macedonski.

Aici sentimentul vulnerabilităţii în plan existenţial face ca moartea să fie transformată într-un spectacol, într-un prilej de a vedea şi de a fi văzut. Dacă în poezia *Mai am un singur dor* şi în variantele acesteia Eminescu îşi transforma propria moarte într-un eveniment cosmic care marca - în termenii aceluiaşi Edgar Papu - trecerea de la existenţa individuală la existenţa impersonală a universului, *Noaptea de noiembrie* a lui Macedonski e relatarea unui vis, care începe într-o tonalitate prozaizantă: *„Deunăzi către ziuă visasem că murisem.../ Zăceam sub crini şi roze, suflare nu aveam,/Şi mumă, fraţi, prieteni, şi toţi pe câţi iubisem,/ Cuprinşi de-o jale-adâncă plângându-mă-i vedeam."* Personajul ce îşi visează moartea nu mai este aici, ca la Eminescu, un ego abstract, ci individul empiric, omul real, în carne şi oase, omul terestru, cu nume, biografie şi stare civilă: *„Dar muzica e gata şi popii s-află gata,/Şi toţi vor să mă ducă mai iute lângă tata/Ce doarme-n uniformă, gătit ca pentru bal,/ Alăturea cu spada de-ostaş şi general./Ziarele, chiar ele! unindu-se, mă rog,/Pe pagina a treia mi-au pus un necrolog./Discursuri, de-altă parte, turnatu-s-au mai multe,/Şi pare c-o să fie şi lume să le-asculte.../„Sărmanul Macedonski, s-a dus, ca o clipire,/Ca rază, ca scânteie, ca vis, — et caetera—./O moarte nendurată a vrut a-l secera/Şi muzele vor plânge, rămase-n văduvire."* Acest aspect e legat de modul în care este prezentă în arta barocă ideea de imitaţie după natură (mimesis). În timp ce artistul clasic sau renascentist se mărgineşte să imite forma lucrurilor, arta barocului implică „un exces al imitaţiei, care de la formă se extinde şi asupra materiei." (Papu). Iar această extindere se manifestă cel mai bine în cadrul spectacolului, unde actorul - subliniază acelaşi istoric literar - nu „imită" un personaj oarecare, ci reprezintă o materializare a acestuia, în sensul propriu al cuvântului. În acelaşi spirit, în *Noapte de noiembrie* eul poetic se „materializează", ia identitatea autorului, nu mai e un „ego" oarecare, ci e Macedonski însuşi, forma şi materia fiind imitate deopotrivă. Cugetările care urmează se derulează în aceeaşi notă materialistă, sunt lipsite de orice pretenţie metafizică, vizează moartea doar din perspectiva strict materială a foloaselor pe care le poate aduce unora şi altora, transformând-o într-un „fapt economic": *„Sunt mulţi ce zic că moartea e lege foarte crudă,/Eu însă, milostivă, aş crede s-o numim/În contul ei atâţia trăiesc fără de trudă.../Şi ce s-ar face popii de-ar fi să nu murim?/Dar doctorii?... Dar cioclii?... Dar inima duşmană?/Dar cei câţi ne mănâncă cu poftă din pomană?.../ Femeia ce ne scaldă?... Dricarul şi trocarul?.../ Dar mulţi pe care-n seamă aproape că nu-i bagi?/Orfanii ce ne-mbracă jiletce şi nădragi?/ Dar baba cu tămâia?... Groparul?... Colivarul?.../Dar Raiul, şi chiar Iadul, căzând în faliment/Şi depunând bilanţul din lipsă de-aliment?"* Ceremonia înmormântării are caracterul unui spectacol monden, în care poetului i se conferă pentru prima dată rolul, cam sinistru, de protagonist, iar trupul său e tratat cu un respect de care n-a avut parte atâta timp cât a fost viu.: *„Coşciugul meu în fine e dat în jos pe scară.../O muzică-l primeşte cu jalnica-i fanfară;/În urmă-i se aude suspinul năbuşit/Al scumpelor fiinţe ce-n lume m-au iubit./În negru, şi în lacrimi, prietenii-mi s-arată,/Iar mumă-mea-ntre dânşii apare leşinată,/Pe când porneşte dricul şi-al lui întreg convoi,/Cu doi jandarmi nainte, cu doi jandarmi napoi./Şi ce?... E cu putinţă?... Paradă şi onoare/Pe când aveam speranţa să mor într-un spital?/Şi ce?... Se plânge încă acela care moare/Şi nu mai este viaţa un comic carnaval?/Şi ce?... N-au să mă ducă pe masa de disecţii?/Şi ce?... N-au să-mi împartă cadavrul meu în secţii,/Şi n-au să-mi pună oare nici creieru-n cântar,/Luând apoi pretextul de lacrimi şi de-afecţii,/Pe groapă au să-mi toarne pietroiul tumular?"* Personajul liric constată acum - urmând aceeaşi linie materialistă - că viaţa nu e decât o necontenită goană după câştig şi subliniază efectele nefaste ale dorinţei de înavuţire. Banul e stăpânul atotputernic al lumii în care şi-a desfăşurat existenţa eul empiric al poetului: *„Câştigul, — ce se-naltă pe-acelaşi piedestal,/Moral întotdeauna şi vecinic imoral;/Câştigul, ce-n picioare călcând virtute, lege,/Trufaş înaintează spre tronul său de rege,/Şi-n templul Bogăţiei intrând, triumfător,*

În hohotul monedei sub bolte se aşează,/Iar galben ca metalul din care se formează/Apasă-asupra lumii ş-o ţine sub picior/.Mulţimea, fermecată de falşa maiestate,/Se-nchină umilită l-această zeitate,/Iar sufletul în care pătrunde — ars, — şi trist,/Din cerurile nalte, trăsnit e prin noroaie,/ Căci aripa-i semeaţă deodată se-ncovoaie.../Se face grea ca plumbul purtând pe Antichrist." Poemul ilustrează acum motivul baroc al nebuniei universale (sub forma goanei iraţionale după îmbogăţire), iar Bucureştiul pe care îl străbate alaiul funerar este o „lume pe dos" (motiv tot baroc!) în care păcatul e răsplătit, iar virtutea e pedepsită, o nouă Gomora populată de o umanitate stupidă şi lipsită de sensibilitate: *„...Bucureştii, în care-am suferit,/Rămase-n urma noastră în ceaţă învelit,/Cu turnuri de biserici, cu teatre şi palate,/Cu-ntreaga lui satiră de lux şi de păcate,/Cu oameni ce declamă strigând: Patriotism,/Împinşi de-aceleaşi patimi ş-acelaşi egoism,/Cu corpuri fără inimi şi ţeste fără creieri,/Sub care cântă-atâţia stigleţi, ş-atâţia greieri;/Oraş în care zilnic, Dreptatea, în genunchi,/De corbii sugrumării e roasă la rărunchi;/Prăpastie în care virtutea este-o crimă,/Şi crima cea mai neagră, virtute mai sublimă,/Gomoră renăscută, ce poartă-n al ei sân/Pe lângă-a ei pieire pe-a neamului român;"* Reversul strălucirii prin care omul baroc caută să-şi compenseze fragilitatea existenţială e umbra. În consecinţă, moartea şi mormântul, cu tot alaiul lor de spectre şi cu toată recuzita macabră care le însoţeşte, ocupă un loc important în imaginarul barocului. Groapa, sicriul, scheletele intrate în descompunere vor fi prezente şi în poemul lui Macedonski, amintind caracterul trecător al vieţii de pe pământ, cu patimile şi cu deşertăciunile ei. În faţa morţii toţi oamenii sunt egali, n-o pot ocoli nici geniul, nici insul de rând (constată poetul, aşa cum o făcuse şi Eminescu în *Scrisoarea I*). *„Alături cu coşciugul zăcea un sac de oase.../Era un Babel groaznic de craniuri hidoase/Pe care stau şuviţe de păr înţărânat;/Iar unul dintre ele, zdrobit de-al vremii dinte,/În lume îmi zâmbise cu faţa-i de părinte,/Lăsând deschisă uşa l-al inimii palat./Deşertăciune-a lumii!... — O mumă ce-l născuse,/O soră ce pe braţe-i în cântece crescuse,/Cu cerul şi cu raiul în ochii ei de-azur, - /Alăturaţi prin moarte, — femur lângă femur,/Şi ţeastă lângă ţeastă, — un sac îi încăpuse./Înapoi Manfred şi Faust, adânci cugetători,/Fantasme ce-n veghere şedeaţi până la zori,/Problema urmărită lăsaraţi tot problemă,/Şi voi v-aţi pus pe frunte o falsă diademă./Aţi invocat pe oameni, aţi invocat pe zei,/Urcatu-v-aţi prin lumea de umbre şi de vise,/Servitu-v-aţi de cuget ca punte peste-abise,/Dar groapa vă sfidează, rânjind din fundul ei".* Aceluiaşi repertoriu imagistic îi aparţine şi imaginea hiper-realistă, realizată cu un exces de detalii macabre specific barocului, a cadavrului devorat de viermi: *„Gândind aceste vorbe, vederile-mi senine/Zăreau din fundul gropii, târându-se spre mine,/Un şir de viermi oribili cu corpul cenuşiu;/Cu toţii, pe coşciugu-mi, se urcă sau s-agaţă/S-apropie minutul cu dânşii să dau faţă../Puterea îmi lipseşte să-i calc şi să-i zdrobesc,//Şi ei, rozând capacul coşciugului, vorbesc/„A! iată, zice unul, e omul ş-a lui fală...,/Priviţi-i slăbiciunea sub piatra mormântală,/Şi el a fost în lume întâiul dobitoc!/Mânca pe celelalte ca lupul într-o turmă.../Mâncat va fi acuma de cele de pe urmă;/Loc viermilor să intre!"/Şi viermii-avură loc.../Intrară câte unul prin scândurile roase.../Pe talpa cizmei mele urcau, urcau mereu,/Sudoarea într-o clipă m-ajunse pân' la oase,/Voii să strig... — Dar somnul cel vecinic este greu./Mârşav, deodată, unul, pe buze mi se prinse,/Înfig doi alţii-n pulpe mandibulele lor,/Pleoapele la urmă de-un roi îmi sunt atinse.../În ochi îmi intră zece... — Era îngrozitor."* Eul empiric este destinat aşadar viermilor, dar odată cu nimicirea învelişului corporal are loc eliberarea celuilalt eu, cel spiritual, care va fi antrenat de îngeri într-o mişcare ascensională, lipsită de o ţintă precisă. Acum lumea e văzută de sus, contemplată dintr-o „perspectivă monarhică" (Gilbert Durand), iar patria reală este înlocuită, ca în reveriile paşoptiştilor, cu patria ideală, care rămâne, ca la Miron Costin, tot Italia, tot Râmul spre care o parte a sufletului românesc aspiră mereu, mai mult sau mai puţin conştient: *„Câmpiile întinse păreau nişte năluce,/Şi Dunărea un şarpe dormind peste câmpii,/Tot omul o furnică ce naşte şi se duce,/Iar munţii cei gigantici abia nişte copii;/O pată cenuşie în josul meu s-arată,/E marea care vecinic cu pânze e-ncărcată/Şi dincolo pe ţărmul ce-a fost de zei iubit/Pe care-l încunună naramzul înflorit/...Italie iubită, — primeşte-o salutare/ Cu tainica scânteie a sufletului meu.../În ceaţă piere apa şi sânul tău mi-apare/Florenţa, Roma, Neapol culcat pe lângă mare,/Molatic lazarone dormind — visând mereu. Vezuviul în aer împinge zi şi noapte/Coloana sa de flăcări, coloana sa de fum.../Sorento scaldă-n valuri naramzii plini de şoapte,/Pompeii lăcrămează la colţul unui drum./Şi-n vecinică lumină mă duc fără-ncetare,/Trec mările albastre şi nu mai am hotare..."* Acum Macedonski se dezvăluie aşadar în ipostaza unui dedublat, fără ca această dedublare să atingă violenţa paroxistică a contradicţiei care măcina personalitatea lui Eminescu. Poetul *Nopţilor* reprezintă cazul mai puţin complicat al unei naturi duale, ale cărei feţe contradictorii sunt pe de o parte eul empiric, eul „materialist", care urmăreşte confortul material, succesul şi celebritatea, şi, pe de altă parte, eul artistic, care aspiră spre un ideal estetic greu accesibil.

Voi reveni.

Reversul strălucirii prin care omul baroc caută să-şi compenseze fragilitatea existenţială e umbra. În consecinţă, moartea şi mormântul, cu tot alaiul lor de spectre şi cu toată recuzita macabră care le însoţeşte, ocupă un loc important în imaginarul barocului.

Sorin Lavric

Cronica ideilor

Cele trei mizerii

ALEXANDRU TEODORESCU, Celula de minori,
cuvînt înainte de Al. Tudorică, Editura *Cartea Românească*, Bucureşti, 2015, 274 pag.

Rucodelia însemna cioplitul de cruci din oasele din mîncare, scrijelirea lemnului cu însemne evanghelice sau ţesături cu efigii simbolice. Incantaţia de o parte, povestea de cealaltă, elucubraţia în al treilea rînd. Rugăciunea, fabula sau migala.

A citi literatură penitenciară e cum ai pătrunde într-un laborator de antropologie macabră, în incinta căruia viaţa se reduce la stricta uzanţă a ceea ce are ea mai esenţial. E cum i-ai da la o parte podoabele spre a păstra, nudă şi hidoasă, doar felia subterană: supravieţuirea. Această înlăturare a aparenţelor îmbietoare face ca fiecare volum carceral să fie un studiu de caz menit a dezvălui etosul vieţii de bolgie. Un etos crud, fără nimic înnobilator, dar un etos care îţi spune despre om mai multe adevăruri decît cele mai subtile culegeri sapienţiale. Vreţi să ştiţi ce este omul în deplinătatea goală a profunzimii lui? Citiţi cîteva mărturii de închisoare şi veţi afla.

De exemplu, *Celula de minori* a lui Alexandru Teodorescu. Din ea afli trei trăsături din a căror îmbinare iese formula interioară a chinului unui deţinut politic: mizeria, remediul ei şi rezultatul cu care te alegi după lecuire. Dar mai întîi cîteva date biografice: născut în Bucureşti în 1941, autorul este arestat în 1958, elev fiind în ultimul an la liceul „Matei Basarab“, pentru vina de a fi răspîndit manifeste cu prilejul împlinirii a doi ani de la Revoluţia din Ungaria. Minorul va primi o condamnare de 15 ani de închisoare, din care, pînă la graţierea din 1964, va face şase ani la Uranus, Jilava şi coloniile de muncă din Balta Brăilei.

Să trecem la formula chinului din închisorile comuniste. Cel dintîi element este mizeria, ale cărei forme sunt în număr de trei. Prima este mizeria ivită din promiscuitate. E viaţa în condiţii de cloacă, cu eliminarea atributelor menite a sugera un trai normal: toaleta, discreţia, tabieturile, odihna îţi sunt date peste cap. Respiri în putoare, îţi faci nevoile în tinetă, te mişti într-o viermuială de balamuc, te speli din an în Paşti, nu-ţi schimbi zeghea cu lunile – într-un cuvînt, eşti un fidel reprezentant al detracării de ordin igienic. O lepădătură urduroasă mirosind ca o latrină, o arătare pricăjită cu iz de maidan. Eşti întruchiparea exactă a ideii latineşti de *inopía* (lipsă a toate).

A doua formă de mizerie este cea morbidă. Acum nu *inopía* (lipsa a toate) dă tonul hotărîtor, ci patologia: e boala care, adăugîndu-se peste prima depravare, îi sporeşte intensitatea pînă la cădere fizică. Enterocolita, tuberculoza, distrofia, infecţiile, traumatismele te coboară la treapta unei fiinţe infirme. Îţi cad dinţii, scaunele diareice îţi usucă trupul (Teodorescu avea în Balta Brăilei 45 de scaune pe zi, ajungînd o fantomă deşirată pe care hainele atîrnau zdrenţe), ai tulburări de vedere, faci hernie inghinală, apendicita te aduce la un pas de peritonită şi, ca tăcîmul să fie complet, gardienii îşi distrug fesele şi tălpile cu lovituri „educative“ de baston. Pe scurt, eşti cu un picior în groapă şi totuşi nu te dai bătut. Intri într-o stare de indolenţă împăciuitoare, un soi de *incurie* care te salvează prin plasa de protecţie pe care o pune între tine şi propria decavare. Nu-ţi mai pasă de vreme, de politică, de cultură sau de idealuri. Trăieşte din inerţia de a te fi născut, respirînd în virtutea unui fir de viaţă care nu se dă rupt.

Şi acum vine a treia mizerie, provocată de prăbuşirea morală. E degringolarea ivită pe fondul unei disperări acute, cînd nici o motivaţie de a mai lupta nu te mai însufleţeşte. E clacarea lăuntrică în urma unei mari dezamăgiri, e scrînteala celui care îşi pierde busola. E *insanía* (nebunia) provocată de o traumă de ordin sufletesc. În cartea lui Alexandru Teodorescu, cel mai nimerit exemplu este al doctorului Deac, un bărbat de 40 de ani, săritor, loial şi privit de toţi colegii ca un camarad de încredere. Din vigoarea de ins sănătos se va alege praful într-o singură noapte, după ce va afla că soţia i-a înaintat cerere de divorţ. În realitate, fusese şantajată să divorţeze. Mai mult, autorităţile o silesc pe soţie să vină în colonia de muncă din Balta Brăilei ca să-l salute pe doctor de la depărtare, fără să-i poată adresa vreun cuvînt de explicaţie. Sinistra punere în scenă va da roade: vederea soţiei şi mai ales cererea de divorţ îl vor preschimba pe medic într-un zălud deplorabil, care va ajunge să spele bezmetic toate latrinele din colonie, muncind ca un catîr dornic să termine cît mai repede cu viaţa. Cînd Teodorescu se duce la infirmerie cerîndu-i medicului să-l ajute pe doctorul Deac, primeşte un răspuns tranşant: „Are sufletul bolnav. Nu-l pot ajuta.“ (p. 193) În ciuda cinismului, vorbele surprind adevărul. Doctorul Deac cedase pentru că fibra morală îi fusese ruptă.

Iată cele trei forme ale mizeriei omeneşti: *inopía*, *incuría* şi *insanía*. Mai întîi eşti un terchea-berchea cu înfăţişare de cerşetor, apoi ajungi un bolnav cronic căruia nu i se mai dau şanse, pentru ca în final să înnebuneşti la propriu, ducîndu-te la fund. Inopía produce dezgust, incuría produce milă, pentru ca insanía să provoace stupoare. Dezgustul e o reacţie mai mult estetică, ca în faţa unei căzături scîrboase, mila e înduioşare etică, ca la vederea unei suferind, pe cînd stupoarea e o tresărire cu precădere spirituală, cuvenită unuia care a părăsit regnul fiinţelor normale.

La cele trei mizerii, remediul pe care îl propune Alexandru Teodorescu e strict intelectual: să nu-ţi laşi mintea să fie copleşită de proporţiile tragediei, cu alte cuvinte să-i dai mereu o hrană de digerat. În cazul lui Teodorescu, întrebuinţarea pe care o dă minţii este învăţarea limbilor străine. Şi cum în Balta Brăilei are parte de compania unor preoţi saşi de confesiune lutherană, Teodorescu învaţă cu încrîncenare cuvinte germane, pe care le rumegă întruna spre a uita de concreteţea vieţii de osîndit proletar. Şi indiferent că plivește orezul de mohor, că prăşeşte porumbul sau că taie stuful, Teodorescu macină conjugări, declinări şi expresii fistichii. *Bruderii* (fraţii), cum le spune el preoţilor lutherani, îi pun la îndemînă cîte expresii vrea, atîta doar că sunt miraţi de soluţia de salvare lăuntrică pe care şi-o alesese. În timp ce ei stăruie în rugăciune necontenită, raţionalul de Teodorescu pritoceşte cuvinte. Cînd nu are liste cu vorbe nemţeşti, învaţă poeziile care circulă, ca o avalanşă folclorică, din gură în gură. În totul, salvarea lui Teodorescu e un leac lucid prin îngînare obsesivă de cuvinte laice.

Cine are cît de cît o idee despre universul penitenciar, ştie că principalele căi de luptă împotriva celor trei mizerii au fost 1) calea mistică 2) calea livrescă şi 3) rucodelia (lucrul de mînă). Rucodelia însemna cioplitul de cruci din oasele din mîncare, scrijelirea lemnului cu însemne evanghelice sau ţesături cu efigii simbolice. Incantaţia de o parte, povestea de cealaltă, elucubraţia în al treilea rînd. Rugăciunea, fabula sau migala. Cei cărora le-au lipsit aceste trei leacuri au avut soarta doctorului Deac.

În fine, rezultatul cu care s-a ales fiecare dintre deţinuţi în urma luptei cu mizeriile penitenţei (ironia etimologică face ca penitenciarul să fie loc de penitenţă, cu toate că la 17 ani, cîţi avea Teodorescu la arestare, motivele de a se căi prin suferinţă lipseau), rezultatul poate primi numele de „sindromul celor 3 R“: revoltă, rezoluţie şi resemnare. Sunt treptele prin care a trecut orice deţinut politic din România: la început revoltă faţă de nedreptatea suferită, apoi hotărîrea (rezoluţia) de a nu uita şi de a depune mărturie despre leviathanul penitenciar, pentru ca la sfîrşit, văzînd nepăsarea contemporanilor după 1990, resemnarea să li se strecoare în suflete.

Înzestrat cu nerv de evocare, Alexandru Teodorescu scrie cu talent, peste pragul de toleranţă estetică cu care ne-au obişnuit textele de memorii carcerale. În ciuda tonului sumbru, atmosfera te prinde fiindcă te înfioară, dar mai ales te stîrneşte să meditezi asupra celor trei mizerii şi a leacurilor împotriva lor. Ce memorii tulburătoare s-au scris în universul concentraţionar şi cît de puţin ne pricepem să le punem în lumină!

Premiile Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor

Mihai Stan

La 15 noiembrie 2024, la Centrul Cultural Piteşti, a avut loc un eveniment mult aşteptat în lumea literară, şi anume Festivitatea de acordare a Premiilor Filialei Piteşti pe anul de referinţă 2023 ale Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România.

Juriul, format din Mircea Bârsilă, Magda Grigore, Florentin Sorescu, Octavian-Mihai Sachelarie şi subsemnatul, preşedinte, a acordat următoarele premii (premiile constând în diplome şi bani):

1. Premiul Cartea Anului pentru Poezie - Ecaterina Botoncea (medic anestezist din Târgovişte, pentru volumul „Scrisorile toamnei");
2. Premiul Cartea Anului pentru Eseu - Leonid Dragomir (medic veterinar la Albota şi doctor în filosofie, pentru volumul „Filosofia pentru adolescenţi. Lecturi liber alese");
3. Premiul Cartea Anului pentru Critică Literară - Nicolae Oprea (fost universitar piteştean, pentru volumul „Opţiuni de cronicar");
4. Premiul pentru Opera Omnia - Mihai Stan (scriitor din Târgovişte, pentru volumul antologic „Viaţa mea e o carte deschisă", cuprinzând cronici despre cărţile sale). →

Daniel Cristea-Enache

Istorie literară

Oniricul Dimov (II)

Antologia realizată de Ion Bogdan Lefter cuprinde, cum arată criticul „optzecist”, „cvasi-integralitatea poeziei dimoviene rimate alăturat”, adică texte de o variată întindere, în care versurile sunt ele însele „de lungimi inegale, dictate de fluența lejeră a exprimării”. Sunt aproape 450 de pagini în care se face, la vedere, un asemenea tip de poezie; și sunt unsprezece volume din care ea este recuperată: *Versuri* (1966), *7 poeme* (1968), *Carte de vise* (1969), *Eleusis* (1970), *Deschideri* (1972), *Amintiri* (în colaborare cu M. Ivănescu și Florin Pucă; 1973), *A.B.C.* (antologie; 1973), *La capăt* (1974), *Dialectica vârstelor* (1977), *Spectacol* (1979) și *Veșnica reîntoarcere* (1982). Ce se observă îndată, pe lângă materia bogată a poeziei cu rimă alăturată, este ritmicitatea editorială. În 15 ani și ceva, Leonid Dimov a publicat zece volume, părând inepuizabil în a utiliza, iar și iar, un mecanism bine pus la punct de generare poetică. A înțelege poezia lui Dimov, a o gusta și a o interpreta nu echivalează cu o pliere simplă pe suprafața operei ori cu identificarea unui text-manifest care să „lumineze” ansamblul, oferind perspectiva critică. Cred că o nouă interpretare a poeziei lui Dimov poate porni tocmai de la studierea mecanismului de poetizare. Privirea lectorului „fuge” în toate părțile, atrasă și distrasă fiind de imaginația debordantă a poetului, de feeria lexicală, de enumerările memorabile de elemente, obiecte, acțiuni, de personajele pe jumătate realiste și pe jumătate monstruoase care apar și dispar în aceste pseudo-narațiuni. Ca puțini alți poeți, Dimov te „zăpăcește” prin ritmul susținut al textelor sale, prin trepidația înșiruirii de secvențe a căror logică de asociere nu se vede, prin rima, adeseori, atât de insolită, încât ea capătă valoare în sine și orientează în sens invers derularea versurilor. Poetul pare a lucra, deopotrivă, de la stânga la dreapta, construindu-și cu migală fiecare vers, și de la dreapta la stânga, obligând versul să intre într-un anumit ritm și să aibă o terminație anume. Se poate spune că orice poet care scrie versuri cu ritm și rimă procedează astfel; numai că, la Dimov, mecanismul poetizării este construit pe absurdul oniric reglat și reglementat prozodic. Versurile lui se deschid integral pentru a capta realul și existentul trecute prin vis, transformate oniric; și în același timp onirismul poetic este ritmat și rimat prin ceea ce poetul numește „crusta prozodică”.

În *Sistematica poeziei* (1988), Eugen Negrici avea intuiția că „însăși imaginația este împinsă spre zone insolite prin resortul rimei” și că „nu este exclus ca însăși extensia registrului lexical să fie provocată tot de rimă”. Într-adevăr, la Dimov, rima alăturată nu închide decât formal versurile; la o privire mai atentă, ea le *deschide*, în sensul unui travaliu extraordinar al poetului asupra materialului textual, obligat la o anumită cadență și la un anumit „finish” sonor. Mai impresionant chiar decât valoarea excepțională a acestei poezii este tocmai efortul permanent al lui Dimov de a lucra simultan (imagistic și lexical, plastic și muzical) asupra fiecărui vers din întinsa lui creație. Mecanismul poetizării, în cazul său, nu poate funcționa „în gol” și nici în virtutea inerției, așa cum se întâmplă la Nichita Stănescu, care dă uneori inițiativa limbajului și pare a-și contempla propriile texte de pe margine. Dimpotrivă, Dimov trebuie să fie mereu prezent în litera tuturor acestor poeme, să o constituie și să o prelucreze, iarăși și iarăși, fără a obosi și a cădea în autopastișă. Ca și Arghezi, de la care împrumută tiparul conversației realiste și în direct, Dimov e un artizan al versului, un creator și un generator de „cuvinte potrivite”, un autor cu o răbdare uriașă în arta mozaicului liric.

Contrastul între cavalcadele onirice și meticuloasa lor preparare este, acum, evident. Dimov construiește metodic, atent la toate detaliile și controlându-și poezia la modul infinitezimal, narațiuni fastuoase și deopotrivă absurdiste, în care unii critici au căutat semnificații simbolice și niveluri de adâncime. Dar mecanismul poetizării dimoviene este făcut să șteargă complet granița dintre sens și non-sens, dintre semnificativ și nesemnificativ, dintre un detaliu oarecare și un element simbolic „tare” care să orienteze lectura și înțelegerea textului. În poezia lui Dimov nu mai există semnificații adânci la care să ajungem prin parcurgerea materiei lirice; nu avem în versurile lui un element de profunzime și un centru care să ne dea, dintr-odată, revelația asupra textului. Pentru cei ce caută chei simbolice în poezia dimoviană, nu e poate încă suficient de limpede că această lirică nu are o logică simbolică, nici măcar una aparte, poetică. Orice posibilă relație de cauzalitate, orice potențială structurare de sens, toate enunțurile care, împreună, ar putea duce undeva sunt controlate și „blocate” în fază incipientă de autor. Mecanismul poetizării cenzurează și împiedică acumularea de sens, aplicând textelor lui Dimov logica absurdă a unui vis în fața căruia și cel mai competent psihanalist va fi dezarmat. În locul acumulării de sens, al progresiei de semnificație și al rezultantei acesteia, avem succesiunea de fapte și întâmplări, acțiuni și episoade survenind nu se știe cum; avem călătorii și procesiuni, carnavaluri și baluri, circul și bâlciurile, caruselul și caleidoscopul, zborul, plutirea, ori fuga în doi prin interioare complicate. Toate sunt imagini acumulative ale unei (i)realități ce nu poate fi sistematizată și nici „cuprinsă” logic, ci desfășurată ca atare, în cât mai multe dintre particularitățile ei, prin lungi descrieri și enumerări de obiecte și făpturi, reale și supranaturale. E desființată, de asemenea, granița dintre realitate și irealitate, dintre regimul diurn și cel nocturn, dintre ce e posibil să se întâmple și ce e probabil că nu se va întâmpla niciodată. Aici totul este posibil, dat fiind că versurile acceptă în egală măsură descripția realistă și distorsiunea fantasmatică, suita de întâmplări și non-sensul suitei. Dimov ia de la Arghezi tocmai dinamizarea textului poetic prin schimburile de replici între personaje; numai că ceea ce la modernistul Arghezi era grav, dramatic, definitiv și inexorabil, la postmodernistul Dimov devine ludic, fluctuant, cu sens flotant și disparent. Iată-l pe Arghezi în *Duhovnicească*: „Cine calcă fără somn, fără zgomot, fără pas,/ Ca un suflet de pripas?/ Cine-i acolo? Răspunde!/ De unde vii și ai intrat pe unde?”; „Ei! Cine străbătu livada/ și cine s-a oprit?/ Ce vrei? Cine ești,/ De vii mut și nevăzut ca-n povești?”; „Mi-e limba aspră ca de cenușă./ Nu mă mai pot duce./ Mi-e sete. Deschide, vecine./ Uite sânge, uite slavă./ Uite mană, uite otravă./ Am fugit de pe Cruce./ Ia-mă în brațe și ascunde-mă bine.”. Teama și teroarea personajului care întreabă sunt potențate de răspunsul final, halucinant-realist, al unui Isus fugit de pe Cruce și căutând adăpost. Iată-l și pe Dimov în *Mosorul*: „- Nu-mi vine nici să le văd, nici să le-ascult,/ Sunt doar lucrurile noastre de demult,/ Scârțâietoare decolorate, nițelușe.../ - Hai să vedem cine s-a ciocnit de ușe/ Pe când pălăvrăgeam mai de zor./ - Poftim! Un mosor/ Cu capetele ca de ciupercă/ Făcute din ceară ori gutapercă/ Și, parcă i se-aude prin apropiere/ O muzică. Se tot stinge și piere./ - Nu-mi mai sta ca o pupăzoaie,/ Bagă mosorul în odaie,/ Trage perdelele, încuie,/ Bate oblonele în cuie,/ Aprinde opaițul de iască,/ Deschide balerca din Valea Călugărească,/ Adu felegeanul de bacara,/ Așază-te lângă mine pe sofa,/ Ascultă atent și degustă:/ Auzi? Un fel de voce augustă/ Printre foșnete ispășitoare,/ Vaiete, râsete clare,/ Icnete de forțe puse la treabă,/ Nu te sfii, apropie-te! Întreabă:/ Cine sunteți, ce-ați devenit? De când?/ Aveți doar simțire ori sunteți gând?”.

Poemul continuă, în acest fel, pe încă două pagini, Dimov dând o reprezentare comică interogațiilor formulate cu atâta seriozitate de personaj. La Arghezi drama era absolută, ca și cum s-ar fi ajuns la capătul capătului. Puși în limbajul personajelor, termenii dramei se precizau și se clarificau. La Dimov însă nu se mai poate distinge între dramatic și comic, între esențial și accidental. Poezia nu își conduce lectorul către o semnificație de profunzime accesibilă la finalul textului. Textul însuși nu mai este construit cu o adâncime simbolică reperabilă și recuperabilă de sub suprafața versurilor. El nu mai are un miez, un sâmbure care să fie important, ci elemente și secvențe dincolo de care nu există un sens, importante în ele însele. Mecanismul poetizării lui Dimov, neoperând cu simboluri, oferă cititorului întreaga suprafață a poeziei, fără accentuare, reliefare, potențare, fără discriminare, am spune azi, între elementele ei. Sub planul lor de incidență și ocurență nu mai există o gândire poetică structurantă care, reunindu-le, să le dea un sens integrator. Oniricul Dimov a căutat, așadar, să elibereze poezia de imaginile-cheie, de toate motivele „literare”, de elementele simbolice, de laitmotivele semnificative și recurențele psihanalizabile, de particularitățile riscând să devină caracteristice, chiar de excepțiile ce puteau deveni reguli. Dimov a muncit într-un mod impresionant pentru a scrie o mare poezie plină cu de toate și liberă de tot - și a reușit.

Pentru cei ce caută chei simbolice în poezia dimoviană, nu e poate încă suficient de limpede că această lirică nu are o logică simbolică, nici măcar una aparte, poetică. Orice posibilă relație de cauzalitate, orice potențială structurare de sens, toate enunțurile care, împreună, ar putea duce undeva sunt controlate și „blocate” în fază incipientă de autor.

→ Totodată, s-au oferit Diplome Aniversare celor care au împlinit, în 2023 și 2024, o vârstă rotundă de ani - 65, 70, 75 și 80 de ani. Printre aceștia: Mihai Stan, Gabriel Cazan, Allora Albulescu, Virgil Diaconu, Octavian-Mihail Sachelarie, Carmen-Maria Mecu, Ion Istrate, Cristian Baciu, Florea Turiac, George D. Piteș etc.

JEAN DUMITRAȘCU

Dumitru Ungureanu

...orice decizie a medicului, menită să asigure viața unui muribund nu poate frânge stupiditatea pacientului incredul și prost, care știe el bine din auzite sau de pe TickTock cum stă treaba cu boala. Un coleg de suferință din cele 7 zile câte am petrecut în spital era „bolnav profesionist”, cum s-ar zice, deoarece de 25 de ani își petrece viața mai mult prin spitale, familie neavând.

polemos

CHIBIȚOTECA

Rețeta rețetelor

Lovit de consistența unei fleici de pastramă de oaie drept în moalele sistemului digestiv, m-am pomenit zilele trecute victima situației tragicomice născute de agresiunea inconștienței asupra sistemului medical românesc. Iar sistemul, o spun de la început, a reacționat cât se poate de profesionist, spulberându-mi prejudecata indusă de mass-media tembelizatoare că este defect, corupt, ineficient, slab finanțat și alte diagnostice de gargară politicianistă. Nu zic, va fi având și bube-n cap, și juliturі prin diversele părți expuse ale pielii, dar eu nu le-am văzut. Chior nu sunt, că doar am primit cristaline noi de curând, la o clinică particulară, deținută de un medic încartiruit și-ntr-un spital de stat. Mi s-a argumentat că ăsta-i un viciu greu de extirpat: medici buni profesează și la stat, și la privat, luând bani din toate părțile și împiedicând tineretul să-și facă treaba, drept care majoritatea emigrează. Da de unde! Medicii buni vindecă prin toate locurile posibile, împinși de impulsul natural de ajutare a semenului suferind și de jurământul lui Hipocrate, patronul căruia îi aduc prinos de recunoștință după lărgimea pungii și îngăduința extinselor familii în care au rol de șef!

Medicii sunt, în general, oameni cu personalitate puternică și orgoliu pronunțat. E greu să nu fie așa, când experiența le conferă un fel de putere divină asupra vieții unora dintre semeni. O decizie medicală poate însemna viață sau moarte. Dar orice decizie a medicului, menită să asigure viața unui muribund, nu poate frânge stupiditatea pacientului incredul și prost, care știe el bine din auzite sau de pe TikTok cum stă treaba cu boala. Un coleg de suferință din cele 7 zile câte am petrecut în spital era „bolnav profesionist”, cum s-ar zice, deoarece de 25 de ani își petrece viața mai mult prin spitale, familie neavând. Nu înșir felurіtele boli și accidente avute, rezolvate cu nesperat succes de medici cu variate specializări, ce făcuseră din el, la 62 de ani, o adevărată enciclopedie medicală și un soi de biograf al personalului medical de pe unde a fost internat. Lăsat de țigări de vreo 11 luni, după o viață de fumător ardent, i-a venit pofta să pipeze una, într-o seară de duminică, pe la ora 22. Coma l-a încăierat în cabina de WC, unde l-am găsit icnind și-am chemat asistentele și medicul de gardă. Cu destul efort l-au salvat, administrându-i medicamente gratuit oferite de sistemul blamat de ignoranți (sau de interesații deciși să-l demoleze). Când și-a revenit, a doua zi, l-am întrebat de ce a comis asemenea gest sinucigaș. A ridicat din umeri și-a început să râdă prostește, ca un copil fără înțelegere a lumii și a conexiunilor subtile dintre faptă și răsplată. Și,-ntr-adevăr, dinaintea misterului naturii, nu suntem altceva decât copii...

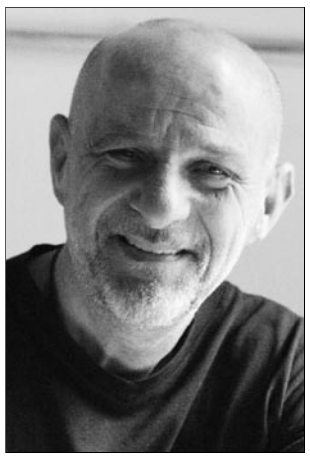
Asistentele și infirmierele sunt o categorie umană ce furnizează nenumărate subiecte unor drame și dramolete balzaciene. Nu degeaba o industrie întreagă - a filmului - alocă resurse pentru seriale nesfârșite cu intrigi luate sau inventate din această lume. Chiar eu aș putea scrie o nuvelă măcar, dacă mi s-ar inflama imaginația. N-a fost greu să culeg lacrimile nevăzute ale unei fete oropsite sau să ghicesc senzualitatea reprimată de complexul lipsei de frumusețe, psihologic indus, ce țâșnea din mersul unei femei în floarea vârstei. Dar aș fi incapabil să redau determinarea, devotamentul, spiritul de sacrificiu, rezistența la efort fizic și la stres psihic, compasiunea, atenția și câte alte aspecte ce stau reunite sub sintagma „inimă bună”! Vor fi, poate, și angajate cu reacții adverse, sigur generate de epuizare, căci nu e un fleac să umbli 12 ore din bolnav în bolnav, gata să gâdili teama de moarte sau mofturile de râzgâiat. Dintr-astea n-am văzut.

M-a umplut de admirație, respect și încredere o scenă ca decupată din celebrele filme americane (nu alea românești recente, mizerabiliste și exagerate, bune pentru a hrăni pofta devoratorilor de macabru din toată lumea). O femeie supraponderală, care zăcea de mai multe zile fără speranță la pat, a intrat în stop cardio-respirator. Alarma a strâns rapid în jur asistentele, infirmierele și medicii, fiecare aplicând cu pricepere și convingere solicitantul masaj cardiac. A venit și echipa de intervenție rapidă. Într-o jumătate de oră au redat bătăile inimii oprite, asupra căreia inconștiența va fi aplicat mai multe lovituri decât soarta ori alt sinonim cu semnificație teleologică.

Femeile de care scriu m-au îngrijit nu ca pe-un autor de cărți, ci ca pe orice om pocnit de năpastă, ajuns cu Salvarea în salonul (ce ironie acest termen desuet-galant!) de canoneală. Unde ar fi bine să-ți păstrezi umorul, ca să nu cazi în depresie și amăreală, ce numai sănătoase nu sunt!

Acolo unde am nimerit eu s-au potrivit vreo 6 pacienți cu afecțiuni gastroenterologice în stadii oarecare de acuitate. Ne-a ținut vii umorul. În 7 zile, am râs împreună mai mult decât în 7 ani. Fie asta o rețetă minune! Necompensată!

Radu Aldulescu

Din nou, despre laureați ai Nobelului literar

În octombrie, am fost invitat la FILIT-ul de la Iași, după zece ani... Ca simplu fapt divers, am vrut să știu de ce îmi vine rândul atât de rar, ca scriitor român în viață, pretinzând a avea o oarecare operă, deși intuiam cam în ce fel se pupă statutul meu cu criteriile de selecție ale organizatorilor festivalurilor de literatură de la noi. În sfârșit, curiozitatea mi-a fost satisfăcută de unul din organizatorii FILIT care mi-a explicat principiul după care funcționează FILIT: el trebuie să cuprindă în desfășurarea de la an la an, cât mai mulți scriitori români, aducând la fiecare ediție nume noi. Dat fiind că în România există câteva mii de autori de literatură, aproape la fel de mulți ca și cititorii, am dedus că te poți socoti norocos dacă revii la FILIT după zece ani, sau mai mulți. Mă pusesem în situația penibilă a unui invitat care bate, cumva, obrazul gazdei, că nu-l invită mai des la chermezele sale.

Oricum, mă consider norocos și privilegiat, dat fiind că, la FILIT-ul de anul ăsta am avut ocazia să îl cunosc personal pe laureatul Nobel Abdulrazak Gurnah, să îmi fac o fotografie cu el, chiar, încadrându-l, cu doamna Emanuela Ilie, critic literar și profesor la Facultatea de Litere din Iași. Am și conversat, preț de câteva minte, întrebându-l dacă îi va mai apărea un roman tradus în românește, pe lângă cele patru romane de la editura Litera și mi-a spus că e în curs de apariție, tot la Litera, un al cincilea roman. Astfel, am cunoscut pe viu un scriitor uriaș, în ce mă privește, chiar făcând abstracție că a luat Nobelul. Asigur cititorii acestor rânduri, interesați și pasionați de literatură, eventual, că cele patru romane ale sale *Pe țărm, Paradis, Vieți în derivă* și *Abandon,* citite de mine anul trecut, sunt capodopere ale literaturii universale. Dacă pare cumva prea dur, ca să zic așa, termenul de capodoperă, punând umărul la o promovare de care un scriitor nobelizat, oricum, n-ar avea nevoie, voi recurge la un termen de comparație pe care l-am mai folosit, dar nu mi se pare prea mult să mă repet: în literatura română contemporană nu avem romane de nivelul valoric al celor patru enumerate mai sus ale lui Abdulrazak Gurnah. Trăim în România, unde este o măsură anume pentru literatură, chiar și într-un festival de anvergura FILIT, pe care l-am redescoperit anul acesta, ca pe o adevărată oază de literatură, grație scriitorilor și traducătorilor invitați și a efervescenței întreținute de publicul prezent la manifestări.

Trăim, așadar, în România, unde există o măsură anume pentru literatură, chiar și când este vorba despre un scriitor omologat de premiul Nobel, cu care mass-media noastră culturală s-ar zice că are un diferend mai vechi. Aflat pe scena Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași, pentru a-și expune, în cadrul FILIT, competențele în materie de literatură, unui public numeros, foarte avid de așa ceva, Abdulrazak Gurnah a fost atacat frontal de una din vedetele mass-mediei culturale de la noi. Este vorba de Cătălin Ștefănescu, cel cu celebra emisiune Garantat 100%, care nu promovează mărci de mezeluri, încălțăminte sau echipament sportiv, cum te-ar face să crezi carisma titulaturii, ci produse culturale autohtone întrupate de personalități care instrumentează politicile culturale de la noi. Vedeta noastră l-a întrebat în mod tendențios pe Abdulrazak Gurnah dacă nu cumva premiul Nobel pentru literatură se acordă pe baza unor criterii politice. Cu această întrebare, bineînțeles că „l-a dat în fapt” pe laureatul Nobel, tăindu-i avîntul de a împărtăși publicului prezent în incinta Teatrului Național din competențele sale scriitoricești...

Mi s-a părut simptomatic și sugestiv acest episod, pentru felul cum reacționează mediul nostru cultural în prezența unor scriitori de un nivel valoric ridicat, chiar și în cadrul uneia din cele mai prestigioase festivaluri din România, precum FILIT.

Ca să rămânem în domeniu, zilele astea am citit romanul *Eu este un altul* al laureatului Nobel de anul trecut, norvegianul Jon Fosse, prozator, poet și dramaturg prolific, tradus în peste cincizeci de limbi. Vrând-nevrând, trebuie să punctez impactul operei sale în România, aproape inexistent, până la decernarea Nobelului, iar după aceea i s-au jucat câteva piese de teatru în câteva teatre din țară și i s-au tradus trei romane, la editura Trei: *Umbre, Numele celălalt* și *Eu este un altul.* Ultimele două fac parte dintr-un ciclu intitulat *Septologie.*

Mi-a căzut, așadar, în mână acest ultim roman tradus la noi, *Eu este un altul,* titlu preluat de la Arthur Rimbaud, care servește și drept motto romanului, fără a suna deloc redundant. Jon Fosse este considerat, pe bună dreptate, un Beckett al acestui secol, grație felului cum literatura lui valorifică metafizica existenței. *Eu este un altul* păstrează toate datele romanului realist, modificate genetic, aș putea spune, pentru a accede la o nouă dimensiune a existenței. Întreg fluxul narativ al celor două sute optzeci de pagini este alcătuit, practic, dintr-o singură frază. Nu există punct în corpusul narativ, iar majusculele apar doar la dialoguri și la începutul celor trei capitole. Procedura nu este,

(continuare în p. 23)

Lucian Sârbu

Prostia ca tsunami: o propunere de algoritm

Editura Trei a publicat recent o nouă ediție a „iluminărilor” lui Walter Benjamin în traducerea deja consacrată a Catrinelei Pleșu (Walter Benjamin, *Iluminări*, ed. Trei, București 2024). Membru mai puțin important al „Școlii de la Frankfurt”, cunoscut și recunoscut mai mult pe plan local în timpul vieții (1892-1940), autodeclarat marxist, decedat în condiții tragice la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial (a vrut să fugă în Spania și, la graniță, s-a sinucis crezând în mod greșit că regimul franchist îl va trimite în Germania unde, ca evreu, nu putea să-l aștepte decât lagărul de concentrare) opera lui W. Benjamin a fost recuperată după război și filosoful a devenit celebru mai ales datorită micului eseu intitulat *Opera de artă în epoca reproducerii mecanice* (1935).

Astăzi, eseul acesta e fără îndoială un text datat, care nu ne mai poate învăța mare lucru, măcar prin prisma faptului că atunci când a fost scris abia apăruse cinematografia sonorizată, iar transmisiunile televizate abia făceau primii pași. Totuși, în istoria reflecțiilor filosofice asupra transformărilor produse de tehnologie în felul în care percepem ceea ce ne înconjoară, textul lui Benjamin a avut marele merit de a remarca faptul că reproducerea tehnologică are darul de a scoate din contextul său obiectul reprodus, transformându-i în mod esențial substanța. Benjamin vorbește de „pierderea aurei” pe care o suferă obiectul artistic, prin aură înțelegând ceea ce îi dă acestuia unicitate, inclusiv proprietatea de a fi disponibil, sau accesibil, doar într-un anumit loc, într-un anumit moment, unui anumit privitor. Reproducerea mecanică, o copie de exemplu, îl făcea pe acesta „accesibil” oricui. Și prin aceasta, nimănui în adevărata sa esență.

Deși autorul se considera marxist, eseul suferea, fără îndoială, de un oarecare elitism – poate că de aceea a și ajuns să fie astăzi perceput și comentat de foarte mulți intelectuali publici cu aere de exclusivism. Benjamin asista la apariția „masei” ca subiect istoric, fenomen surprins cam în același timp și de filosoful spaniol Jose Ortega y Gasset în *Revolta maselor*. În legătură cu opera de artă, Benjamin remarca faptul că una dintre pierderile principale aduse de epoca reproducerii mecanice se vede din perspectiva sacralității acesteia: practic, extrasă din contextul ei, băgată într-un desen dintr-o carte, înregistrată pe un disc, opera de artă devenea ceva profan.

Totuși, inspirați de W. Benjamin, nu putem să nu ne gândim la specificul zilelor noastre, când tehnicile de reproducere a operei de artă au făcut un pas și mai departe. De bine, de rău, atunci când scria Benjamin, și încă multă vreme după aceea, mai precis până la începutul secolului XXI, reproducerile aveau parte ele însele de un context profesionist. E adevărat că o pictură veche, o simfonie, o poezie ș.a.m.d. puteau ajunge la oricine prin tehnicile de secol XX. Dar orientarea, îndrumarea asupra *receptării* lor măcar mai era făcută, încă, la un nivel profesionist, de oameni care dețineau tot bagajul cultural și intelectual necesar pentru a oferi o înțelegere adecvată a operei de artă și comentarii sau interpretări pe măsură. Lucrul acesta era valabil nu doar pentru artă, ci și pentru faptele cotidiene – jurnalismul – sau pentru sfaturile medicale, științifice sau cu o oarecare utilitate publică, în care tehnicile de reproducere mecanică aveau același impact, deoarece subiectul principal circula în societate numai dacă era enunțat de cineva cu o autoritate certă și respectabilă. E adevărat că de acum o pictură de Bruegel putea fi reprodusă oricând într-o carte despre pictura flamandă, dar comentariul care însoțea textul măcar era întotdeauna scris de cineva avizat (un critic de artă sau un specialist în istoria artei).

La începutul secolului XXI, însă, s-a petrecut ceva nemaivăzut în istorie: tehnologia, prin intermediul nou-descoperitului internet, nu doar că a făcut posibilă reproducerea în masă a operelor de artă și a subiectelor de mare interes în societate cu o viteză nemaiîntâlnită, dar a făcut posibilă de acum și reproducerea în masă a tuturor prostiilor și idioțeniilor pe care masa neavizată le susținea și le credea despre operele de artă și despre subiectele de interes general, cu impact public. Atunci când își scria W. Benjamin micul său eseu, oamenii de cultură măcar erau scutiți de neplăcerea de a ști cu adevărat ceea ce crede un prost despre ariile lor de interes. Acum, sub influența decisivă a internetului, nu doar că părerile cutărui sau cutărui prost ajung să fie reproduse masiv, dar lor li se raliază părerile și comentariile altor mii și zeci de mii de proști, care dau apă la moară prostului principal.

Mai mult: sub influența internetului și a așa-zisei „mass-media sociale” / *social media*, oameni în mod evident inteligenți sau școliți pe anumite domenii ajung ei înșiși să emită niște prostii înfiorătoare, de obicei în domenii pe care nu le stăpânesc. Cacofonia aceasta *prostocratică* făcută posibilă de ascensiunea internetului se pare că e contaminantă și îi stimulează pe toți cei care au ambiții de „influensări” să se exprime despre cele mai năstrușnice subiecte. Un exemplu de manual la noi e fizicianul Presură, al cărui canal de Youtube, pe lângă multe lucruri interesante, conține și enorm de multe gogomănii. Când a vorbit despre vaccinurile mRNA sau despre mini-centralele nucleare (o simplă afacere de speculă bursieră, că doar nu credeți că vom vedea vreodată centrale nucleare printre blocuri!...), Presură nu a făcut altceva decât să reia papagalicește ceea ce era scris în pliantele de marketing ale companiilor.

Apropo de marketing și de „influensări”: conceptul de „influensăr” e unul foarte respectabil în marketing și își are rădăcinile în studiile de marketing din anii 1950-1960, când economiștii au observat felul în care copiii, care, teoretic, nu au putere economică, își pot influența părinții să facă anumite achiziții (de exemplu anumite jucării sau dulciuri sau, la modul mai subtil, un anumit tip de mașină sau o anumită casă). S-a observat în timp că tipul acesta de comportament este, de fapt, mult mai prezent în societate și nu se limitează la relația părinți-copii. Că azi conceptul de „influensăr” a ajuns să

(continuare în p. 24)

...conceptul de „influensăr” e unul foarte respectabil în marketing și își are rădăcinile în studiile de marketing din anii 1950-1960, când economiștii au observat felul în care copiii, care, teoretic, nu au putere economică, își pot influența părinții să facă anumite achiziții...
L.S.

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Apărări emoționale în Marea Societate

Polemica dintre Walter Lippmann și John Dewey e considerată semnificativă pentru americani, cel puțin începând din anii '90, când a fost readusă în atenția publică. La noi, cei doi autori sunt mai puțin cunoscuți și așa se și explică (în parte) toate prejudecățile elitei noastre culturale față de comunicare. În românește, polemica e prezentată pe scurt într-un manual de istoria comunicării, scris de Alina Bârgăoanu, dar și într-o carte a lui Christopher Lasch, *Revolta elitelor*, apărută la Editura Alexandria. Recent, cartea Barbarei Stiegler, *„Trebuie să ne adaptăm!” Spre un nou imperativ politic* (Editura Contrasens), face o genealogie a polemicii și o prezintă pe larg, considerând că mai ales Lippmann e una dintre sursele majore ale neoliberalismului. Din Lippmann s-a tradus puțin, deși e unul dintre maeștrii comunicării, probabil cel puțin la fel de important ca McLuhan.

Unul dintre punctele cheie ale controversei este chestiunea dezbaterii publice. Pentru Lippmann, cel din *Opinia publică*, „Marea Societate” (când McLuhan spune că lumea a devenit un „sat global” el ironizează această formulă anterioară, „Marea Societate”, care nu e altceva decât lumea așa cum s-a transformat ea în epoca industrială), societatea globalizată obligă pe toate celelalte societăți să se adapteze, să intre în jocul globalizării. Lippmann susține că lumea a devenit prea complexă pentru ca oamenii să mai poată guverna eficient prin decizii colective. E nevoie, spune el, de experți, care să conducă lumea în mod real. Dimpotrivă, John Dewey crede că numai dezbaterea publică reală dintre oameni poate să asigure o guvernare eficace.

Această polemică a evoluat ulterior către nevoia de a abandona politica liberalismului clasic, care se dovedise a fi prea naivă, și de a o înlocui cu o piață ghidată de un întreg mecanism biopolitic, coordonat de stat. Așadar, crede Lippmann (și aici o menționez pe Stiegler), liberalismul nu mai merge fără stat, mâna nevăzută e o poveste, dar merge cu un stat pus cu totul în slujba liberalismului. Neoliberalismul devine astfel piață plus control biopolitic.

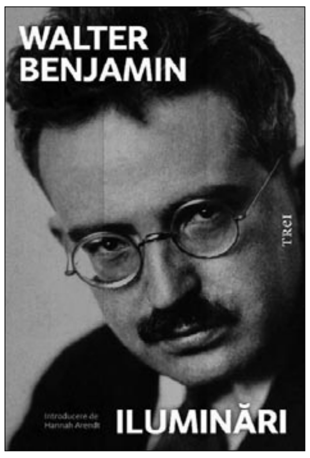
Dacă am vorbi ca Dewey, am spune că trebuie să revenim la dezbaterea publică. Însă nu la dezbaterea publică online, căci rețelele online se dovedesc a fi instrumente biopolitice. (Această prezentare certifică faptul că o critică a neoliberalismului poate fi realizată din perspectiva liberalismului clasic. Totuși, aceasta ar fi doar o critică de principiu, care ar arăta că neoliberalismul *nu* este liberalism.)

În politică disprețul se plătește mai scump decât hoția.

Într-o lucrare de psihologie, găsesc o clasificare interesantă a „apărărilor emoționale”, între care se află distragerea atenției (a ne ocupa de altceva decât de problemele noastre sufletești, cum ar fi îngroparea în muncă), schimbarea stării (prin mâncare, alcool, sex, sport) și învinovățirea altora pentru sentimentele noastre. Ultima, mai ales, mi-a atras atenția pentru că mi se pare că e foarte întâlnită, poate chiar la fel de întâlnită ca schimbarea stării prin consumul de alcool. Învinovățirea altora presupune fixarea pe cineva din afară: cineva apropiat sau cineva îndepărtat. Sunt unii care urăsc un anumit partid sau om politic din toată ființa lor (deși nu-l cunosc pe acel om). Însă, oricât ar fi politicienii de răi, rareori ura față de ei se justifică în totalitate. Nu mai spun de ura față de o persoană anume, mama sau tata sau altcineva, responsabilă de eșecul emoțional al persoanei respective. Viața e grea, dar rareori este cazul ca o persoană să fie exclusiv cauza suferinței plenare a alteia. De obicei, lucrurile sunt mai complicate. Această ură reflectă mai degrabă o problemă emoțională, care poate avea și cauze exterioare. Acesta e motivul pentru care, în anumite condiții, numărul celor care urăsc în loc să consume alcool crește brusc. Politic, el poate lua forma radicalizării. Însă, repet, de regulă aceasta e doar o strategie de fugă. Problema e alta, iar rezolvarea, în altă parte.

Modalitatea potrivită de-a înțelege un sentiment este aceea de a-l simți, nu de a-l gândi. Cine își gândește prea mult variațiile afective vrea, de fapt, nu să înțeleagă, ci să se afle în control, ceea ce exprimă o problemă afectivă, o adevărată neînțelegere de sine.

În politică disprețul se plătește mai scump decât hoția.
(A.S.)

litere

Dan Ciachir

Jurnal 2021

4 mai

Se împlinesc astăzi 200 de ani de la moartea lui Napoleon, pe care francezii – în lumina sinistră a corectitudinii politice – se cam codesc să-l comemoreze, principalul motiv fiind acela că a reinstituit sclavajul. În „Le Point" din 2 mai, Hubert Védrine, diplomat și istoric, formulează următoarea observație: „Dacă Napoleon ar fi știut să se oprească (cu războaiele, n.n.) în anii 1806-1807, am fi avut vreme de un secol o Europă modelată de Franța și nu ar mai fi existat una preponderent engleză." Iar noi, românii, am fi rămas cu Basarabia...

18 mai

Nu am ieșit astăzi din casă. Întreaga zi a bătut cu putere vântul, doborând arbori – inclusiv în București –, scoțându-i din rădăcini sau rupându-le crengile. Deși în Capitală fuseseră anunțate ploi, nu a căzut nicio picătură de apă, însă în nordul țării s-au produs inundații.

La TV5, un documentar cu ilustrație excelentă despre Regele Zogu I al Albaniei (1895-1961) și soția sa Géraldine, realizat de Frédéric Mitterrand, care n-a ascuns faptul că Churchill l-a preferat pe comunistul Enver Hodja monarhului care și-a trăit ultimii 20 de ani din viață în exil, murind la Cannes.

19 mai

Aseară am găsit pe internet, în ziarul „Tribuna" din Sibiu, un articol elogios al părintelui profesor Constantin Necula despre *În lumea presei interbelice*.

20 mai

A murit la 87 de ani actorul Ion Dichiseanu, pe care mi-l amintesc din *Porto-Franco*, ecranizare după romanul citit și recitit *Europolis* de Jean Bart. Dumnezeu să-l ierte!

27 mai

Plimbându-mă ieri și alaltăieri prin Cișmigiul cu verdeața impulsionată de câteva ploi, mi se părea că e mai frumos în parc decât a fost în Dobrogea.

1 iunie

Sâmbăta aceasta, pe 5 iunie, va intra la DCNews *Bucureștiul postbelic*, ultimul episod din *O punte...* – prilej de melancolie, întrucât mai bine de un an, răstimp care a coincis cu molima, am avut o preocupare.

4 iunie

Din ultimul număr al revistei „Scriptor", care apare la Iași, am aflat că a murit soția lui Marcel Petrișor, Dana Konya-Negruzzi, care din 1985 a trăit la Paris fără să fie despărțită de soțul ei. Deși nu a făcut închisoare, a trecut prin multe încercări în anii '50. Am cunoscut-o cu multă vreme în urmă în apartamentul lor din Intrarea Știrbei Vodă. Dumnezeu s-o ierte și s-o odihnească!

6 iunie

Era răcoare în cimitir și cântau mierlele: ploile dese din ultima săptămână au făcut din Bellu un parc și cu atât mai mult regret că nu am ajuns nici de data asta la mormântul lui Mateiu Caragiale.

11 iunie

Cu câteva minute înainte de ora 6 seara a început o ploaie torențială de o jumătate de ceas, poate cea mai puternică abătută peste București de la începutul anului.

15 iunie

În Cișmigiu, unde era foarte plăcut datorită vremii răcoroase, cântau păsările și orăcăiau broaștele, așa încât m-am așezat pe o bancă de pe malul lacului. În dreptunghiul lor, unii trandafiri se scuturaseră ori se trecuseră, în timp ce alții, proaspeți, inclusiv boboci, trimiteau un parfum discret.

18 iunie

Am citit acum un ceas că pe 15 iunie a fost internat în spital, în stare gravă, Patriarhul Neofit al Bulgariei. L-am cunoscut în urmă cu 20 de ani, pe când era Mitropolit de Ruse și prieten cu Înaltpreasfințitul Calinic al Argeșului și Muscelului, pe care venise să-l viziteze la Curtea de Argeș, însoțit de preotul Parohiei Bulgare din București. Ierarhul era un om natural, lipsit de emfază și cu mult umor. Studiile sale erau de muzică bisericească. Venea des în România, simțindu-se bine aici.

21 iunie (Sfânta Treime)

Astăzi este solstițiul de vară, iar de mâine ziua începe să scadă. Până acum, vremea a fost minunată; de când mă știu vara n-a întârziat atât, deși vara astronomică are ca început data de 22 iunie.

Astăzi este solstițiul de vară, iar de mâine ziua începe să scadă. Până acum, vremea a fost minunată; de când mă știu vara n-a întârziat atât, deși vara astronomică are ca început data de 22 iunie.

24 iunie

Înconjurând ieri Cișmigiul, am inspirat mirosul puternic al teilor, întârziat de ploile lungi și dese din ultimele zile. Răsfoind jurnalul pe anul trecut, am găsit că în iunie a plouat mult, au fost inundații și, de asemenea, am văzut un curcubeu. Pentru a nu mai pomeni de numeroșii pescăruși cu aripi mari și zborul lent.

27 iunie

Ieri la prânz am plecat împreună cu Aurora, cu Cristina și Leonid Dragomir la Căldărușani, ajungând acolo după 50 de minute. Drumul a fost plăcut în noua lor Toyota. Ajunși la destinație, ne-am dus mai întâi la muzeul mânăstirii, reconfigurat de părintele profesor Florin Șerbănescu, mergând apoi la fosta locuință a Mitropolitului Iosif Gheorghian, de unde se deschide o priveliște superbă asupra lacului.

10 iulie

Alaltăieri-seară, dar și astăzi, am recitit *Erminia dumnezeiescului Simbol al credinței ortodoxe*, o carte scurtă și genială a Sf. Simeon al Tesalonicului, în impecabila traducere a teologului Nicușor Deciu.

11 iulie

În urmă cu o jumătate de ceas am văzut cea mai puternică ploaie de când mă știu. A durat mai puțin de cinci minute, la capătul unei zile foarte călduroase; poate cea mai călduroasă de până acum.

21 iulie

Redeschizând strălucita lucrare a Doinei Păuleanu *Peninsula misterioasă*, consacrată Constanței, am reținut numele celor doi împărați care s-au oprit la Constanța. Primul este împăratul arian Valens, în a doua jumătate a secolului al IV-lea, întorcându-se dintr-un război împotriva vizigoților. Al doilea împărat care a ajuns la Constanța, în anul 1914, a fost Nicolae al II-lea al Rusiei: „La 1 iunie 1914, Țarul Nicolae al II-lea, Țarina Alexandra Feodorovna, marile ducese Olga, Tatiana, Maria, Anastasia și țareviciul Alexei sosesc pe timp de pace într-o vizită istorică la Constanța. Era, se știe astăzi, ultima deplasare în străinătate a familiei imperiale ruse și se desfășura într-un context istoric tensionat (peste trei săptămâni va fi declanșat Primul Război Mondial)."

Mai trebuie adăugat și faptul că „strălucita metropolă a Pontului Stâng a devenit capitala provinciei Sciția Minor, Tomisul fiind singurul oraș de pe teritoriul României de astăzi care a fost capitala unei provincii imperiale și a deținut acest statut vreme de 300 de ani!".

29 iulie

În „România literară" de mâine, două pagini de scrisori inedite trimise de Adrian Marino lui Corneliu Ștefanache în 1968, pe când acesta – un om de care îmi amintesc cu plăcere – conducea revista ieșeană „Cronica". Pe atunci Marino saluta „debarcarea" lui Eugen Barbu de la „Luceafărul" și avea numai cuvinte de laudă pentru Eugen Simion.

O, tempora!

31 iulie

Uitasem de serialul *Profesorul și discipolii*, însă când am deschis televizorul tocmai începuse al șaselea episod, care cred că este și cel mai reușit. Nestor Ignat, staroste al presei comuniste de pe vremuri, vorbea cu admirație despre Nae Ionescu, alternat cu Mihai Șora, care îl mărturisea cu eleganță și fără echivoc. Când au avut loc filmările, în toamna anului 2010, Șora avea 94 de ani, însă nu arăta nici de 75. Sorin Lavric s-a dovedit impecabil, ca și Dan C. Mihăilescu... M-am revăzut pe treptele dinspre lac ale Palatului Mogoșoaia, iar apoi, spre sfârșit, filmat în camera mea, așezat la birou.

Radu Găină a făcut un documentar remarcabil, filmat superb de Mihai Buzura. Un merit aparte îi revine părintelui Ioan I. Ică Jr.

5 august (Cuviosul Ioan Iacob Hozevitul)

Din cauza căldurilor mari, ca și în anii trecuți, nu am putut ajunge la Biserica Boteanu, unde pe 5 august se slujește Liturghie pentru Sf. Ioan Iacob Hozevitul, aici aflându-se părticele din moaștele sale. În anul 2008, Patriarhul Alexandriei a dăruit, de asemeni, câteva părticele din moaștele Sfântului, aflate în paraclisul noii Catedrale.

7 august

Noaptea trecută am recitit din *Peninsula misterioasă* capitolul despre sculptorul Ettore Ferrari, un artist consacrat atât în țara sa, cât și în Europa. Statuia lui Ovidiu din Constanța a fost lucrată în Italia și a sosit la destinație cu vaporul în anul 1887. Pietrarii care i-au cioplit soclul au fost aleși anume italieni. Statuia lui Ovidiu a fost reamplasată de două ori și dezvelită în prezența prim-ministrului și a ministrului culturii și cultelor. Ettore Ferrari este și autorul statuii lui Ion Heliade-Rădulescu din Piața Universității din București. Statuia lui Ovidiu din Constanța a fost rodul unei subscripții publice, ca și monumentul lui Eminescu de pe malul mării, realizat în anii 1930 de sculptorul Oscar Han și dezvelit, în prezența Regelui Carol al II-lea, în apropierea Cazinoului, unde se găsește și azi.

8 august

Ieri și astăzi au fost 300.000 de oameni pe litoral, cei mai mulți la Eforie Sud, Costinești și Vama Veche.

13 august

M-am bucurat să găsesc în „Tribuna" din Sibiu o recenzie a părintelui Constantin Necula, mai mult decât măgulitoare și frumos scrisă, la volumele *Evocări bisericești* și *Alte evocări bisericești*, apărută la o lună după articolul despre *De ce nu iubesc democrații pisicile*.

31 august

La lăsarea serii am făcut o plimbare până în Parcul Venus, așezându-mă apoi pe o bancă din cocheta grădină a Facultății de Drept; un parc în miniatură. M-am întors pe Știrbei Vodă și prin Cișmigiu.

August, deși a fost o lună foarte călduroasă, a avut temperaturi mai mult decât plăcute în ultimele sale cinci zile.

19 septembrie

Pe cutia sticlei de Courvoisier adusă alaltăieri, de ziua mea, de către Sena, am citit că acest coniac a fost servit în 1899, cu prilejul inaugurării Turnului Eiffel.

23 septembrie

În „Formula AS", un interviu cu artistul fotograf Dan Lungu, axat pe faună, care afirmă cu îndreptățire că „România este cea mai sălbatică țară din Europa și așa trebuie să rămână".

24 septembrie

Aflu din „Le Point" că în Franța a crescut numărul ateilor – potrivit ultimului sondaj, aceștia constituie 51 la sută din populația țării.

S-a mai prăpădit un ziarist: Marius Petrescu, 67 de ani. Dumnezeu să-l ierte!

2 octombrie

Mai mult din întâmplare, m-am uitat astăzi, răsfoindu-le cu afecțiune și nostalgie, peste cele 20 de numere consecutive din „Lettre Internationale" în care am publicat neîntrerupt începând din 2015. Este cea mai elegantă revistă la care am colaborat în peste 50 de ani de publicistică.

4 octombrie

Numărul din „Lumea Credinței" pe luna octombrie are peste 20 de pagini despre Răzvan Codrescu și fotografia sa pe copertă. Am aflat în felul acesta că nu a tradus din *Divina Comedie* doar *Infernul*, publicat mai demult în volum, ci a terminat înainte să se prăpădească întreaga capodoperă a lui Dante. Or, o versiune românească integrală a acestei cărți n-au mai dat până la el decât George Coșbuc, Alexandru Marcu (în proză), Ion Țundrea și Eta Boeriu. George Buznea a tradus și tipărit doar *Infernul* și *Purgatoriul*, alții nu au echivalat decât *Infernul*, precum Marian Papahagi.

Sorin Antohi

Idei și zile

*

Nemții și efectele lor (ne)intenționate la noi. Centenarul bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz pune în scenă una din ironiile istoriei noastre: un neamț devenit român prin hazard dinastic și jurămînt, Regele Ferdinand, ne mînase în luptă contra nemților (și aliaților lor), după ce Regele Carol I, alt neamț devenit român (Nae Ionescu, desigur, n-a putut spune și despre regi, nici măcar despre Carol al II-lea după ce nu mai erau prieteni, că erau doar *buni români*, nu români), intrase în Primul Război Mondial în tabăra contraintuitivă; după un secol, elogiul acelor victorii disperate și salvatoare, fără de care Regatul ar fi dispărut, iar România Mare ar fi părut și mai net un cadou exagerat al străinilor, a fost făcut de un sas ardelean, cu strămoși printre primii coloniști germani ai Transilvaniei, Președintele Klaus Iohannis. O ironie suplimentară a istoriei ne învață că unii nemți *au făcut istorie*, în vreme ce alții o pot cel mult comemora. Lecția – care marchează în subtext diferența între vocația primară a istoriei și datoria secundară a memoriei — e valabilă pentru toți oamenii, *fără deosebire* de etc.

6.08.2017

*

O ucronie : coexistența omului cu o specie înrudită îndeaproape. Cum ar fi arătat istoria planetei noastre dacă supraviețuia preistoriei, fie și numai în anumite regiuni, o specie înrudită cu omul? Dar nu înrudită pe departe, ca omul cu maimuțele antropoide, ci îndeaproape. Din fauna pe care o putem cunoaște azi, pentru a da un exemplu simplu, ca lupul cu șacalul. Din seria lungă, controversată și tulbure a strămoșilor noștri, aș menționa diversele forme aproape, dar nu tocmai umane, inclusiv cazul-limită, *Homo erectus* (care, din cîte se știe, a descoperit focul, vîna în grup animale medii și mari, socializa rudimentar, avea un proto-limbaj, deși nu vorbea). Formele de după cazul-limită (unele speculații, care nu mă conving, inclusiv acelea că *Homo erectus* avea grijă de răniți și bolnavi, naviga, făcea artă, îl fac și mai uman), care s-au pierdut pe drumul către *Homo sapiens*, dar păreau să aibă un potențial apropiat, ne-ar menține prea aproape de paradigma rasială modernă, din care s-a născut rasismul. Cum ne-am fi întemeiat religia, morala, teologia și metafizica, unde ar fi fost discuția despre drepturile omului și ale animalului, ca să nu mai vorbesc de "bunele practici"? Iată o ucronie care ar merita scrisă. Nu simple alegorii și nici chiar distopii (inițial inteligente, treptat stereotipe și banale, previzibil depresiv-catastrofiste, lipsite de tragic ori dramatic și atunci cînd sînt suicidare), de la *Insula doctorului Moreau* și *Animal Farm* la *Planeta maimuțelor* sau *Jurassic Park*, de la *Beauty and the Beast* la celelalte transformări miraculoase ale animalului în om (astăzi hominizarea e văzută oricum ca o formă condamnabilă de *speciism*), nici utopii bucolice (de acelea avem prea multe, încă din Antichitate). Ci o ucronie în care cvasi-omul, aproape-omul fără iluzia (noastră) că ar fi nu-încă-omul, împarte planeta cu omul și nu poate intra în niciunul din scenariile prefabricate: reversibilitatea om-animal – (re-)animalizarea e acum preferabilă (re-)umanizării, ambivalența indecisă, simultană ori alternantă (licantropii, vampirii etc.), cu toate frămîntările și consecințele lor.

16.05.2018

*

Spațiu bărăganic, spațiu mioritic. Trecînd ieri în amurg prin Bărăgan, de la Buzău la Urziceni (dimineața, de la Urziceni la Buzău, lumina era prea tare pentru a te lăsa să cugeți): Vasile Băncilă, vorbind de *spațiul bărăganic*, a adus o critică frontală conceptului de *spațiu mioritic* propus de Lucian Blaga, omul pe care-l admira enorm și căruia îi era îndatorat și recunoscător. Și-a cîștigat deci cu demnitate, curaj și respect dedicația de pe pagina de gardă a lucrării clasice a protectorului său, *Spațiul mioritic*. Dar cei doi au ratat prilejul de a discuta critic înseși teoriile determinismului sau posibilismului geomorfologic. Nu au pus întrebări fundamentale, cum ar fi: Dar ungurii și sașii din spațiul care a inspirat teoria lui Blaga, sudul Transilvaniei, nu ar trebui să aibă tot sentimentul spațiului mioritic? Dacă nu, de ce? Cît timp trebuie să locuiască o populație într-un anumit spațiu pentru a-l interioriza (ori, păstrînd cauzalitatea lui Blaga, adică a lui Frobenius), pentru a fi modelată de el? Un mileniu (cazul ungurilor) ori opt secole (cazul sașilor) nu ar fi de ajuns? Sînt oare eterne aceste ontologii etnice? Se dobîndesc? Sînt portabile? Se pot combina? Este ontologia etnică (ori, cum i-am mai spus eu, cu aluzii la Heidegger, Unamuno, Blaga/Băncilă și Vulcănescu/Noica, sentimentul cosmic al Ființei/existenței) un cerc vicios – increatul (care trebuie) creat? Pentru a ne opri la un singur exemplu, să luăm cazul lui Vasile Băncilă însuși. Tatăl lui era ardelean (mocan), eventual (în funcție de cum răspundem la unele din întrebările de mai sus) purtător/vector/rezultat al spațiului mioritic; mama lui Băncilă provenea dintr-un spațiu de tranziție (există oare ontologii etnice de tranziție? sînt ele separate de frontiere nete, fără spații liminare? există ontologii etnice liminare, fluide, *in statu nascendi*?). În orice caz, părinții lui Vasile Blaga se întîlnesc la Brăila, unde se naște fiul lor, teoreticianul spațiului bărăganic. El știa că Bărăganul fusese practic pustiu, iar locuitorii săi se așezaseră acolo recent, venind de prin alte părți. Mai recent decît se așezaseră ungurii și sașii în Transilvania. Așadar, gîndind riguros, postularea spațiului bărăganic aduce răspunsuri implicite întrebărilor privind istoricitatea ontologiilor etnice. Dar Blaga și Băncilă s-au lăsat purtați de inspirația poetică și de influența lui Frobenius (au fost și altele, dar mă rezum la cea esențială), nu au pus niciuna din aceste întrebări de la sine înțelese. Ca să nu mai vorbesc de altele. Din fericire, avem scrierile lui Panait Istrati și Ștefan Bănulescu, în care avem răspunsurile, chiar dacă întrebările nu sînt puse (cel puțin explicit).

27.05.2018

*

A cere străinilor să ne stigmatizeze. Dintotdeauna, românii au încercat să-și rezolve problemele interne prin intervenții străine. Istoria noastră stă mărturie. Mai rar, așa s-au atins mari obiective naționale (pace temporară și relativă autonomie internă contra tribut, cele două uniri, independența de stat etc.). Cel mai adesea, diverse persoane și facțiuni au cîștigat competiții interne, inclusiv contra celor care făceau bine țării (dar nu și contra celor care apelau la străini). Presa internațională, evident lipsită de reală putere de a influența altceva decît o opinie publică tot mai puțin cititoare în Occident, e și ea instrumentalizată de românii ambițioși. E hrănită, ca și ambasadele de la București, cancelariile străine ori instituțiile UE, cu *fake news*, delațiuni, atacuri la persoană și alte forme de manipulare. Reacțiile sau lipsa lor constituie apoi, printr-un fals proces de *feedback*, un nou motiv de atac contra adversarilor interni. Astfel, un punct de vedere intern (legat de un context specific trecut sub tăcere, reprezentat tendențios sau răstălmăcit) este prezentat publicului românesc drept analiză a "presei internaționale" (nu se ajunge aproape niciodată la evaluarea orientării ziarului/agenției/televiziunii, a autorului unui articol/reportaj, a afirmațiilor/analizelor), adică o perspectivă externă, prin definiție competentă, justă și normativă (în ciuda tuturor dovezilor contrare). Toate acestea sînt normale, deși lipsite de etică și, printr-un previzibil efect neintenționat, lipsite de eficiență ori, de multe ori, contraproductive (inclusiv pentru – falșii – *whistleblowers*). Mai interesantă este psihologia celor care recurg la această strategie. E vorba de o variațiune pe tema urii-de-sine: nu doar acceptarea stigmatului și adoptarea sa ca principiu de autoselecție a elitelor (am scris mult despre asta în ultimii 28 de ani), ci solicitarea frenetică a stigmatului și fericirea recunoscătoare de a fi stigmatizat. Stigmatul etnic (în forma sa brută, clasică, adică occidentalistă; stigmatul pur, lipsit de critica sa implicită din naționalismul apofatic al lui Cioran, care transcende și răstoarnă stigmatul) e astfel primit ca o cuminecătură, ca singură cale de a intra cumva în Occident (ori măcar în atenția acestuia, fie și pentru o clipă, preț de o insultă deopotrivă radicală și blazată), ca demers ultim în căutarea mîntuirii, ca acces rapid, prin Apocalipsă, la Paradis. De la proclamarea României drept cea mai coruptă țară din lume s-a ajuns la caracterizarea unui guvern constituit democratic (oricît ar fi de inept și corupt) drept nou "regim ilegitim și criminal" (formula fusese folosită judicios, deși bombastic, tactic și ipocrit, cu privire la regimul comunist) care-și reprimă și chiar ucide cetățenii (după 10 august, memoria victimelor de la Auschwitz a fost jignită revoltător prin trimiteri la verbul "a gaza" ori la *Zyklon B*). În consecință, unii cer vehement intervenția străină (UE, SUA, tribunale internaționale, ONU etc.). Orice *Schadenfreude*, orice capră a vecinului e abandonată. Numai pedeapsa Occidentului (în speranța că va fi selectivă și va face tot ce Opoziția și societatea civilă care o susține au fost incapabile să facă) și adîncirea în stigmat mai contează.

21.08.2018

*

Unelte și uneltitori. Ca orice unealtă, Facebook, IA și altele asemenea depind în mare măsură de... *uneltitori*. Cei mai mulți utilizatori devin și ei astfel unelte (iată o variațiune radicală pe tema *servituții voluntare*, pentru a folosi formula lui Étienne de La Boétie, prietenul lui Montaigne, găsită de acela pe la 16-18 ani)), cu toate iluziile lor narcisice și exhibiționiste (și în ciuda duplicității lor de *slugi ticăloase* – altă variațiune pe tema servituții voluntare, mai distructivă decît obsesia criminală a caprei vecinului – nu a Țapului Ispășitor —, cu toată violența ei mimetică) că ar fi mai mult decît atît.

24.03.2024

(Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și, începînd din iulie 2023,* Argeș.*)*

Cît timp trebuie să locuiască o populație într-un anumit spațiu pentru a-l interioriza (ori, păstrînd cauzalitatea lui Blaga, adică a lui Frobenius), pentru a fi modelată de el? Un mileniu (cazul ungurilor) ori opt secole (cazul sașilor) nu ar fi de ajuns? Sînt oare eterne aceste ontologii etnice? Se dobîndesc? Sînt portabile? Se pot combina?

eseu

Mircea Petean

pe străzile orașului oamenii se plimbau cu o carte în mână în traistă sau subsuoară copiii alunecau pe cărți cu rotile chelnerii recitau meniul redactat în meșteșugite catrene...

Salutări amicale

se zâmbește
'nainte marș
stâng drept stâng drept
stângul stângul
stâng drept stângul

ce-ți închipuiai
că-n Text se intră oricum
ce-ți închipui
că dacă vrei să fugi de mine
mă voi prăvăli 'nainte-ți ca să te-mpiedic
sunt vinovată da că-s irascibilă și nesuferită
și-mi sare țandăra din orice
ce să mă fac nu-s eu de vină
dar și tu
toată ziua-bună-ziua noroc săru' mâna săru'mânușițele
să trăiți (da' bine) servus mă salut don... pardon

ce fac poeții de toate calibrele
pe care criticii îi descarcă în ținte inefabile
trăgând de istov din toate pozițiile
ce fac boemii sacri

ce să facă se-ncălzesc până la roșu apoi fumegă
se-mpleticesc și cad grămadă
lovindu-se cu fruntea de pragul Textului

Poema și poetul

ca scama s-a lipit de rochia de culoarea fildeșului
care cade impecabil pe trupul înalt și drept al Poemei
o sintagmă imposibil de descifrat
de care atârnă textul acesta

ar fi și promis de aceea oricât orice oricui Poetul
care s-a cuibărit în sine și tace
numai să fie lăsat în pace

cică i-ar fi fost refuzată mai întâi o masă la cel mai select restaurant din zonă
apoi i-ar fi fost refuzat un revelion la cabana meteorologică
sau la hanul de la răspântii
ba chiar un dascăl evreu dispus să lămurească
o dată pentru totdeauna
conceptul de libertate
un somn – în sfârșit –
gata garnisit cu hipercolorate vise

la urmă – se spune – i-ar fi fost refuzată până și ideea unui roman din care s-ar fi putut trage un film de milioane
rostindu-se cu dipreț suveran cuvântul *mizilic*

se mai spune că unii ar fi găsit cu cale să-l apostrofeze –
cum adică
în vreme ce lumea luptă pentru pace și discută aprins despre ultima invenție în materie de bombe
el umblă după potcoave de cai morți

dar nimeni nu pricepea că obsesia Poemei îl obosea
într-atât încât cu orice preț voia să scape
alții și-ar fi chiar permis să îi râdă-n față
să facă bezele grimase și giumbușlucuri pe la spate
să-i strige că-i lipsit de inimă egoist fără pic de discernământ și altele de acest fel

ba unul – cel mai cinic – i-ar fi spus parșiv ipocrit
"mi-e indiferent
mie nici că-mi pasă"
și într-adevăr de ce le-ar fi păsat altora de propria sa moarte

P.S. Aplecat peste o însemnare datată 1981, 20 ianuarie: *Azi, în crângul cu brazi din vecinătatea văii cu greieri a fost găsit un tânăr necunoscut; singurul act pe care-l poseda era o hârtie mototolită, ciorna unui text poetic, după toate aparențele*, Poetul nostru tace și bea, bea și tace...

Poetul față în față cu sine însuși

singură singurătatea muntelui
poate fi comparată cu propria singurătate
dar – ce știi tu despre munte
și – ce știi tu despre singurătate

deci nebunaticele fete de altădată
azi umplu biblioteca județeană cu fum
cu abureli și cu mirabila lor conversație
dar – ce știi tu despre fete
și – ce știi tu despre arta conversației

așadar ofensiva lirică a bulbucilor de munte
s-a soldat cu câștigarea marelui premiu
care constă dintr-un dispozitiv inutilizabil
festivitatea va avea loc în aula Casei Ploii
și în prezența unui trimis al Poemei însăși
dar – ce știi tu despre bulbucii de munte
și – ce știi tu despre Poema
prin urmare dacă norii joși s-ar fi mișcat
cu o sprinteneală tipic olteană
atunci aș fi bătut și eu drumurile Europii
Asiei Australiei și ale celor trei Americi
dar –ce știi tu despre nori
și – ce știi tu despre olteni

carevasăzică ziua e pe sfârșite
muntele la locul lui
biblioteca închisă
festivitatea încheiată
singurătatea împărțită
drumurile pustii

frunzișul verde pisica pe acoperiș
duhul regretatului Ippolit Ippolitâci conchide –

Până acum n-ai fost însurat și ai fost singur.
De acum ești însurat și veți fi doi.

Poema în labirint

Pentru Ștefi și Luca

mulțimea se scurgea în direcție opusă
primeam
câte-un umăr în umăr
câte-un genunchi în genunchi
câte-un șold în șold
câte-un cot în burtă
Poema se fofila prin mulțime
fără să atingă pe nimeni
fără să fie atinsă
încercam să țin pasul zorind în urma ei
dar mereu cineva îmi ațineа calea –

un pitic puțin mai mare decât un microfon
cu o pitică sprijinind cu stânga o frunte 'nălțuță
un moș parlagiu pus pe șotii
cu o babă care parc-ar fi privit de după gratii

Poema luneca pe trotuare
traversa pe unde-o tăia capul
se plimba agale pe *passegiata*
apoi se pierdea în labirintul de pasaje scări și cărărui care urcă și coboară
șerpuind amețitor pe colinele Genovei

înapoi la balamuc striga un tânăr răzlețit de turmă
care părea să regrete enorm absența respirației largi
a vânjoșeniei și a seninătății nu neapărat tâmpe

cât aș fi vrut
cât m-am rugat
cât am jurat pe filamentele de miriapod ale întâlnirii
că am s-o prind vie și nevătămată în plasa cuvintelor
dar vai de fiecare dată
fie că avea ochiurile prea largi
fie că i se rupeau firele
fie că putrezea cumsecade în apele somnului
brăzdate de coșmaruri

Poema viselor mele
pe care niciodată n-am avut norocul de-a o privi în față

Despărțirea de maestru

cu fiecare carte nouă ai mai pierdut un prieten
dacă nu chiar mai mulți
(dacă-i așa înseamnă că nu i-ai avut –
zice una dintre protectoare)

în locul celui plecat – minune – alții apar
nenumărați nenumiți așa încât
pe măsură ce se restrânge cercul se lărgește
dar ce-i o carte dacă nu o îmbrățișare
îmbrățișezi o lume întreagă și pe fiecare cetitor în parte
cu o carte iar el prietenul fals fuge
scapă din încleștarea vânjoasă și tandră a brațelor tale
și uite așa – cum ziceam – pe măsură ce se restrânge
cercul prieteniei se lărgește
sărăcind bogăția-ți sporește

cel plecat suferă bucurându-se c-a scăpat de-o veche povară
cel părăsit suferă bucurându-se de noul venit

cel plecat se va culca și se va trezi cu gândul răzbunării
cel părăsit se va împărtăși din preaplinul iertării

cel plecat bate scrisoarea de adio pe cordul deschis al celui părăsit
cel părăsit bate darabana în ceafa celui pierdut pentru totdeauna

celui plecat uită-i căutătura cum vei ști
cel părăsit se pierde-n mulțimea care sporește zi după zi

celui părăsit i-ai întors spatele și i-ai cetluit gura
neînduplecat rămâne-va cel plecat

iar dacă unul și-a închis ușa cu șapte lacăte
și și-a tras obloanele la ferești
celălalt are casa deschisă

iar dacă arca de pământ a unuia înaintează
împinsă de briza de munte
corabia de hârtie a celuilalt se pleoștește
sub greutatea primilor picuri

În orașul acela

pe străzile orașului oamenii se plimbau
cu o carte în mână în traistă sau subsuoară
copiii alunecau pe cărți cu rotile
chelnerii recitau meniul redactat în meșteșugite catrene
frizerii rezumau clienților fascinați ultimul roman apărut vânzătoarele interpretau roluri din ultima piesă de succes polițaii se muiau pe loc și deveneau incredibil de clemenți
la vederea unei cărți oferite cu sau fără dedicație

legile însele erau redactate în versuri albe
iar săptămânal în Casa Țării se organizau fastuoase spectacole de muzică și poezie
la care se înghesuiau nu numai aleșii ori înalții funcționari burjuii reprezentanții păturii mijlocii funcționarii de rând
ci și multă plebe

la ieșire câinii vagabonzi se lipeau de câte unul sau altul
blânzi curtenitori lătrând o serie de rondeluri sonete
ori haiku-uri faimoase
în urma lor o bună bucată de drum

privirile străinilor însoțeau siluetele unuia sau altuia
părăsindu-le doar pentru a lumina mai bine marginea –

garduri ziduri balcoane acoperișe din cărți
curți piețe trotuare maidane pardosite cu cărți

din când în când o pală de vânt răsfoiește un tom –
un nor de praf stăruiește în cer o vreme aidoma fumului
de după explozia unei petarde – ușor contrariați câinii
se lasă pe burtă înainte de a face saltul eliberator

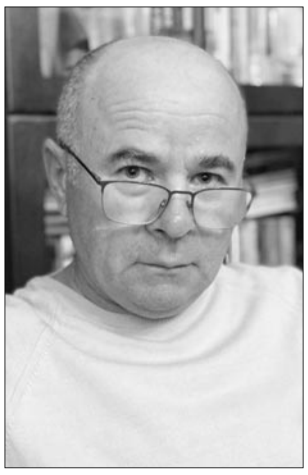
cu cărțile sale omul-de-hârtie-cu-coperți-de-carton
a umplut spărturile din zidul grădinii raiului
înainte de a se retrage în munți
între pereții propriei biblioteci

ultimul om dispare îngropat într-o carte deschisă

Din *Divina comedie a literaturii,*
Al optulea cerc

poesis

Leonid Dragomir

Heidegger dincolo de el însuși

În *Heidegger și pariul Nimicului. Întrebarea fundamentală a metafizicii în prelegerea „Ce este metafizica?”* (Ed. Eikon, București, 2023), Mihail Turcan, proaspăt absolvent al Facultății de Filosofie din Cluj-Napoca, realizează una dintre cele mai aplicate analize, însoțită de o hermeneutică subtilă și profundă, a prelegerii inaugurale ținute de Martin Heidegger la Universitatea din Freiburg în iulie 1929, pe care le-am citit. Dacă mai ținem cont și de vârsta autorului, născut în anul 2001, nu putem rămâne decât plăcut surprinși de acuratețea expuneri principalelor concepte heideggeriene, dar și de felul cum tânărul autor reușește să se desprindă de jargonul heideggerian pentru a realiza o înțelegere personală și în final o critică fermă a perspectivei filosofului german în care Nimicul joacă un rol fundamental.

Nu ar fi deloc simplu și nici nu cred că ar avea rost să rezum expozeul principalelor concepte heideggeriene: ființă, ființare și Nimic, precum și a legăturilor dintre ele, realizate cu o deplină claritate, rod al asimilării reale, în prima parte a cărții. Voi reaminti doar că Heidegger se întreba asupra originii pretențiilor metafizicii dintotdeauna de a ne oferi o reprezentare a totalității lumii (ființării, în termenii săi). O astfel de realizare n-ar fi posibilă nici logic, nici psihologic în condițiile în care noi, oamenii, suntem ființe finite cu un orizont de percepție și cunoaștere care, oricât s-ar extinde, tot limitat rămâne. Există însă, susține Heidegger, o altă cale de acces la totalitate, la întreg, pe care ne-o oferă anumite dispoziții afective, între care cea mai importantă este angoasa, nu teama de ceva de terminat, ci o teamă fără obiect, care ne cuprinde uneori, ce-i drept destul de rar, nefiind de obicei însoțită de agitație, ci dimpotrivă, de un anumit calm. De altfel nici nu e nevoie să o trăim prea des și poate nici să fim conștienți de ea, căci oricum ea acționează cumva în străfundurile noastre. În această teamă obscură și difuză de nimic determinat, cel care se arată este chiar Nimicul. Acesta ar fi conceptul central al prelegerii, iar Heidegger se întreabă explicit: despre ce este vorba în cazul Nimicului? Ce înseamnă Nimicul revelat în angoasă? Evitând o definiție, de altfel imposibilă, a Nimicului, căci a spune că Nimicul este reprezintă o contradicție, Heidegger mută atenție asupra efectelor sale, cel mai important fiind faptul că atunci când se revelează în angoasă, el provoacă un fel de ruptură între noi și întregul ființării „care ne scapă alunecând”, toate lucrurile îndepărtându-se și întorcându-și parcă fața spre noi. Această acțiune a Nimicului, numită Nimicnicire, prin care ființarea (lumea) este scoasă de pe făgașul ei firesc apărându-ne ca stranie, provoacă mirarea în legătură cu faptul că este. Așa ia naștere filosofia, înțeleasă de Heidegger ca punere în mișcare a metafizicii, prin metafizică înțelegându-se nu o disciplină filosofică, ci atitudinea omului de a se situa în întregul ființării, ca și diversele științe apărute prin interogația asupra unei ființări sau alta, inclusiv omul.

Originalitatea demersului lui Mihail Turcan se vădește deplin în partea a doua, de hermeneutică strâns legată de fenomenologie. Altfel spus, el urmează îndemnul fenomenologic de a privi spre lucrul însuși, în cazul acesta angoasa și se înscrie în cercul hermeneutic constituit astfel: „cititorul se înțelege mai bine înțelegând textul și înțelege mai bine textul înțelegându-se pe sine”. Confruntându-și așadar experiența proprie a angoasei cu textul heideggerian, Mihail Turcan realizează o analiză ontologică a angoasei. Ce este angoasă? Este ea doar o stare psihologică sau dezvăluie ceva, o idee despre realitate?, se întreabă el. Răspunsul, similar cu al lui Heidegger, este că prin intermediul angoasei putem vedea realitatea așa cum este, adică, spune Turcan, „într-un mod universal, esențial și intim”. Grila hermeneutică prin care se realizează analiza ontologică a angoasei, văzută deci ca aparținând realității, nefiind doar o stare subiectivă, este oferită de conceptul de sens, cu cele trei semnificații principale ale sale: înțeles, orientare și valoare. Angoasa scoate la iveală absența tuturor acestora, deci a sensului întregii ființări (universalitatea), care privește ființa acesteia (esența), nu caracteristici accidentale, dezvăluind lipsa unui sens absolut (intim) al ființei (a lui a fi). Sensul acesteia nu poate fi deci găsit în sine, la nivelul ei, al ființei, ci trimite spre un sens din afara sa, spre o Supraființă care s-a numit tradițional Dumnezeu. Numai că angoasa face imposibilă orice fel de trimitere. Rămâne doar absența sensului ființei, adică Nimicul care constituie ființa (esența) oricărei ființări.

Conținutul ontologic al angoasei se dovedește a fi deci Nimicul constitutiv oricărei ființări, a cărei definiție negativă, obținută prin analiză hermeneutică de autor, este următoarea: „Nimicul este absența sensului ființei în genere”. A trăi angoasa înseamnă deci a te confrunta cu absența sensului ființei, cu Nimicul. Exegeza lui Mihail Turcan mergem mai departe, clarificând cu ajutorul acestei definiții mai multe pasaje obscure ale prelegerii lui Heidegger referitoare la urâtul neliniștitor care ne cuprinde în angoasă, la stranietatea ființărilor luate separat și a ființării în totalitate și mai ales oferind un răspuns la întrebarea: de ce întâlnirea cu ființa are loc într-o stare existențială negativă, neplăcută? Pentru că, spune el, „ființa ni se înfățișează în momentul acestei întâlniri în nonsensul ei”. Și totuși, în ciuda acestui fapt, a certei lipse de sens, ființarea este, ba tocmai pe acest fundal ea ne apare cu mai multă claritate, mai deplin, mai strălucitoare. Cum este posibil acest lucru? Avem de-a face, susține autorul, cu două tipuri de Nimic: Nimicul subiectiv, adică absența sensului ființei, pus în joc de fenomenologia heideggeriană, și un Nimic obiectiv, pe care ea îl ascunde sau nu îl dezvăluie și care ar trebui nu doar să nimicnicească, adică să golească de sens ființa, ci să nimicească ființarea, să o distrugă. Numai că nu poate. Uimirea provocată de această neputință, de faptul că, în ciuda acestui pericol, ființarea continuă să fie generează întrebarea fundamentală a metafizicii, pusă de Heidegger la sfârșitul prelegerii, diferită, cu toate că pare asemănătoare, de ce a pusă cândva de Leibniz: „De ce este de fapt ființare și nu mai curând nimic?”. Acest Nimic din întrebare, comentează Mihail Turcan, nu este primul Nimic, cel subiectiv, care însoțea ființarea fiindu-i esența, ci cel obiectiv, față de care ființarea este Altul absolut. Diferența dintre un Nimic legat ontologic de ființare și altul opus radical ei îl determină pe tânărul gânditor român să-i reproșeze filosofului german faptul că nu a sesizat acest al doilea înțeles al Nimicului.

Primul Nimic, cel revelat în angoasă, echivalează ființa cu neființa, pe a fi cu a nu fi, într-un mod diferit decât la Hegel. Totuși, în ciuda acestui absurd al ființei, ființarea nu dispare, ci continuă să fie. Dintr-o asemenea nepotrivire se naște „natural” întrebarea fundamentală a metafizicii, reformulată astfel: de ce există, împotriva absurdului, ființarea (lumea) și nu dispare totul înglobat de Nimic? Este evident că acest ultim Nimic este cel obiectiv. Sau în termenii autorului român: primul Nimic (cel subiectiv, absurdul) ne constrânge să întrebăm: cum se face că celui de-al doilea Nimic îi ia locul ființarea? Filosofia ca desfășurare a metafizicii, susține Heidegger, deci a întrebării fundamentale, este posibilă prin menținerea omului, devenit astfel Dasein, în primul Nimic, adică în angoasă. Ghidați de aceasta, gândirea (filosofia) înaintează, susține cam enigmatic autorul, pe baza unor sensuri relative ale ființei spre „Nimicul de dincolo de orizont”. Heidegger pare a se situa și a ne conduce în plin nihilism. Deci, se întreabă Mihail Turcan într-un corolar: „Este prelegerea lui Heidegger un text nihilist?” Aici conceptele principale ale lui Heidegger devin un fel de personaje. Astfel, angoasa încearcă prin mijloace proprii să ne convingă de lipsa de sens a ființei, a fi apărând sub apăsarea ei ca a nu fi, doar că Nimicul astfel revelat există numai în conștiința noastră, deci nu poate distruge ființarea, ci doar atacă pieziș, producând absența sensului. Nu nimicește, ci nimicnicește, fiindcă nu poate trece proba obiectivității, nu poate ființa, deși această ar trebui să fie consecința logică a nimicnicirii. Pare că se dă o luptă pentru supremație între aceste concepte care scapă controlului omului. Nihilismul ar ține chiar de logica ființei, iar consecința pozitivă, revelarea ființării ca înființare pentru Dasein-ul uman este doar un efect colateral al faptului că Nimicul subiectiv al angoasei nu poate deveni obiectiv, nu poate desființa ființarea. Concluzia amintește de vorbele lui Mefistofel din *Faust* al lui Goethe, când se prezintă astfel: „O parte sunt dintre acea putere/ Ce numai răul îl voiește/ Însă mereu creează numai binele”.

Conținutul ontologic al angoasei se dovedește a fi deci Nimicul constitutiv oricărei ființări, a cărei definiție negativă, obținută prin analiză hermeneutică de autor, este următoarea: „Nimicul este absența sensului ființei în genere”. A trăi angoasa înseamnă deci a te confrunta cu absența sensului ființei, cu Nimicul.

Urmând consecvent metoda lui Heidegger, Mihail Turcan a privit el însuși spre angoasă pentru a vedea atât realitatea pe care aceasta o dezvăluie, cât și ceea ce rămâne ascuns în analiza fenomenologică a filosofului german. Rezultatul este o răscruce unde, similar pariului pascalian, avem de ales între a paria pe Nimicul din angoasă și a întâlni în paradigma nihilistă absurdul ființei și al ființării și a nu paria pe el, dimpotrivă, ceea ce conduce la a vedea în Nimic răul care încearcă să ne distrugă sufletul dacă nu poate să o facă obiectiv, cu ființarea în întregul ei.

În termeni teologici – este relevant că după absolvirea Facultății de Filosofie, Mihail Turcan urmează un master în Teologie – avem de ales între diavol și Dumnezeu. O indicație cu privire la alegerea sa, pe care, cum spuneam, trebuie să o facem la rândul nostru, ne-o oferă chiar el când discută despre faptul că ființa nu-și poate avea sensul în ea însăși, trimițând spre un sens absolut, complet din punct de vedere ontologic, deci „infinit în Ființa sa”. Cu alte cuvinte, spre o Supraființă sau Dumnezeul teologiei apofatice ortodoxe pentru care cea mai adecvată cale de apropiere este negația, nu afirmațiile.

Dincolo de anumite afirmații cam teribiliste, care au totuși farmec la vârsta aceasta, privind noutatea metodei și a descoperirilor sale sau a echivalării capitolelor lucrării cu cele trei părți ale *Criticii rațiunii pure* a lui Kant, un lucru este evident: Mihail Turcan este un gânditor autentic. Nu am întâlnit în cartea sa fraze fără acoperire, pașii demonstrațiilor sunt parcurși unul după altul, iar concizia sporește efectul persuasiv al argumentării. Cu siguranță în lucrări viitoare în care sunt convins că se va mai ocupa de Heidegger, el va lua în considerare faptul că după așa-numita „întorsătură” (Kehre) sau poate mai devreme, filosoful pare să fie ieșit de sub fascinația Nimicului. Dar însăși prelegerea *Ce este metafizica?*, atât de densă, de profundă, de plină de forță, spune ceva cu privire la condițiile nu tocmai luminoase care întemeiază și susțin setea noastră de cunoaștere. Ele trebuie cu siguranță purificate, dar pentru aceasta trebuie mai întâi cunoscute. Adică exact ceea ce a făcut tânărul gânditor, înțelegându-l poate mai bine pe Heidegger decât s-a înțeles el pe sine, cum spune dictonul referitor la scopul hermeneuticii filosofice.

cronici

Florea Turiac

Mică incursiune prin personalitatea unui copil

Învinge-ţi timiditatea şi frica în orice prilej şi la mai puţin de un pas îţi vei întâlni isteţimea şi curajul, care te vor sui pe scara biruinţei unde te aşteaptă geniul propriu să-ţi încoroneze fruntea cu cununa de lauri pentru succesul deplin! Nu există lucru care să nu stea în puterea omului şi să nu poată să-l realizeze după dorinţele şi aşteptările lui ingenuie şi elocvente!

proză

Nu exista copil oricât de amărât și oricât de zdrențuit ar fi fost în decursul anului să nu aibă parte (pe lângă bucuria acestor colinde la care putea chiar și el participa) și de câte un dar, oricât de neînsemnat ar fi fost, din partea părinților sau fraților mai mari care să facă să-i apară două lacrimi de fericire din lumina ochilor albaștri ca seninul cerului. Despre îmbrăcăminte, ce să spun?!... Se reînnoiau mai toți copiii, dar mai cu seamă adolescenții după care se uitau deja fetele cărora le curgeau balele pe la gură când le vedeau trupurile perfecte și piepturile cu cele câteva pătrățele de mușchi abia observându-se pe, încă, firavele abdomene, încât rar fată care să nu le descheie nasturii de la cămașă ca să le admire trupurile și chipurile pe care le asemănau cu cele ale tânărului Adonis. Erau atât de frumoși încât fetele leșinau numai privindu-le făpturile cu buclele acelea rebele acoperindu-le câte o sprânceană conturată cu rafinament, cu obrajii trandafirii și cruzi întrecându-se cu roșeața de pe buzele lor senzuale, ochii limpezi precum cerul care săgetau inimi sfâșiate de durere cu strălucirea vie din priviri... Și toate acestea la un loc, compunând cea mai gingașă expresie a unui chip pasional și desăvârșit, își consumau energiile aruncându-se în valurile celor mai neașteptate și neînfrânate plăceri, când adolescentul, din generozitate, dar și din slăbiciune, își ceda cu voie întreg raiul parfumului sufletesc numai și numai pentru satisfacerea celui mai neînsemnat capriciu: să rupă în buzele lui sângerii acele buze trandafirii întredeschise pe care, în ușorul lor tremur, se putea citi cu ușurință acea dorință arzătoare și mistuitoare...

„Dar dacă toată această teorie este numai o *închipuire* vagă a ceea ce ar fi trebuit să se întâmple și nu s-a întâmplat?!... Și totuși... Și totuși, iartă-mă, conștiința mea nestatornică, dar credulă, că am mers prea departe cu imaginația care știu sigur că în cel din urmă caz creează doar iluzii deșarte, că-mi vine să-mi pun și întrebarea nebunească: dacă nu cumva și fericirea este tot o deșertăciune și goană după vânt?!...”

Copiii, oricum ar trăi ei, trăiesc! Trăiesc în mediul în care cresc și se dezvoltă, se joacă sau învață și se simt în lumea lor, în lumea copilăriei reale, care fie că au sau nu au un înger păzitor; *cineva*, sigur, îi păzește! Îi păzește nu numai spre a-i feri de foc și apă fierbinte, de înecuri și de căderi multiple, de certuri fără rost și de bătăi dureroase. Da, *cineva* îi păzește dăruindu-le; dăruindu-le în primul rând bucuria de a trăi, încleștându-le mâinile fragede pe *orice* încât să simtă susținerea *celor* care îi protejează să nu-i lase să cadă în golul propriilor neîmpliniri. Dar pentru ca toate aceste lucruri să se întâmple, canalizarea spre binele universal trebuie făcută numai și numai printr-o educație preșcolară și școlară, permanent, încât ambele metode să reprezinte și provocarea și împlinirea, și modelul și idealul în viață.

Oare toate aceste colinde din Ajunul Crăciunului împreună cu zeci și sute de alte obiceiuri și datini, care se desfășoară cu ocazia altor sărbători pe tot cuprinsul drag nouă, fac altceva încât să nu țină seama de caracterul, aptitudinea, demnitatea și bogata experiență de viață transmisă generațiilor de copii și tineri?... Buna creștere, dezvoltarea însușirilor intelectuale, morale și fizice ale *copilului* și ale *tânărului* sunt dovada vie a educației pe care au primit-o în primul rând în *cei șapte ani de acasă* de la părinții lor, completată cu intrasigență și îndrăzneală de dascăli pricepuți, mentori ai acestor discipoli incipienți care vor fi trecând prin toate perioadele de învățământ, *trecere* care ține de foarte mulți factori spirituali și de inteligență. Cel care știe pentru ce luptă și deține și armele necesare, cu siguranță că va câștiga războiul desăvârșindu-și personalitatea și îmbogățindu-și experiența și profilul psihologic, astfel devenind în timp o ființă minunată și uimitoare. Viața nu trebuie acceptată nici așa cum ți se dă și nici nu trebuie trăită oricum îți vine la îndemână; ea trebuie mereu înfrumusețată și înzestrată cu însușiri noi, temeinice și creative încât rațiunea să domine, să poată filtra întotdeauna și cu pricepere binele de rău, virtutea de vanitate, bucuria de supărare, și nu în ultimul rând, pasiunea de plictiseală și răbdarea de impacienţă.

În aceste lucruri constă frumusețea; da, adevărata frumusețe, frumusețea eului interior care va dăinui întotdeauna frumuseții chipului făpturii exterioare, căci aceasta după un timp, consumată de zvâcnirile suferințelor din iubire, se va ofili pierzându-și toată acea strălucire care cândva fermeca tot universul trăirilor... Copilărie... copilărie... cum alergi mereu înspre adolescență și înspre tinerețe fără să-ți dai seama ce este această disperare de a fi *altceva* numai și numai pentru a ajunge să trăiești mereu alte și alte senzații; tu, larvă transformată în fluturele lumii culegând nectarul dulce al florilor bucuriilor, habar nu ai că la un moment dat vei obosi și te vei veșteji tot căutând numai splendori în absolutul universal!...

*

Dar este oare o tragedie dacă ai reușit să trăiești măcar o singură clipă în libertate deplină și să iubești tot în atâta vreme cea mai gingașă ființă care te-a fermecat cu minunata și desăvârșita ei înfățișare, sorbindu-i parfumul pasiunii, dar fără să te saturi niciodată?!... Dacă ai trăit clipa aceasta dorită profund, nu, nu este o tragedie!, dar dacă clipa și-a consumat energia plăcerii devenind ireversibilă, înseamnă că moartea a pus stăpânire și pe ultimul nerv capabil să-ți mai răvășească tărâmul simțurilor și atunci toate plăcerile devin amintiri dureroase iar amintirile devin trăiri fascinante în care uitarea de sine tinde spre zero... Și toate acestea sunt tot un fel de *derivată* divină, adică limita raportului dintre creșterea funcției iubirii și creșterea variabilei uitării, când această creștere a uitării tinde și ea spre zero... Raportul devine infinitul nedefinit...

Infinitatea gândurilor noastre, care constituie lumea rațiunii în totalitatea ei, dă formă materiei și dimensiune timpului folosindu-se de geniala ei închipuire în anumite situații și împrejurări. Este atât de simplă ideea și atât de ușor de experimentat, că stă la îndemâna oricăruia dintre noi doar să dăm curs *lucrării* unui gând prin provocarea intenționată a minții...

Imaginează-ți orice lume și te vei trezi în centrul ei ca micul elev în mijlocul clasei din prima lui zi de școală, căci înaintând cu vârsta, tu vei fi cel care se va înfrunta cu triumfuri și căderi, cu bucurii și necazuri, cu fericiri și tristeți; dar fermecat de propria-ți ființă, ale cărei simțuri trezesc pasiuni nedezvăluite încă bunului-gust, chiar dacă încă nu ți-ai stabilit marele ideal spre care să tinzi, îți este imposibil să te oprești și-ți continui drumul spre cunoașterea universală, mergând nepăsător prin întuneric că doar, doar o să dai de un fir de lumină... *Puterea stă în capacitatea de a gândi și victoria în ambiția de a învinge*. Învinge-ți timiditatea și frica în orice prilej și la mai puțin de un pas îți vei întâlni istețimea și curajul, care te vor sui pe scara biruinței unde te așteaptă geniul propriu să-ți încoroneze fruntea cu cununa de lauri pentru succesul deplin! Nu există lucru care să nu stea în puterea omului și să nu poată să-l realizeze după dorințele și așteptările lui ingenuie și elocvente! Ființa în sine trăiește prin emoțiile care se succed și se declanșează independent de gândire, dar care țin neapărat de atitudinea, la un moment dat, a individului față de realitate. Fără emotivitate orice ins ar fi ca un pustiu, căci neîndoielnic nu s-ar mai supune niciunei influențe interioare sau exterioare încât nu ar reuși să facă diferența între bucurie și supărare, între curaj și spaimă, între liniște și zbucium, între furie și calm, între pasiune și indiferență, creând astfel un dezechilibru interior greu de controlat. Puritatea morală, frumusețea spirituală, puterea de concentrare și de asimilare și chiar imaginile melancolice rescriu esența istorică, complexă și multifuncțională a inexplicabilelor temperamente prin intensitatea desfășurării proceselor psihice și prin gradul de sensibilitate de la individ la individ.

Toate aceste activități fiziologice și nervoase, care determină diferențieri psihice și de comportament, bazate pe excitare emoțională, prin rapiditatea apariției sentimentelor și pe intensitatea lor, dau energia vitală, caracterul și personalitatea ființei umane încă de la naștere, supunându-le transformărilor inerente începând cu copilăria și continuând cu adolescența și tinerețea, slăbind în evoluție când senectutea își îmbracă haina umbrei zdrobitoare...

*

De la treizeci-patruzeci de ani încep să ți se scofâlcească obrajii și trandafirii lor devin palizi, fruntea va fi brăzdată de riduri adânci, nasul se va strâmba într-o parte, nările gingașe și perfect simetrice se vor deforma; una se va lărgi și cealaltă se va strâmta; iar buzele, buzele pline, cărnoase și senzuale, își vor pierde roșeața și frăgezimea, devenind subțiri și uscăţive, și ochii, ochii pătrunzători și albaștri își vor stinge din strălucirea de odinioară când, cu privirea lor vie, săgetau ochii fetelor, parcă hipnotizându-le, căci se lăsau seduse cu destulă ușurință, iar de acum acea lumină vie și scânteietoare se va încețoșa și întreaga-ți făptură va deveni urâtă și dezgustătoare. După trecerea unui alt timp când te încumetai să-ți faci toate mendrele și chiar ai avut dotarea și puterea să le duci la bun sfârșit, urmează alt timp îngrozitor și sfâșietor de trist când bătrânețea urâtă își va pune amprenta pe toată frumusețea tinereții, care și acestea la rândul lor și-au pus amprenta pe copilăria fermecător de gingașă și de inocentă, a cărei frumusețe consideram, la acea vreme, că nu va avea moarte niciodată gândindu-ne că ne va însoți o veșnicie; dar cum întotdeauna suntem înfrânții trecerii timpului peste noi, trebuie să ne mulțumim doar cu amintirile trecutului pe când eram fantastic de frumoși, de voioși și de iubiți de cei ce ne erau mereu alături, fericindu-ne cu orice năzbâtie copilărească. Fata, de care am amintit mai înainte și de care v-am spus că o cunoșteam mai mult din vedere, dar și că stătusem de vreo două ori de vorbă cu ea, îmi sări direct în brațe și într-o fracțiune de secundă își apăsă buzele pe unul dintre obrajii mei înfierbântați la culme datorită stării de surescitare nervoasă în care mă găseam în acele momente de rătăcire amoroasă.

– Ce mai faci, iubitule?... zise ea de parcă ne iubisem continuu de la Potop încoace, lăsându-mă cu gura căscată și mirându-mă de unde acest curaj direct, așa că îi răspunsei și eu în doi peri:

– Fac bine, bine de tot și pentru toți...

– Hai, nu fi anost și nici supărăcios, că nu faci altceva decât să ne strici ziua...

– Care zi, că este noapte în bună regulă, căci s-au dus la culcare și cei care și-au pierdut caii și de găsit, pace...

– Ce treabă avem noi cu caii pe care i-au pierdut ei?... Poate că și caii și-au pierdut potcoavele. Puțin îmi pasă; ba, pardon, puțin

trebuie să ne pese nouă!... Ești așa de ursuz, că parcă ți-a plouat în cap.

– Vezi că expresia asta cu plouatu-n cap nu ține, e moartă din fașă, poate ai vrut să zici că „la unii li s-a dat capul ca să nu-i plouă în gât”, ceea ce e cu totul altceva.

– Bine, băi, filozofule, fă-mă praf, că la ce altceva să mă aștept de la unul ca tine?...

– Chiar te rog să nu te aștepți la nimic.

– Păi tu crezi că d'aia umblu eu brambura, să nu mă aștept la nimic, adică să nu-mi cadă și mie cineva la așternut tocmai acum când simt nevoia să mă tăvălesc până mi se vor face ochii în cap ca de broască, să simt că-mi sar coapsele din țâțâni și că sunt frecată între craci până ies scântei, asta vreau eu băi, țâcă!... Acum, în acest moment, și dacă ești disponibil, urmează-mă să te fac să-ți treacă de supărare și chin, că-ți citii dorințele ascunse de când te văzui...

Nebuna în felul ei avea dreptate; ea găsise pe cine își dorea, iar eu întâlnisem doar înlocuitorul necesar, dar cum calul de dar nu se caută la dinți, o iau de mână mai mult în silă și o conduc spre ruine într-o tăcere profundă, ca nu cumva niște urechi ascuțite să ne audă și chiar să ne recunoască vocile. Într-un târziu, când mai aveam câțiva pași până să ajungem la locul *meu* fatidic, îndrăznesc să o întreb:

– Și totuși ce e cu tine, Greta, la ora asta și pe întunericul acesta, când nu-ți poți băga nici degetele în ochi oricât te-ai căzni?...

– Ce să fie?... Dacă nu observi, cum de nu deduci? Sunt plecată după agățat, răspunse ea pe un ton calm, dar destul de ironic. Dar tu... cu tine ce este de ai întârziat atât de mult pe străzile astea pietruite în loc să fii în dormitorul internatului școlii?

Ezitai o clipă, după care reluai:

– Să te caut pe tine, nu vezi că am cârligul de agățat liber?...

Și zicând acestea îndoii mâna dreaptă din cot făcându-i semn să-și bage mâna ei stângă prin deschizătura, semănând ca un ochet mai puțin perfect, formată din brațul și antebrațul mâinii mele. De ce am ales ca ea să-mi stea în partea dreaptă, habar nu am avut; dar astfel *legată* am ajuns la locul cu pricina, eu, destul de timorat încât inima își îndesise bătăile și simțeam cum tot corpul îmi tremura fără să am putința de a-l controla. Obrajii mi se aprinseseră și ardeau ca jăratecul de cărbuni din vatra forjei lui Nașu Costică, fierarul priceput în toate rămas maistru șef peste toate forjele sau mai bine zis peste toate atelierele de forjărie din comuna mea natală. Până și ochii, da, ochii mi se încinseseră și se învăpăiaseră în cap; nu știu dacă din dorința de a mă tăvăli în orgiile obscene sau de durerea și părerea de rău care știam că mă vor însoți mult timp după împlinirea faptei rușinoase. Nu spun că între timp copila de moravuri ușoare îmi cotrobăise prin buzunarele pantalonilor și nu găsise decât cinș'pe lei, o bancnotă de zece lei și una de cinci lei, mototolite și jegărite, uitate acolo de când lumea, deoarece întotdeauna aveam grijă să am banii la îndemână, așa că îi puneam în buzunarul de la cămașă pe care îl închideam cu un nasture. Acolo, doritoarea de parale nici nu se gândise să caute, dar și dacă ar fi și căutat nu ar fi găsit nimic, deoarece ultimii frăncuți îi cheltuisem cu Mimi la un film, la câte o savarină și la câte o sticluță de sirop de vișine la cofetăria de pe colț, vizavi de grădinița de copii. După ce a luat cele două bancnote tocite de atâta frecuș de degete când treceau de la o persoană la alta, că de! banii trebuie să circule, râse batjocoritor și îmi reproșă zgomotoasă:

– E cam puțin, ba nu! e foarte puțin....

– Dacă este puțin nu știu, dar mulțumește-te și tu cu puținul care pe lângă faptul că îl ai în mână și îi ești stăpână, îți aduce și fericirea pasională după care ai umblat aproape o noapte întreagă; dar poate, cine știe, altădată vor fi mai mulți...

Ne-am așezat amândoi pe iarbă, față în față, privindu-ne iscoditori. Aveam amândoi tendința de a amâna lucrurile, dar cum *ce-i în mână nu-i minciună* și cum ni se aprinseseră obrajii și toți fiorii o luaseră razna prin fibrele tremurânde acum, când fiecare din noi ne doream același lucru, am început să ne dezbrăcăm, când tocmai, ca un făcut, cerul se despuiase și el de norii negri și groși care până acum îl acoperiseră în întregime iar discul galben al Lunii, mai indiscret ca niciodată, începu să-și arunce pletele argintii peste întreg ținutul cosmic și peste tot văzduhul terestru. De câteva ori, în timp ce-mi aruncam zdrențele de pe mine și priveam împrejurul ruinei, scoteam câte un oftat lung căruia nu voiam să îi simtă prezența însoțitoarea mea spre a nu da curs unor bănuieli și neîncrederi care nu-și aveau niciun rost tocmai acum când trebuia să înceapă dansul iubirii pasionale. Și totuși, Greta îmi auzise respirația puternică, profundă și prelungă, însoțită de o expirație puțin zgomotoasă care întrerupsese ritmul unei respirații normale și privindu-mă fix, ucigător de fix, mă întreabă:

– De ce oftezi atât de adânc și copleșitor de chinuitor?

– Nu știu, poate că m-am gândit la *ceva* ce am avut și acum nu-mi mai aparține.

– Te cunosc eu, mucosule, destul de bine, îmi zice Greta în râs; a câta *fetiță* sunt din cele pe care le-ai adus și le-ai sedus aici?

– Pentru suma de cincisprezece lei ești prima, i-o tăiai și eu, luând-o în zeflemea.

Greta râse cu o poftă nebună și fără să mai ezite o clipă mi se aruncă de gât ca o leoaică turbată, mă trânti pe spate, își urcă trupul peste trupul meu căutându-mi buzele cu buzele ei însetate, iar cu palmele îmi freca pieptul pe care abia apăruseră doar niște tuleie fine ce greu puteau fi observate, urmând apoi omoplații, mijlocul și fesele, tocmai când buzele ei senzuale ajutate de limbă, sărutând și lingând totul în calea lor, ajunseseră și se înfundaseră în câte un sfârc al mamelelor mele, și deși nu-mi făcea plăcere, mă excita la culme simțindu-mă că plutesc în extazul numai bun pentru o partidă senzațională de sex. După un timp mă răsucii și îmi răsturnai corpul fermecător de frumos peste trupul ei moale și mătăsos, parcă sculptat în fildeș adus de prin Continentul Negru, și începui să dau drumul la nebunia și la monstruozitatea de neastâmpărat ale patimilor plăcerilor, lăsând ca Luna să privească aceeași natură vie în mișcare.

– Nu m-ai sărutat nici măcar o dată, îți e silă de mine? întrebă dintr-odată Greta.

– Nu te-am sărutat pentru că n-am avut nici timp, nici loc, deoarece tu mi-ai luat-o mereu înainte și nu doream cu niciun chip să-ți întrerup nici obiceiul și nici deliciul.

În tot timpul acestui act pasional nu mă gândeam la nimic altceva decât la iubita mea, la dragostea mea cea mare, mai ales că nu simțeam nicio plăcere față de ființa care se zvârcolea sub mine și care mă încolăcea cu mâinile ei întocmai ca o viperă flămândă; iar ca să pot face față situației meschine trebuia, permanent, să-mi închipui că fac dragoste cu marea mea iubire, cu regina care doream să-mi stăpânească peste viață, adică pe nimeni alta decât pe blânda, gingașa și frumoasa Mimi. Cât despre trupul de sub mine, nu simțeam altceva decât silă și repulsie, iar faptul că acceptasem să fie alături în clipele de dezmăț senzual îl socoteam drept o nebunie trecătoare ca rezultat al focului care îmi pârjolea sufletul tocmai atunci când căutam și nu găseam, când alergam și mi se părea că stau pe loc, când strigam și nu m-auzea nimeni, iar sângele îmi clocotea însețit de ispită și pasiune, de fierbere și înfrigurare, de încordare și stânjeneală imposibile de alungat, simțăminte care îți întunecă mintea și te fac să cazi pradă viciului fertil al poftelor carnale.

Mă lăsasem prins în această capcană fără să vreau și îmi părea nespus de rău, de aceea mă grăbeam să sfârșesc ceea ce începusem, însă în timp mi-am aruncat privirea spre o poiană și am rămas pur și simplu paralizat când am văzut silueta cunoscută a unei fete ce stătea rezemată de zidul de la intrarea în gangul ce îmi adăpostea nerușinarea și păcatul care nu aveau nimic comun cu iubirea adevărată și cu dragostea eternă și nemuritoare. Dintr-o dată am simțit un profund dezgust pentru ceea ce făceam și cuprins de o furie sălbatică m-am ridicat în picioare fără să fi dus până la capăt actul pasiunii, mai ales că nu-mi străbătuse prin trup nici cel mai mic impuls de gingășie, de fior și voluptate amețitoare care te fac să tresalți de satisfacție. Am alergat așa cum eram, dezbrăcat, către ființa care mai mult ca niciodată îmi inspira milă. De ce?... Nici eu nu înțelegeam când de fapt eu eram cel de compătimit și cel de plâns în aceste clipe chinuitoare și nicidecum de desfătare dezlănțuită așa cum ar fi trebuit să fie, ca o mângâiere gingașă și clocotitoare.

Mimi rămăsese ca o stană de piatră; mă privea fix, dar privirea ei era absentă și sunt sigur că se căznea din răsputeri să alunge năluca prezentă în fața ei, adică pe mine, dar abia de mai putea să-și înăbușe plânsul și să-și șteargă lacrimile de pe obrajii palizi, cu dosul mâinilor ei de copilă nevinovată. Am privit-o și eu îndelung fără a scoate un cuvânt și m-am prăbușit la picioarele ei tremurânde, poleite de strălucirea Lunii, care abia de mai aveau putere să-i susțină ființa cu imaginea profundă a frumuseții tulburătoare și i le-am cuprins cu mâinile sărutându-le sălbatic în semn că-i ceream iertarea imposibilă. Cu ultimele puteri s-a desprins din încleștarea mea și a luat-o la fugă ca o nebună, smulgându-și buclele părului, sau cel puțin așa mi se părea mie, plină de dezgust, după care s-a pierdut în nesfârșire, iar eu m-am întors la trupul aproape inert, dar foarte îngăduitor, fără a fi atrăgător, să-mi continui desfrâul devastator, dar mult prea necesar sângelui clocotitor în momentele de exaltare, când șarpele ispitei furișat în fibrele adolescentine își face de cap, supunându-le tuturor poftelor păcătoasei voluptăți.

Luna, speriată de fărădelegea ce se desfășura fără vreun simbol pătrunzător uman și înălțător și care nu reprezenta altceva decât o minimă și simplă pasiune izvorâtă din perversul act al satisfacerii, se retrăsese sub un văl de nor negru, lăsând în urma ei un întuneric în care *dezgustul* era singurul parfum sufletesc căruia i se încredința o inimă chinuită ce îngăduise s-o subjuge un egoism orb și bizar în fața adevărului și realității obiective. De ce uitasem de puterea și puritatea iubirii miraculoase care mă dominase până acum și care mă făcea să-mi simt fiecare fibră cum se aprinde de o înfiorare ce era mai presus decât orice simplă pasiune care ia ființă numai dintr-o dragoste pătimașă, nu-mi puteam eu însumi să-mi dau seama, dar știam că trădasem, trădasem conștient de repercusiunile ce vor urma. „Mimi nu mă va ierta, sau mai bine-zis nu va mai avea puterea să ierte și nicidecum să uite fapta celui ce-i *furase* cândva sau îi fusese *dăruită* întreaga puritate a parfumului fecioriei cu atâta delicatețe și sacrificiu de sine, imposibil de prețuit la adevărata valoare. Totul era pierdut pentru totdeauna dintr-o eroare dar și dintr-o oroare ucigător de perverse, la care numai gândind te umplu de silă și groază, inundându-ți obrajii cu roșeața stigmatului rușinii imposibil de șters.”

M-am uitat la priveliștea lăsată în urmă, adică la Greta care-și trăgea rochia pe ea, cu un dezgust zdrobitor, când rațiunea se răzvrătea împotriva propriei porniri, copleșit de un sentiment de adânc regret care nu făcea altceva decât să pună și mai multă sare pe rana care nu se mai vindeca veci de veci, apărută dintr-o simplă patimă pentru o plăcere de moment care oricum nu a făcut altceva decât să întineze fructul proaspăt al unei adolescențe imaculate. Ceea ce nu se poate exclude nu înseamnă că nu poate fi ocolit; vrerea însă nu te poate apăra și de puterea ispitei, iar o poveste nemaipomenit de frumoasă s-a terminat cu un tragic deznodământ, îndoiala luând locul certitudinii depline, fără a ține cont de prejudecățile și principiile de bază ale ființei umane. Iată că lumea bucuriilor mele s-a umplut, fără să vrea, de multă amărăciune și suferință, de păreri de rău și deznădejde, păstrându-și totuși în amintire acea licărire de desfătătoare satisfacție și de răsfăț copilăresc, singura esență care face viața să devină un râu de frumusețe inimaginabil de captivant și romanțios.

Nebuna în felul ei avea dreptate; ea găsise pe cine își dorea, iar eu întâlnisem doar înlocuitorul necesar, dar cum calul de dar nu se caută la dinți, o iau de mână mai mult în silă și o conduc spre ruine într-o tăcere profundă, ca nu cumva niște urechi ascuțite să ne audă și chiar să ne recunoască vocile.

proză

Adrian Alui Gheorghe

Calea, Adevărul şi Viaţa, în lumina filosofiei şi a credinţei

Un lucru este urmărit cu obstinaţie de către Calinic Argeşeanul, modul în care filosofii au influenţat profund creştinismul, modelându-i doctrina, gândirea teologică şi relaţia cu ceea ce numim raţiune. De la gânditorii timpurii, care au integrat filosofia greacă în teologia creştină, până la teologi medievali şi gânditori moderni, aceşti filosofi au contribuit la definirea unor concepte esenţiale ale credinţei şi au oferit răspunsuri la marile întrebări religioase.

studii

Volumul ***Catehism filosofic***, semnat de cărturarul şi ierarhul Calinic Argeşeanul, este deopotrivă un îndrumar de idei care se regăsesc în filosofie şi în teologia creştină, o istorie *in nuce* a relaţiei dintre căutarea lui Dumnezeu atât cu mijloacele raţiunii, cât şi cu cele ale credinţei, bazată pe sentiment, pe iubire. Filosofia şi creştinismul au avut o relaţie complexă şi adesea interdependentă, întrucât ambele explorează întrebări fundamentale despre existenţă, moralitate şi sensul vieţii, dar din perspective distincte. În timp ce filosofia se bazează pe raţiune, logică şi argumentare, creştinismul se fundamentează pe credinţă, revelaţie şi învăţăturile biblice. Totuşi, aceste două domenii au găsit de-a lungul istoriei puncte de convergenţă şi chiar au influenţat profund dezvoltarea reciprocă. Punctul de pornire al cărţii este limpede: "Noi, oamenii, creaturi pline de curiozitate, ne punem felurite întrebări, pentru că suntem înzestraţi cu capacităţi intelectuale, care ne îndeamnă să gândim sau să ne mirăm de Creaţia Domnului Dumnezeu şi de câte ori gândim raţional, corect, ne aflăm în aria gândirii filosofice."

Titlul, atât de inspirat, de *catehism filosofic*, sugerează o expunere sistematică a ideilor filosofice fundamentale, într-o formă accesibilă, similară structurii catehismelor religioase. În mod obişnuit, catehismul este un ghid de învăţături şi principii religioase esenţiale, structurat în întrebări şi răspunsuri simple, menit să transmită doctrinele de bază credincioşilor, în special celor începători. Scopul său este să ofere un ghid moral şi intelectual celor care caută răspunsuri fundamentale despre sine, despre lume şi despre felul în care ar trebui să trăiască. Un asemenea catehism poate să servească ca punct de plecare pentru cei care doresc să se apropie de filosofie într-o manieră sistematică şi clară, fără a avea nevoie de studii aprofundate iniţiale. Adaptată la filosofie, ideea unui catehism filosofic presupune prezentarea celor mai importante concepte şi întrebări filosofice – despre existenţă, cunoaştere, etică, valoare şi sensul vieţii – într-o manieră ordonată şi explicativă. În fond, asta întâlnim în cartea lui Calinic Argeşeanul, o crestomaţie de idei, de concepte, de tendinţe, parte a unui *spectacol intelectual* care a marcat evoluţia culturii lumii în câteva milenii. Cartea reprezintă o structură didactică şi accesibilă, formatul de întrebare (pusă sau nu) care primeşte un răspuns face ideile filosofice accesibile unui public larg. Întrebări fundamentale precum „Ce este adevărul?", „Care este scopul vieţii?", „Ce înseamnă binele?" primesc răspunsuri concise, dar fundamentate, extrase din diverşi autori şi din diverse curente filosofice. După ce îi citeşte pe filosofii în discuţie, Calinic Argeşeanul extrage din operele lor învăţăturii esenţiale, prin intermediul cărora îi introduce pe cititori în principalele teme şi concepte ale filosofiei, fără să fie necesară o pregătire complexă. Sunt reţinute idei de bază din etică (virtuţile şi datoriile morale), metafizică (natura realităţii şi a existenţei), epistemologie (natura cunoaşterii) şi estetică (conceptul de frumos). În acelaşi timp, avem de a face cu o abordare "ecumenică" a ideilor filosofice, adică sunt incluse răspunsuri din mai multe tradiţii filosofice, de la idealismul lui Platon şi realismul aristotelic, la existenţialismul lui Kierkegaard sau hedonismul epicurian. În felul acesta, un *catehism filosofic* reflectă diversitatea şi complexitatea ideilor din istoria filosofiei, oferind cititorilor o înţelegere largă şi imparţială. În acelaşi timp, cartea răspunde la întrebări morale practice, inspirându-se din diverse curente (de exemplu, deontologia lui Kant, utilitarismul lui Mill sau etica virtuţii a lui Aristotel) pentru a oferi o bază etică într-un stil simplu şi aplicabil în viaţa de zi cu zi. Tonul scrierii este adeseori "şăgalnic", crisparea filosofului este nuanţată de o abordare cu o accentuată tentă de oralitate, proprie "povestitorului" care este Calinic Argeşeanul: "*Deja, filosoful John Stuart Mill abordează, în context, ramura* Filosofiei politice *şi ca punct de abordare dă prin câmpia utilitarismului o nouă păşire în viaţa socială. (...) Ceea ce este slab în gândirea lui Mill, se găseşte în afirmaţia:* Indivizii trebuie să fie liberi să facă ceea ce la produce plăcere, chiar dacă aceasta le-ar putea face rău, *adică, să zicem, mănânci mult dulce şi te îmbolnăveşti de diabet! Ceea ce mai repară, oarecum, avertizează Mill filosoful:* (...) însă (indivizii) nu au dreptul să facă lucruri care le-ar putea face rău celorlalţi, *şi mai lămurit:* Indivizii pot alege să facă lucruri care le afectează corpul, dar nu şi pe cel al altcuiva. *Şi ca o exprimare apoteotică:* Individul este suveran asupra trupului şi minţii sale, *iar dacă citea ce a scris Sfântul Apostol Pavel în această privinţă, nu se mai ostenea să scrie! Oricum, totul este discutabil!*"

Un lucru este urmărit cu obstinaţie de către Calinic Argeşeanul, modul în care filosofii au influenţat profund creştinismul, modelându-i doctrina, gândirea teologică şi relaţia cu ceea ce numim raţiune. De la gânditorii timpurii, care au integrat filosofia greacă în teologia creştină, până la teologi medievali şi gânditori moderni, aceşti filosofi au contribuit la definirea unor concepte esenţiale ale credinţei şi au oferit răspunsuri la marile întrebări religioase.

Filosofii antici, în special cei greci şi romani, au influenţat profund formarea religiei creştine prin ideile lor despre moralitate, existenţă şi natura realităţii, oferind un cadru conceptual şi etic care a ajutat teologii creştini să explice şi să rafineze credinţa în termeni mai accesibili şi raţionali pentru lumea antică. Creştinismul s-a dezvoltat într-o perioadă în care filosofia greacă era bine cunoscută în imperiul roman, iar teologii creştini au folosit concepte filosofice pentru a atrage intelectuali şi pentru a îmbunătăţi înţelegerea teologică. Calinic Argeşeanul vorbeşte consistent, îndreptăţit, despre influenţa platonismului asupra creştinimului. Demonstraţia este firească, platonismul, cu accentul său pe o realitate ideală şi transcendentă, a avut o mare influenţă asupra creştinismului. Platon susţinea existenţa unei „lumi a ideilor" sau a „formelor perfecte", o realitate superioară, veşnică, aflată dincolo de lumea materială. Această idee a rezonat cu concepţia creştină despre ceruri şi despre natura lui Dumnezeu ca entitate transcendentă şi perfectă. De asemenea, acelaşi Platon vorbea despre "existenţa sufletului nemuritor", un fundament pentru înţelegerea creştină a vieţii de după moarte. Mai mult, Platon a separat lumea materială, considerată imperfectă, de lumea ideală, o idee preluată în creştinismul timpuriu pentru a sublinia distincţia dintre trupul fizic, supus păcatului, şi sufletul, care tinde spre Dumnezeu şi viaţa veşnică. După Platon, Aristotel a promovat raţionalitatea în teologie. Deşi avea o viziune diferită de Platon asupra lumii, filosofia sa a fost integrată în creştinism mai ales prin lucrările lui Toma din Aquino în Evul Mediu, dar influenţa sa a început să se simtă încă din primele secole creştine. Aristotel susţinea că fiecare lucru are o cauză şi un scop, ceea ce a influenţat conceptul de „cauză primară" (Dumnezeu) şi i-a ajutat pe teologii creştini să argumenteze logic pentru existenţa lui Dumnezeu. Aristotel a susţinut că există o cauză finală, un „motor nemişcat," care a fost asociată cu ideea unui Dumnezeu atotputernic şi creator. Conceptele etice ale lui Aristotel, care subliniau importanţa virtuţilor ca mod de a atinge „eudaimonia" (o viaţă bună, împlinită), au fost adaptate în creştinism pentru a promova un mod de viaţă bazat pe virtute, iubire şi altruism. O influenţă a avut-o stoicismul care a promovat morala creştină. Stoicismul, cu rădăcini în filosofia lui Zenon şi dezvoltat de filosofi ca Seneca şi Epictet, a influenţat profund etica şi atitudinea faţă de suferinţă în creştinism. Stoicii credeau în acceptarea destinului, în autocontrol şi în practicarea virtuţilor ca mijloc de a atinge seninătatea şi echilibrul interior. Stoicismul subliniază controlul asupra propriilor reacţii şi acceptarea cu demnitate a suferinţei, idei care sunt fundamentale în mesajul creştin de resemnare şi credinţă în faţa provocărilor vieţii. Virtuţile cardinale (înţelepciunea, curajul, dreptatea şi cumpătarea) au fost integrate în morala creştină, alături de cele teologice (credinţa, speranţa şi dragostea). Spune explicit Calinic Argeşeanul, traducând pe înţelesul tuturor aceste zbateri filosofice care au influenţat teologia: "După moartea lui Aristotel au apărut două şcoli principale asupra gândirii filosofice: *Etica hedonistă*, lipsită de zei a lui Epicur, care era în scădere ca popularitate, şi *curentul stoic*, mult mai solid şi popular al lui Zenon din Kition. Filosoful Zenon a studiat cu un discipol al lui Diogene din Sinope, cinicul, fiind remarcabilă observaţia că nu avea prea multă răbdare cu abordările speculative ale *metafizicii*, ajungând să creadă că Universul este guvernat de legi naturale impuse de un Legislativ Suprem! Omul, ca şi acum, este considerat complet neputincios, trebuie o schimbare în sine şi să accepte *cruzimea* şi *nedreptatea,* care i se întâmplă pe parcursul vieţii. Filosoful Zenon susţine că omul a fost înzestrat cu un *suflet raţional*, prin care să-şi manifeste *liberul arbitru*, despre care se povesteşte şi acum, deci, de mii de ani! Ca să fie clar, nici azi, nimeni nu este obligat să ducă o viaţă aleasă *bună*, fiind la latitudinea fiecăruia să lase la voia liberă, să accepte sau nu, durerea-plăcerea, sărăcia-bogăţia, ducând o viaţă în *armonie cu natura* în toate aspectele sale, bune sau rele, şi că va încerca să trăiască în văzduhul *Legiuitorului Suprem*, înţelegându-se lucrarea Domnului Dumnezeu!".

În secolul al III-lea, neoplatonismul, în special prin gândirea lui Plotin, a oferit o viziune mai spiritualizată asupra existenţei şi a naturii divine. Plotin descria *Unul* ca o realitate absolută şi perfectă, din care emană toate celelalte nivele ale existenţei. Această viziune a fost adoptată de gânditori creştini precum Augustin, care a văzut în Dumnezeu sursa supremă a existenţei şi a binelui. Scepticismul antic, care sublinia imposibilitatea cunoaşterii absolute şi importanţa dubiului, a influenţat gândirea teologică creştină în sensul recunoaşterii limitelor raţiunii umane în faţa misterului divin. Această atitudine a permis gânditorilor creştini să sugereze că doar credinţa este esenţială atunci când raţiunea nu poate oferi certitudini. O spune, de altfel şi Calinic Argeşeanul, subliniind un moment important de confluenţă a filosofiei cu teologia: "Fericitul Augustin a fost preocupat de *problema răului din lume*, întrebându-se: *Dacă Dumnezeu este în întregime Bun şi Atotputernic, de ce există răul în lume?* Cugetând atent, Augustin a ajuns la concluzia că Dumnezeu nu a creat răul în lume! Domnul Dumnezeu, creând omul, ca *fiinţă raţională*, trebuia să-l înzestreze cu *voia liberă*, numindu-se *liberul-arbitru*, dându-ne posibilitatea de a alege, după voia noastră, între *Bine* şi *rău*, aşa deschizându-se uşa ca, primul om, Adam, să aleagă neascultarea – răul, în locul ascultării de poruncile Domnului Dumnezeu, mâncând din fructul oprit, din Pomul Cunoaşterii, pe care dacă-l ocolea, n-am fi ajuns în această stare de păcătoşenie." De altfel, Sfântul Augustin a combinat filozofia neoplatonică cu învăţăturile creştine pentru a dezvolta o teologie profundă şi originală. Ideile sale despre păcatul originar, graţia divină şi liberul arbitru au devenit fundamentale pentru teologia creştină. În lucrarea „Confesiuni", Augustin explorează natura umană, căutarea de sine şi relaţia cu Dumnezeu, oferind o perspectivă psihologică şi spirituală rar întâlnită la acea vreme. A urmat "momentul" Toma din Aquino, considerat unul dintre cei mai mari teologi şi filosofi creştini, Toma din Aquino a integrat filosofia lui Aristotel în creştinism, creând o sinteză între raţiune şi credinţă. În lucrări precum „Summa Theologica," el a încercat să demonstreze că raţiunea poate fi un instrument valoros în înţelegerea revelaţiei divine. Aquino a formulat cinci argumente pentru existenţa lui Dumnezeu (*Cinci Căi*) şi a dezvoltat conceptul de *lege naturală*, idei care au avut o influenţă enormă asupra gândirii medievale şi moderne. O subliniază şi Calinic Argeşeanul: "Şi acum un uriaş, la propriu şi la figurat: Toma d`Aquino, care s-a născut în anul 1225 la Rocca (adică Piatra sau Roca Seacă) în Italia. Universitatea din Napoli avea să-l aibă student genial şi spre supărarea familiei sale, a adoptat ca să-şi orânduiască viaţa în noul ordin călugăresc *dominican* (pe înţeles: câinii Domnului), ordin prin excelenţă format doar din intelectuali de primă mână (toţi savanţi). (...) Ceea ce este clar, Toma d`Aquino credea în fenomenul creaţiei şi mai credea că unele elemente ale crezului creştin puteau fi demonstrate raţional, şi că, în gândirea sa: Biblia şi Raţiunea nu erau deloc în conflict, aşa cum unii, mai involuntari, susţineau, oarecare, ca

să nu hiperbolizăm, conflict între Credinţă şi Raţiune."

Un moment important în evoluţia filosofiei şi a cunoaşterii a fost impactul dintre cultura greacă şi cultura latină, surprins cu entuziasm *de povestitor* de către Calinic Argeşeanul: "Programul lui Boethius, de fapt, reia un ideal cultural şi pedagogic, tipic *Antichităţii* târzii, adică o cultură enciclopedică, întemeiată pe arte şi pusă în slujba filosofiei. În comentariul său la *De Interpretatione* a lui Aristotel, Boethius îşi exprimă în mod clar intenţia de a traduce lucrările lui Aristotel în limba Romei, pentru a face cunoscut în mod ordonat şi pentru a ilustra cu comentarii tot ceea ce Aristotel scrisese despre dificila artă a *Logicii*, despre complicatul subiect al experienţei morale şi despre înţelegerea adevărurilor fizice. Va traduce şi comenta *Dialogurile* lui Platon, dovedind că nu există contradicţie totală şi că sunt în concordanţă în cele mai mari chestiuni filosofice. (...) În dialogurile din *In Isagogen Porphyrii commenta*, Boethius afirmă că Filosofia este acea ştiinţă care porneşte din înţelepciunea lui Dumnezeu şi conduce înapoi la Dumnezeu Însuşi, luminând şi purificând calea cu lumina Adevărului! Straşnic filosof a mai zidit Domnul Dumnezeu, arătându-l lumii pe Boethius!".

Un lucru este de subliniat în *Catehism filosofic*, preocuparea autorului de a pune în *relaţie istorică* momente importante din evoluţia culturii, a sistemelor de gândire, a istoriei însăşi, pentru o mai bună înţelegere a contextelor în care s-a dezvoltat filosofia: "În anul 395, din cauza crizelor declanşate de forţe interne şi externe, are loc *divizarea Imperiului Roman*, în cel de Răsărit şi Apus, care se prăbuşeşte după un secol; între anii 397-398, Fericitul Augustin de Hippona, elaborează lucrarea sa, *Confesiuni*; în anul 510 Boethius începe să traducă din opera lui Aristotel, *Logica*; şi în anul 618, în China vine la putere dinastia Tang, aducând o *epocă de aur* a dezvoltării culturale. În anul 622, profetul Mahomed săvârşeşte pelerinajul de la Mecca la Medina, marcând astfel începuturile erei musulmane. După cum se ştie, în anul 711, Spania şi Portugalia vor fi cucerite de musulmani. Iată că şi o *Casă a Înţelepciunii* va fi organizată la Bagdad, unde învăţaţi din toată lumea veneau pentru a împărtăşi şi scrie idei noi. Între anii 1014-1020, Avicenna scrie lucrarea *Kitab al-Shifa* (Cartea vindecării), care a revoluţionat medicina; Sfântul Anselm scrie *Proslogion* între anii 1071-1078. În anul 1099, cruciaţii creştini ocupă Oraşul Sfânt, Ierusalimul. Trebuie amintită şi *Moartea neagră*, care ajunge în Europa, decimând peste o treime din populaţia Europei, anul 1347 fiind şi pentru capitala argeşeană, cu pagubă, mutându-se pentru o vreme la Câmpulung Muscel, fiind părăsită Cetatea Curtea de Argeş. Important pentru *dimensiunea cunoaşterii*, în anul 1445, Iohannes Gutenberg din Germania inventează *tiparniţa*, care va revoluţiona cultura mondială. Cum să nu se consemneze şi anul 1453, anul căderii Imperiului Bizantin, după aproape peste un mileniu de existenţă. În anul 1492, istoria navigaţiei mondiale consemnează, ca fapt de hotar, când Cristofor Columb, traversează Oceanul Atlantic, ajungând în îndepărtatele Indii de Vest, fiind cea mai temerară stare de a cunoaşte lumea!".

Povestea filosofiei, în abordarea lui Calinic Argeşeanul, continuă din epocă în epocă, întârziind asupra numelor importante care au influenţat decisiv cunoaşterea, auto-cunoaşterea, raportarea la Dumnezeu ca o realitate fecundă. Iată cum este văzut Immanuel Kant, un reper al filosofiei clasice: "Filosoful Kant este o celebritate, aşa cum este considerat de toate generaţiile de filosofi şi oameni de ştiinţă. Între multele *sentinţe* filosofice citim cu bucurie, că *Filosofia există prin însăşi faptul că îşi cunoaşte limitele*, şi că, mai mult, sensibilitatea *noastră este capacitatea de a simţi lucrurile din altă lume*, şi, cum s-ar zice, mai pe scurtătură: Înţelegerea *noastră este capacitatea de a ne gândi la lucruri*, iar *conceptele se aplică lucrurilor* numai în măsura în care sunt percepute de mintea noastră, luminată de Duhul Sfânt. M-am bucurat să aflăm cum a gândit genialul filosof despre *spaţiu* şi *timp*! El afirmă că *spaţiul* şi *timpul* nu pot fi aflate prin *experienţă*; ele sunt *intuiţii ale minţii*, de care o mare parte dintre oameni nu duc lipsă. Aşadar, *un lucru apare în spaţiu şi în timp* doar în măsura în care este perceput de mintea noastră. (...) Iar, întru liniştirea spiritului, abordând *Idealismul transcendental*, Kant afirmă că atât *raţiunea*, cât şi *experienţa* sunt necesare pentru a înţelege lumea. (...) Cât despre *Critica raţiunii pure*, se poate spune că este cea mai semnificativă lucrare din istoria Filosofiei moderne, fiind *hotar* între ceea ce s-a întâmplat înainte de Kant şi tot ce s-a întâmplat după aceea, în domeniul filosofiei." Această selecţie de concepte, de idei şi de reflecţii limpezesc calea de înţelegere chiar a unui întreg sistem filosofic.

Relaţia filosofie cu teologia, cu Credinţa, a fost o constantă a căutărilor marilor gânditori. De-a lungul istoriei, numeroşi filosofi au încercat să demonstreze existenţa lui Dumnezeu prin argumente raţionale, dezvoltând o serie de dovezi care sunt încă discutate şi analizate. Între ele, *argumentul ontologic*, al lui Anselm de Canterbury (secolul al XI-lea), preluat de Descartes, *argumentul cosmologic* al lui Toma din Aquino ("orice lucru are o cauză, iar în final trebuie să existe o *cauză primă* sau un *motor nemişcat* care să fi iniţiat totul, identificat cu Dumnezeu"), *argumentul teleologic* al lui William Paley (care susţine că ordinea lumii sugerează existenţa unui *proiectant divin*), dar şi *argumentul moral* impus de Immanuel Kant (existenţa lui Dumnezeu este necesară pentru a da sens conceptului de bine şi rău absolut). Dar sunt şi argumente din categorii mai apropiate de literatură, cum ar fi *argumentul probabilistic* a filosofului Richard Swinburne (care susţine că existenţa lui Dumnezeu este mai plauzibilă decât absenţa sa atunci când analizăm ordinea, frumuseţea şi structura universului) sau *argumentul estetic*, promovat de Dostoievski, acela care sugerează că frumuseţea şi armonia pe care le observăm în natură şi artă sunt indicii ale existenţei lui Dumnezeu. Ca, în altă parte, F.M. Dostoievski să spună: „Iar cine n-are popor, nu are nici Dumnezeu! Să se ştie, aşadar, că toţi aceia care încetează să-şi înţeleagă propriul lor popor şi pierd legătura cu el, negreşit îşi pierd şi credinţa strămoşească, devin sau atei, sau nişte indiferenţi. Ăsta e adevărul!". La aceeaşi temă, academician Zoe Dumitrescu-Buşulenga, intrată în monahism sub numele de Maica Benedicta, spunea la un moment dat: "Eu nu înţeleg un lucru: când e atâta frumuseţe întreagă pe lume, cum pot să mă duc să mă uit la firimituri, când eu am bucuria integrală a frumuseţii? Şi, dacă fărâmiţăm frumuseţea, cum vom mai putea face drumul invers? (...) De la Freud încoace s-a produs o mutaţie: s-a pus sexul în locul capului. Asta e tristeţea cea mai mare. Vedeţi, la noi, la români exista/exista/ o cuviinţă. Anumite cuvinte nu se pronunţau – nu erau nişte tabu-uri, dar exista/exista/ o pudoare. Acum *cuviinţa*, cuvântul acesta, a dispărut din dicţionar. Nu am prejudecăţi de niciun soi, dar felul în care ne purtăm ucide frumuseţea."

Duhul comparaţiei între gânditorii din lume şi trăitorii din Biserică este interesant surprins de Calinic Argeşeanul. Iată o probă, din multele din carte: "Unul dintre filosofii europeni care m-a preocupat, oarecum, a fost Auguste Comte, contemporan *absolut* cu Sfântul Calinic de la Cernica. Ca dată de naştere, Sfântul Calinic vedea lumina zilei la Bucureşti (în cartierul Visarion) în anul 1787, după anumiţi biografi, iar pe lespedea mormântului din pridvorul bisericii Sfântul Gheorghe de la Cernica, este anul 1789, exact anul când la Montpellier (Franţa) se năştea filosoful Auguste Comte. (...) Filosoful Auguste Comte a urmărit înfiinţarea unei filosofii pozitive corespunzătoare ultimului stadiu la care omenirea trebuie să ajungă; după ce a trecut prin *starea teologică* şi cea metafizică, ce reprezentau trepte necesare ale omenirii, în mersul ei de la copilărie spre maturitatea pe care o reprezintă cea de a treia treaptă a spiritului pozitiv. La *progresul umanităţii* credea că nu se poate contribui cu eficacitate decât printr-o *măsură educativă*: *reforma sufletească* în sensul spiritului pozitiv. La *reforma sufletească* lucra şi Biserica prin slujitorii ei, Sfântul Calinic fiind, spre bucuria noastră un atlet al vieţii superioare prin educaţie duhovnicească ce s-a impus în sânul poporului român dreptcredincios."

Cazul Marx este privit (şi) prin prisma contactului nemijlocit cu *opera* acestuia. Ca filosof şi gânditor practic, opinia autorului este că Marx (şi marxismul) a determinat "dezastrul suferit de omenire aproape un secol", mai mult, "vor mai fi mari probleme social-politice în lume.". Intervine şi povestitorul, care "denunţă" amintirile legate de primul contact cu Marx: "Când eram la şcoala elementară, la Cracăul Negru, din munţii Carpaţi, pe Culmea Stânişoara, pe peretele sălii de intrare în clase, ochii noştri se opreau la patru tablouri, alb-negru, cu cei patru *învăţaţi* ai lumii: Karl Marx, Friedrich Engels, Vladimir Ilici Lenin şi Iosif Visarion Stalin. Chipuri diferite ca înfăţişare, de la barba patriarhală a lui Marx, la chipul ras al lui Stalin care, avea, totuşi, o mustaţă solidă. Nu ştiu cum, dar de câte ori dădeau elevii cu ochii de aceşti *dascăli* ai lumii, auzeam cum rosteau vârtos: *Barbă albă (Marx), Barbă neagră (Engels), Barbă cioc (Lenin) şi Barbă deloc (Stalin).* Personal, făceam o asemuire cu chipul popii Nicolae Dobre, care semăna la faţă cu Marx, având o barbă respectabilă, ca şi Engels, şi atunci când s-a scos religia din şcoli, dispărând popa Dobre, cu barba lui cu tot, parcă nu se simţea o mare schimbare, pe pereţi apărând chipuri ca ale *patriarhilor biblici*, şi chiar în *sobor* de patru inşi care aveau să troneze peste un secol în mediul social-politic."

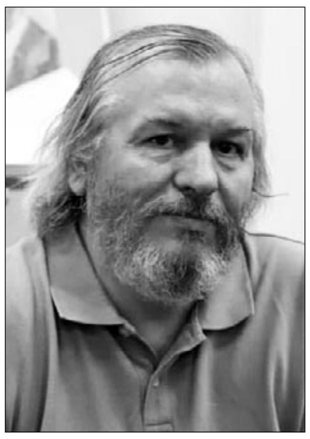
Cum ne situăm, însă, în relaţie cu filosofia şi credinţa în epocile mai apropiate de noi? Sau, chiar astăzi? În prezent, relaţia dintre filosofie şi teologie continuă să fie activă şi profundă, ambele domenii abordând întrebări fundamentale despre existenţă, cunoaştere, moralitate şi sensul vieţii, dar din perspective care, deşi par diferite, pot fi complementare. Astăzi, în faţa provocărilor aduse de ştiinţă, tehnologie şi problemele sociale, filosofia şi teologia se află într-un dialog tot mai complex şi divers. Calinic Argeşeanul aduce o mulţime de argumente ale filosofilor mai apropiaţi de epoca noastră, care pun în dialog Credinţa cu Ştiinţa. Cazul Herbert Spencer este unul ilustrativ: "Să recunoaştem Religiei marele merit de a fi întrevăzut de la început *principiul ultim* şi de a nu fi încetat de a-l proclama, în care până la urmă, se unesc toate filosofiile. Nu trebuie să uităm niciodată că Religia a afirmat şi propovăduit constant un *Adevăr Suprem*. Elementul într-adevăr religios al Religiei a fost întotdeauna bun. *Dezacordurile* între Religie şi Ştiinţă nu au fost niciodată altceva decât consecinţele imperfecţiunii lor şi pe măsură ce ele se apropie de starea lor definitivă, o armonie se stabileşte între Religie şi Ştiinţă". Alt caz este al filosofului francez Emile Boutroux care "a plecat de la abstract şi a ajuns până în regiunile tot mai bogate în conţinut concret", după cum spune Calinic Argeşeanul: „A cunoaşte lucrurile în ordinea creaţiei lor, înseamnă a le cunoaşte în Dumnezeu, căci o cauză nu poate fi admisă ca atare dacă ea nu este legată printr-o legătură de participare, de cauza primă. Dar spiritul poate el să ajungă până la această esenţă supremă? Se poate spune că ştiinţele pozitive, de-a lungul studiului fenomenelor, caută deja pe Dumnezeu. Căci ele caută primul principiu al lucrurilor. Diferitele concepte la care încercăm să aducem tot ceea ce este dat în experienţă nu sunt, într-un oarecare sens, decât definiţiuni ale lui Dumnezeu. Dumnezeu este această fiinţă însăşi, ale cărei acţiuni creatoare le simţim în ceea ce este mai adânc în noi. El este Fiinţa perfectă şi necesară. În El, puterea sau libertatea este infinită." Şi aceste afirmaţii le face un filosof în cea mai secularizată societate din Europa.

Întorcându-ne *acasă*, să ne amintim de calea pe care ne-o indică poetul şi filosoful Lucian Blaga, în căutarea de sens şi în căutarea lui Dumnezeu: „Dumnezeu este acel centru al universului spre care tindem cu toţii, chiar dacă El rămâne, în esenţă, o taină", pentru ca atunci „când trăim în spiritul credinţei, lumea devine un imens altar, iar fiecare act de iubire sau înţelegere este o rugăciune." Cuvintele lui Blaga îşi găsesc rezonanţa în opera marelui teolog Dumitru Stăniloae: "Dumnezeu nu este undeva departe de noi, ci în intimitatea cea mai adâncă a fiinţei noastre. El ne îmbrăţişează din interior şi ne susţine în tot ce suntem şi facem", pe când "Rugăciunea este respiraţia sufletului; fără rugăciune, sufletul moare de sete, pierzându-se în uscăciunea lumii materiale."

Carte de popularizare a filosofiei, de iniţiere în gândirea liberă, dar şi în înţelegerea faptului că nu există graniţe între credinţă şi ştiinţă, între raţiune şi *căutare cu inima*, ***Catehism filosofic*** semnat de Calinic Argeşeanul este şi un excelent jurnal de lectură într-un teritoriu considerat arid, dar care poate fi *încălzit* cu aprecierile, comentariile şi silogismele proprii. Tonul de *povestitor al istoriei filosofiei*, cu accente care merg de la *gâlceava credinciosului cu filosofii care pierd calea*, la un umor subtil, de înţelegere a frământărilor altora care bâjbâie fără să vadă vreun orizont, fac din această carte o lectură cuceritoare.

Povestea filosofiei, în abordarea lui Calinic Argeşeanul, continuă din epocă în epocă, întârziind asupra numelor importante care au influenţat decisiv cunoaşterea, auto-cunoaşterea, raportarea la Dumnezeu ca o realitate fecundă.

Liviu Mățăoanu

soarele
domina cerul / de parcă
numai el era așezat pe orizont;

și așa și era.

doar că noi nu vedeam
asta
eram înfipți / fiecare
între cuvintele proprii
ca niște hriști
ce balansau văzduhul sub orizont.

poesis

Cartea cu vin

***

zilele trecute / în amiază
am spus:
„băiete / adu-mi o sticlă
cu vin!”.

dar

vinul este ascuns / el
stă fie la beci / fie
în pahar.

vinul nu trebuie cerut;
îl ai / sau nu / în pahar.

dacă îl ceri / dispare
nu se știe
pentru câtă vreme.

dar iată / este iarăși amiază
și iarăși paharul meu
este plin
iar această primăvară care se arată

este / poate

singura în care trebuie
să avem

încredere.

***

și tu aștepți / de fapt
să vină înserarea –
dar ea nu vine

și nici dragostea ta
nu are de gând
să apară;

și tu aștepți înserarea
degeaba –
nici măcar crepuscul
nu e.

și tu aștepți
înserarea / dar sună telefonul:

„dragule / prietene
fă ceva și ia un furtun:
bagă-l până la fund
și suflă în butoiul cu struguri / că se face seară”

și înserarea nu mai vine
nici măcar o umbră nu apare

iar din adâncuri se lasă
o liniște sora cu moartea

și înserarea pare ca nu mai vine
niciodată

și simți oboseala unei primăveri
perpetue.

***

mai întâi mama
m-a dus într-o seară luminată
într-un loc cu lume multă

cei prezenți țineau în mâini
șerpi galbeni și lungi / luminoși / de casă

apoi / am ocolit o clădire înaltă
de jur împrejur
și am intrat înăuntru / am
trecut pe sub masa plină
de flori.

când am ajuns în față
mi-a spus:
„cască gura și înghite!”
și nici acum nu știu când am
curățat lingurița.

când am fost cu iubita mea și
cu toții
era mai blând / a înmuiat
pâine în vin / și mi-a dat
să mușc și să înghit.

ceva mai târziu / tata a plecat
să cumpere „V’o două oi”
iar el era trist că m-a lăsat singur

și

cu multă liniște
mi-a spus: „Nu e târziu
vinul acesta este sfințit / să îl punem
pe masă.”

iar eu am ascultat / l-am încercat
și era bun.

în fine / s-a născut fiul meu
și **vinul stătea la umbră**
deja de ani buni.

după mulți ani / simțurile
mi s-au adeverit
iar umbrele s-au risipit.

culoarea și gustul nu i s-au schimbat.

mama mi-l arătase pe boltă
de mic copil / semăna cu
o linguriță
iar eu l-am privit cu nesaț.

între timp / El umblă printre noi
și nu se plictisește / nu se satură

să ne

privească.

***

m-am tăiat la deget
tocmai când preparam
cea mai gustoasă și cea mai verde
salată / din
lume.

lama devenise roșie
iar salata mea reflecta
cel mai frumos
răsărit.

așa că vinul din pahar
și-a pierdut strălucirea

dar

pentru că este foarte vechi
cinstește umbrele vișinei:

transparent plutește sufletul divin
ca viața ce aleargă în sângele din vin.

***

s-a așezat la masă
înfometat și însetat

mă bucuram că nimeni nu se uita la el
și nimeni nu îi măsura gesturile;

afară orașul își continua viața
tumultoasă –
piața plină / terasele pline
(deși abia se frângea primăvara)
autobuzele grele de vieți
parcurile triumfând de biciclete.

un chelner a trecut
pe lângă el / i-a turnat vin alb
în pahar
și a trecut mai departe

iar

de pe trotuarul de vis a vis
s-au auzit râsetele de bucurie
ale unor

copii.

***

soarele
domina cerul / de parcă
numai el era așezat pe orizont;

și așa și era.

doar că noi nu vedeam
asta
eram înfipți / fiecare
între cuvintele proprii
ca niște hriști
ce balansau văzduhul sub orizont.

și asta nu ar însemna nimic
dacă lui jorj
nu i s-ar fi rupt plasa

și

nu i-ar fi căzut pe asfalt
cele cinci sticle cu vin

și

nici asta nu ar fi însemnat nimic
dacă victor nu ar fi ridicat
deasupra capului
plasa lui plină / pe care o ținea
în brațe ca pe ultima comoară

și

nici noi nu am fi fost mulțumiți
dacă nu am fi privit
cu jind

zarea.

***

în seara asta
nu contează
decât

vinul

din
acest

pahar.

***

orașul era mai mult trist decât viu
și mai mult transparent decât real;

ajunsesem în fața la
coloniale – your tea

am intrat / era loc

atunci când am deschis ușa
curentul de aer mi-a ridicat
pulpele trenciului
și aripa stângă s-a ridicat în aer și a poposit
pe umărul unei doamne care ședea
lângă ușă

ea și-a vârât mâna sub trenci
și și-a ridicat umărul rochiei care-i căzuse
tot din cauza curentului de aer;

m-am așezat și am comandat
un *mate*
pe care l-am sorbit tacticos
(îmi și place!)
fără lapte și fără miere.

nu știu de ce
brusc / fără noimă
m-am gândit la bunicul meu
(după care l-am numit pe fiul meu!)

la faptul că el făcea vin foarte rar
la munte via se coace mai greu
și de aceea vinul era puțin și prețios

dar el îl punea la învechit în nisip.

ca într-un film / ușa se dă iar de perete
și o doamnă intră ținându-și fiul de mână

avea părul blond și roșcat / ca al meu
în copilărie
(eu nu am știut ce culoare are părul meu
mereu eram tuns scurt
de familia de frizeri a părinților mei
însă când m-am întors cu pletele în vând
din peregrinările mele / și m-am tuns
ei mi-au tăiat coada și mi-au dat-o)

mama lui îl certa / pentru nu știu ce pricini
iar el își trăgea mânuța albă & fragedă
din mâna ei
când a ajuns în dreptul meu

în dreptul meu

exact în acel moment
picolița a ieșit din camera unde
prepara ceaiurile

și atunci / chiar atunci

un alt curent de aer
i-a umflat haina puștiului
chiar când a ajuns în dreptul meu

în dreptul meu

iar haina lui bej de bumbac
s-a umflat suficient cât să se agațe de
capacul ceainicului ceaiului meu
și să îl zboare / și
să îl facă țăndări;

laptele / din micul ceainic în care
stătea neatins / și mierea
au rămas intangibile;

atunci

m-am coborât / m-am lăsat la înălțimea ochilor lui
(deși am avut un sentiment al înălțării)
și / nu știu din ce motiv
i-am spus:

„să știi că bunicul meu punea vinul în sticle
și le îngropa în nisip
ca să îl învechească / dar acum
nu mai e nevoie să se facă așa!”.

s-au așezat la masa alăturată
și până când mi-am băut ceaiul și am plecat
femeia aceea / mama lui
nu a mai scos niciun

sunet.

Mircea Bârsilă

O inedită incursiune în proza lui G.M. Zamfirescu

Cristian Hoaghea, profesor la Colegiul „Zinca Golescu" din Pitești, a publicat recent studiul *Eros, Thanatos și Fatum în mahala. Incursiune în proza lui G.M. Zamfirescu* (Editura Eikon, București, 2024), care, cu excepția titlului, este în întregime teza sa de doctorat: *Mahalaua – un topos de factură poliedrică. Incursiune în proza lui G.M. Zamfirescu* (realizată sub coordonarea noastră, în cadrul Școlii Doctorale „Filologie" a Facultății de Litere din Pitești).

Autorul volumului *Eros, Thanatos și Fatum în mahala* (Editura Eikon, București, 2024) analizează proza lui G.M. Zamfirescu – *Maidanul cu dragoste* (1933), *Sfânta mare nerușinare* (1936) și *Cântecul destinelor* (1939) – atent, deopotrivă, atât la particularitățile universului romanesc al acestui scriitor, cât și la aspectele prin care romanele din trilogia *Bariera*, cercetate hermeneutic din mai multe unghiuri, relevă coexistența, sub realistul prim-plan al dramelor existențiale din mahalaua bucureșteană de la începutul secolului al XX-lea, a unor sensuri realizate în alte coduri operative: simbolic, metafizic, mitologic, basmic și mistic.

Studiul este structurat în opt capitole (alcătuite fiecare din mai multe secvențe). Următoarele capitole se disting, în mod special, prin noutatea abordărilor, în baza unei bogate bibliografii teoretice și critice: Capitolul III – „Viziune narativă în *Maidanul cu dragoste*. Semnificațiile labirintului narativ"; Capitolul IV - „Între estetici paralele"; Capitolul V – „Metafizica sexualității în mahalaua cu dragoste"; Capitolul al VI-lea – „Reprezentări ale reticenței erotice. Fizica și metafizica iubirii"; Capitolul al VII-lea –„Dimensiuni baroce și conotații mitice în romanul lui G.M. Zamfirescu".

Cercetarea prozei lui G.M. Zamfirescu dobândește valențe inedite începând cu cel de-al treilea capitol („Viziune narativă în *Maidanul cu dragoste*. Semnificațiile labirintului narativ") în care sunt descrise direcțiile de interpretare, relația flexibilă, alternantă și chiar și reversibilă dintre instanțele comunicării (*naratorul* și *personajul*), distanțele temporale dintre planurile epice (cel al *diegezei* și cel al *discursului*), cu subtile nuanțări privind raporturile dintre *naratorul matur* și *copilul-martor* la evenimente, dintre *naratorul-mesager* și *falsul mesager* sau dintre naratorul matur și *supranaratorul*, precizându-se că trecerea de la o ipostază narativă la alta (inclusiv de la *naratorul homodiegetic* la o *voce extradiegetică*) complică, prin supraetajare, narațiunea, încât cititorul se simte purtat printr-un *labirint narativ*.

În Capitolul al IV-lea sunt lecturate romanele *Sfânta mare nerușinare* și *Cântecul destinelor* sub multiple aspecte. Informațiile teoretice despre valorile povestirii, despre intrigă, despre cele două ipostaze auctoriale – *predicatorul* și *profetul* – sunt preluate, aplicativ, din *Aspecte ale romanului*, de E.M. Forster, din *Structura fundamentală a operei literare*, de Roman Ingarden, din *Logica povestirii*, de Claude Bremond, sau din *Convergențe, concepte și alternative ale lecturii*, de Ion Vlad (etc). În cea de a doua parte a capitolului având ca obiectiv problematica destinului ca *Fortuna* și ca *Fatum*, informațiile care jalonează demersul analitic provin din *Grecii și iraționalul*, de E.R. Dodds *Figuri mitice și chipuri ale operei*, de Gilbert Durand, din *Moira, mythos, drama*, de Mihai Gramatopol..., după cum cele referitoare la personajul literar se revendică din *Logica povestirii*, de Claude Bremond, din studiul *Portretul literar*, de Silviu Angelescu, din *Îngeri, demoni și femei*, de Sultana Craia...

Axul tematic al celui de-al V-lea capitol îl constituie ideea că toate personajele din mahalaua zamfiresciană trăiesc sub *zodia erosului* (erosul ludic și inițiatic, romantic sau thanatic, obscen sau mitic, oniric sau utopic, morbid sau ritualic) și a *destinului*: „Un fatum ineluctabil le guvernează viața și le conduce, prin Eros, la Thanatos. Copilărie - iubire-moarte, iată vârstele ființării personajelor". Dependente de aceste ipostaze erotice, romanele se cristalizează într-o structură polimorfă: roman de mediu și atmosferă, bildungsroman, roman existențialist, roman mitic, roman mistic: formule romanești subsumate supratemei iubirii „în toate formele ei de manifestare, de la inocență la scabros".

În viziunea lui G.M. Zamfirescu, vârstele iubirii sunt legate simbolic de etapele anului calendaristic. Primăvara corespunde purelor sentimente de dragoste din copilărie și din adolescență; vara este anotimpul maturizării personajelor și al erosului deplin, iar toamna patronează declinul erotic și chiar și pe cel existențial. Transformarea fizică a personajelor (Iacov, de pildă, și Fana) implică și metamorfoza lor psihică. Ipostazele erosului sunt, de multe ori, antagonice: iubirii carnale i se opune iubirea filială și familială; iubirea pură (adolescentină) se află în opoziție cu iubirea scabroasă, patologică, animalică...

Plecând de la constatarea că, în romanul lui G.M. Zamfirescu, iubirea, în totala complexitate și profunzime a fețelor ei poliedrice, este un „modus vivendi „care irupe într-un „modus cogitandi" și într-un „modus agendi", Cristian Hoaghea abordează respectiva tematică din perspectiva relației dintre *Eros* și *Thanatos* și a îngemănării dintre aspectele realiste sau naturaliste ale diverselor situații erotice cu cele de factură *mitică* și *mistică*. Coroborând, pe urmele lui Umberto Eco, din *Opera deschisă* și din *Limitele interpretării*, intenționalitatea artistică („intentio auctoris") cu „intentio operis", Hoaghea analizează din mai multe unghiuri, inclusiv cel biblic, erotismul personajelor din *Bariera*.

Referitor la stadiul inițierii lui Iacov în iubire sunt semnificative „botezul" oficiat de Fana în timpul căruia el dobândește „odată cu numele nou, și identitate de bărbat", ieșind, astfel, din anonimatul solarei vârste a copilăriei, și, de asemenea, actul de bravură al lui Iacov care se aruncă în apă de pe parapetul stăvilarului, fiind salvat de Fana care îl asigură, încrezătoare, că la a doua încercare va ieși singur din vâltoare. Din punctul de vedere al lui Cristian Hoaghea, „coborârea în afundul apei poate fi comparată, mutando mutandis, cu descinderea /feciorului de împărat/ în fântână/.../. Pentru Iacov, semnificația e clară: cel care moare în gârla Ciurelului e copilul, cel care renaște e îndrăgostitul" . Și, tot ca în basme, Fana îl răsplătește pentru curaj, aducându-i un măr furat din grădina sârbilor aflată dincolo de apă și care simbolizează Edenul „din care o Evă seducătoare îi aduce lui Iacov-Adam mărul cunoașterii, ispitindu-l să muște din el". Inițierea adolescentului Iacov, sub îndrumarea „hierofantei" Fana, include și participarea, în ascuns, la un ritual erotic bizar ai cărui actanți au roluri ceremoniale distincte: Maro este *Fecioara arhetipală*, Tino (soțul ei) este *șamanul*, iar frumosul ilfovean Nedu are funcția de *satir*.

Amânarea împlinirii iubirii dintre Iacov și Fana, act care se consumă abia în volumul următor, este justificată de diferența specifică dintre femeie (ale cărei atribute fundamentale sunt iubirea și ispitirea erotică) și bărbat (care are puterea stăpânirii de sine), aspecte ce susțin, în complementaritatea lor, lectura de tip *psihanalitic* a romanului. Și tot de acest nivel interpretativ ține și suprapunerea celor două imagini arhetipale, *iubita* și *mama*, în ochii adolescentului Iacov, care identifică în Fana un *dublet* al mamei lui și, în comportamentul mamei, anumite detalii de psihologie feminină, care o apropie de viitoarea parteneră. Respectiva dualitate trimite, în subsidiar, la psihologia copilului divin/oedipian a cărui mamă (Marea Mamă) este, deopotrivă, și mamă și amantă.

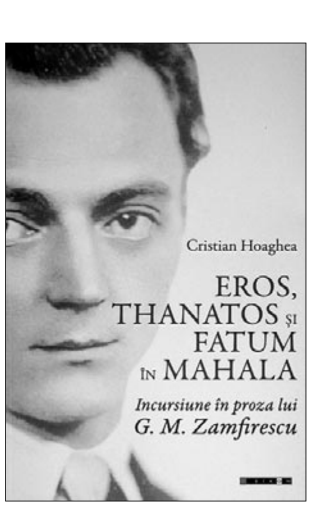
În cele trei romane ale ciclului *Bariera*, formula *triunghiulară* a dorinței erotice stă sub semnul unei *medieri*. În cazul frumoasei Maro, mediatorul este însuși *Eros*, de care este stăpânită lăuntric. În cazul Saftei, al cărei erotism este de nestăpânit, mediatorul este *Venus*, adică instinctul iubirii fizice. În ceea ce-l privește pe Fane, un Don Juan de mahala, mediatorul este *Dionysos*, iar pentru Iacov, în vârful triunghiului strălucește *Apollo-Soarele*.

În viziunea lui G.M. Zamfirescu, vârstele iubirii sunt legate simbolic de etapele anului calendaristic. Primăvara corespunde purelor sentimente de dragoste din copilărie și din adolescență; vara este anotimpul maturizării personajelor și al erosului deplin, iar toamna patronează declinul erotic și chiar și pe cel existențial.

Mahalaua bucureșteană – unde oamenii, robi ai trupului și ai unei existențe mizere duc povara unei vieți abrutizate de alcool, de violențe și de patimi – este, în scrierile lui G.M. Zamfirescu, un *topos literar* cu mai multe fațete, dar și o supratemă și, respectiv, un *personaj colectiv*. Personajele fascinate de frumusețea trupului feminin trăiesc *extazul fizic* patronat mitic de satirii din alaiul dionysiac, în timp ce fecioara trăiește *extazul metafizic*, patronat în același regim, cel mitologic, de Eros, personajele fiind *tipuri*, în plan real, și manifestări ale unor *arhetipuri*, în plan mitic. Pe lângă înfierbântata conștiință a erosului, personajele mature ale mahalalei au și conștiința morții eliberatoare din mizeria „unei existențe de patimi chinuitoare și suferințe sisifice". Pentru Fane pușcăriașul, spre exemplu, dragostea și moartea sunt cele două componente esențiale ale existenței: „Dragoste și moarte /.../! Altceva nu există pe lume".

În Capitolul „Dimensiuni baroce și conotații mitice în romanul lui G.M. Zamfirescu", Cristian Hoaghea demonstrează că în romanele lui G.M. Zamfirescu realismul clasic de tip balzacian fuzionează cu cel psihologic, după cum exagerările naturaliste coexistă cu lirismul excesiv, în portativul unei viziuni romanești în care *intentio auctoris* este dominată de *intentio operis*. Diversitatea registrelor narative - în cadrul cărora firele epice se împletesc într-o alcătuire labirintică – definește, în principiu, scriitura acestui prozator „uitat".

Interogațiile retorice ale eului narator, atitudinea defensivă și chiar fatalistă (ca expresie a unei conștiințe vulnerate), deformarea grotescă, în scopul realizării unei originale caricaturi a unei umanități periferice care trăiește un permanent sentiment al declinului și, pe de altă parte, strălucirea exterioară, afișată ostentativ și căreia îi corespunde, în cazul anumitor personaje, abjecția interioară, conflictul interior (de tip tragic) dintre voință și neputința omului de a depăși limitele existenței și, nu în ultimul rând, ridicarea suferinței la statutul de „fenomen de autoflagelare" conferă romanelor din ciclul *Bariera* un evident *caracter baroc*.

Cristian Hoaghea nutrește convingerea că receptarea prozei zamfiresciane, în contextul interbelic, a fost eclipsată de concurența cu modelele românești aflate în vogă. În același timp, el nu ignoră „deficiențele" prozei cercetate, constând în lipsa unei tehnici narative unitare, în oscilația haotică între formulele romanești, în sentimentalismul exagerat, în naturalism și descriptivism excesiv, în lirismul cu accente idilice sau în discontinuitatea epicului – adesea, arbitrară – care afectează structural romanele.

Prin acest studiu – inedit în multe privințe - Cristian Hoaghea aduce o remarcabilă contribuție la înțelegerea și receptarea prozei lui G.M. Zamfirescu.

studii

Călin Popescu

Note religioase la femininul universal

Filosofii misogini (care spun, cu Schopenhauer, că „mirele capitulează”) le neagă femeilor acel subtil amalgam de roluri ce se întrepătrund în mod salutar. Ei țin să le păstreze în postura umilitoare de a fi puse veșnic la încercare, de către un mofturos mire ipotetic, ca *mâncarea de gustat* din Ben Sira, ignorându-le voit statutele mai stabile de mamă, soră ori fiică.

Mama

Vocea amplă a unei soprane te face să te simți prichindel, în fața grandorii materne. Cineva care îi poate da unui copil hrană din propriul piept, îl poate și mângâia, cu grația sa, spunându-i „taci, șșt!”, cum și Hristos îi spunea mării: „taci!”. Urâțenia femeii (presupunând că există așa ceva) e mai frumoasă decât frumusețea bărbatului. Ne-o arată copiii, care o preferă întotdeauna.

Cel născut bărbat are o obligație: să ocrotească femeia. Dar și femeia se naște cu o datorie, față de sine, anume față de locul cel mai frumos din lume: chiar lăuntrul propriului pântece, unde propria frumusețe naște viața, și o crește, într-un mediu al delicateții. Ea nu poate striga: *„Your body, your choice!”* – cum fac activistele pro-avort. Dacă ai vocația de a rămâne însărcinată, tocmai că nu mai e *your body anymore*, nu-ți mai aparții în întregime

Fiica

Mai mare merit decât de a crește un fiu e creșterea unei fiice, spune Solomon – care adaugă însă un sfat expres: să nu-i arăți o față veselă. Copila trebuie ferită de tendințele de autonegare – ce îi sunt și realizabile fără vreo greutate. Dacă devine ușuratică, *a murit* deja, spune Pavel – cum resimte în primul rând tatăl (și atâtea fete fără tați se pierd în adolescență), chiar înainte de Creator. Ce sentiment amestecat al taților de fete: n-ar fi înțeles, din altă postură, marea aventură care e viața în genul feminin. Dar pe de altă parte, să fie loviți în plin de rușinea și umilința tentației auto-ostile sădite în firea lor – a unora cărora le sunt principalul sprijin, și care sunt și ele principalul sprijin pentru ei înșiși (au acel ceva din vocea mamei, care le dă puterea de a înfrunta o nouă zi)!

Cine crește fete învață să le respecte, văzându-le cum le licărește uneori în priviri, de mici, acea înțelegere și inteligență maternă, cu aerul că n-ai fi în stare să te descurci dacă te-ar lăsa din ochi, oricât ai face tu pe marele. E valabil în primul rând pentru cele crescute în spirit creștin (pe care le admirau Libanius și anticii păgâni) – acelora li se potrivește cel mai bine vorba englezească: *young lady*, adică *doamnă tânără*, sau *doamnă mai mică* (*de mică*).

Un copil te împacă cu toată lumea, spunea Ionesco, eliminându-l pe teroristul din tine. Iar o fiică te împacă cu întreg genul feminin, risipind suspiciunile față de vreo influență malefică a femeii. Fiica, alături de mamă, te învață cum să te porți și cu soția, dând loc rațiunii în relația cu ea.

Soțul se culcă cu soția pentru că iubește. Și cu ne-soția nu, tot pentru că iubește și pe aceea. În cazul iubirii creștine desăvârșite, spune Siluan Athonitul, sfântul se poate și culca lângă o femeie tânără, fără a fi tulburat de ea. „Lupul va dormi împreună cu mielul”, profeţea Isaia – cum odinioară și cei doi miri din rai, goi fiind, nu se rușinau. Chamfort susținea că *tinerele, ca și regii*, ar fi condamnate *să nu aibă prieteni*. Dar ele îi au, iată, pe părinții trupești și pe cei spirituali.

Soția. Cursă sau misteriu

Schopenhauer respingea „monstruoasa” căsătorie drept, o „cursă întinsă de natură”, un „păcat al tinereții, târât după sine toată viața”, o „concesie făcută femeilor și popilor”. Creștinismul nu face însă decât să afirme că ea nu trebuie tratată ca o greșeală sau ca un accident, ci ca o provocare pentru rațiunea care ar trebui să îl definească pentru om.

Biblia n-are linii clare de demarcație între posturile femeii de mamă, fiică sau soție – ori de soră sau simplă cunoscută. Mame, surori și fiice, precum, într-un fel, și soții („case”), nu ne sunt doar cele naturale: „Cine renunță la casă, surori, mamă, copii, pentru Mine însutit le va avea”, spune Iisus, care le invita pe ucenițe să-I devină „surori și mame”, pe copile le numea, ca și pe femeile mature, *fiice*, iar pe însăși Mama Sa a numit-o mama unui ucenic. Pavel o numea pe mama unui ucenic galatean drept a sa proprie, și în general, pentru un apostol (ca Timotei), ucenițele erau surori și mame. Iubirea patriarhului Isaac pentru soția Rebeca se traducea în așezarea ei *în cortul mamei*, Sarra – care de altfel, mai spune Pavel, ne e mamă și nouă. Iar ce semnifică mama, spune deutero-Isaia: „Dumnezeu mângâie așa cum mângâie mama” – de aceea e credibilă o apocrifă în care Iisus ar fi spus: „Duhul Sfânt este mama mea”. Bărbatul matur are ocazia să redevină copil datorită soției (care îi e și soră, după Pavel). Nietzsche observa de altfel că soția îl face pe bărbat copil în două feluri: în rolul de supremă jucărie, precum și în cel de mamă.

Totuși, spune Chamfort, „amorul care se găsește în societate constă doar în simpatii ale epidermei, nu ale spiritului sau sufletului”. Mizantropul Schopenhauer glosa că „nimeni nu poate sta în deplină armonie decât cu sine însuși” în timp ce față de o femeie iubită, „deosebirile individualității și ale dispoziției produc totdeauna o disonanță”. Căsătoria așadar trebuie să fie imposibilă, cum afirma și Tolstoi, doar că, adăuga La Bruyere, „nenorocirea e că omul nu e în stare totuși să rămână singur”...

Creștinismul nu încearcă să nege realitatea, ci abordează căsătoria diferit, făcând din ea un amplu exercițiu spiritual, începând cu pregătirea ei, cu alegerea, și continând clipă de clipă, prin consecvența în situații delicate. Dacă pentru Ben Sira armonia între bărbat și femeie era *o podoabă a înțelepciunii*, pentru Noul Testament ea, devenind lege, e și un *mare misteriu*. Oamenii tânjesc naiv după „jumătatea lor”, cineva care ar simți și ar gândi ca ei, cum dorințele trupești sunt în mod natural reciproce – și nimeni nu visează să fie jumătatea altuia, să intre ca al doilea în viața lui. Omul obișnuit (care, spre deosebire de înțeleptul din Pilde, *nu ia aminte la calea vieții*) se întâmplă să se bucure când ar trebui să se întristeze (dacă ar avea o judecată înaltă) și se poate întrista când ar trebui de fapt să fie vesel. La fel, un străin (care te simte și pe tine așa, față de el), s-ar putea bucura tocmai când ești trist, și întrista când ești vesel: negândind la fel, nu-și poate sincroniza trăirile cu ale tale. Totuși, căsătoria vrea să facă dintr-o nebunie (rațiunea inferioară a trupului necuvântător) o rațiune pe măsura nobleții spirituale a omului – un proiect care nu e ușor, și nici nu poate ieși perfect în această viață, dar pe care creștinismul îl mărturisește ca posibil (ba C.S. Lewis face din el chiar esența religiei).

Chiar și vrăjmașul Saul aproba însă nunta lui David, sperând să-i fie *cursă*. Iar Moise s-a putut salva numai înfruntând explozia de dușmănie gratuită a Seforei, rănită în orgoliu când i se ignora (la porunca lui Dumnezeu) o hachiță deșartă de-a ei. Profetul era „bărbatul care nu umbla în sfatul necredincioșilor”. He had *strong reasons*, which *make strange actions* – ca în zicala shakespeariană.

Filosofii misogini (care spun, cu Schopenhauer, că „mirele capitulează”) le neagă femeilor acel subtil amalgam de roluri ce se întrepătrund în mod salutar. Ei țin să le păstreze în postura umilitoare de a fi puse veșnic la încercare, de către un mofturos mire ipotetic, ca *mâncarea de gustat* din Ben Sira, ignorându-le voit statutele mai stabile de mamă, soră ori fiică. Ciuntindu-le astfel, nu sesizează că tocmai în acea aparentă umilință e măreția lor cea mai sublimă: întocmai ca apostolii, *miei în mijlocul lupilor*, sau ca Dumnezeul întrupat, simplu „fiu al omului”, și în final asemeni Tatălui, Creatorul *din nimic*, ele își făuresc statutul de la zero, reușind să-și impună cumva fiecare calitățile pe piața mariajelor, precum un vânător fără armă și fără niciun pont. Simbolic, ele îl reprezintă și pe credincios, care se face pe sine *femeie* (cum și *famen*) pentru „bărbatul” Dumnezeu, lăsându-i pe alții să se masculinizeze în lumea iluzorie, din care mântuirea se face pe drumuri fără urme, „ca navele pe mare, ca șarpele pe stâncă și ca fetele care se căsătoresc” – după paralela lui Agur Ben Iake. Surorile lui Hristos nu-I sunt numai mame și fiice, ci în același timp și Soție mistică – conform tâlcuirii pauline a *misteriului*: soția îi e biserică soțului, precum suratele lui Hristos sunt Biserica Lui.

Poți vedea valurile mării în două feluri: ele fie lovesc în țărm, sperând, în trufia lor, să-l inunde, (după Iov), fie ele caută să îmbrățișeze uscatul (salvându-l de propria deșertăciune), căutându-și și pentru ele un liman. Nu le înțelege bine pe femei decât cel ce-L cunoaște și pe Dumnezeu.

eseu

Camelia Morda Baciu

Destinul tragic al bibliotecilor, din antichitate și până astăzi

Primele biblioteci din lume

Bibliotecile au luat naştere din nevoia de cunoaştere a omului. Încă din cele mai vechi timpuri, au existat persoane dornice de a aduna la un loc documente care să ateste o perioadă istorică. În urma săpăturilor arheologice, au fost descoperite urme ale unor mari biblioteci, a căror vechime ajunge până în mileniul al III-lea î.H. S-a dovedit faptul că au existat biblioteci cu scrieri pe tăbliţe de lut, la Memphis, arhive în Egipt şi Caldeo-Asiria, în ruinele de la Teba, la Edfu în Egiptul de Sus, la Tell-El-Amarna, tot în Egipt, bibliotecile de la Ninive, la Nippur, pe malul Eufratului, la Boghazkoi (Turcia). Păstrarea acestor cărţi-tăbliţe, în multe locuri, a fost posibilă datorită faptului că au fost închise în cutii de lemn sau de argilă, date cu păcură, ca să fie păzite de umezeală şi aşezate pe rafturi sau în nişe săpate în perete. Din păcate, multe dintre aceste biblioteci s-au distrus prin dispariţia aşezămintelor unde erau amplasate sau din cauza intemperiilor.

Cărţi în cenuşă, din China antică

Una dintre acţiunile cele mai distructive şi controversate ale împăratului Qin (259-210 î.H.), care a fost primul dintre suveranii Chinei, a fost suprimarea liberei exprimări. Acest fapt a însemnat şi suprimarea confucianismului. Savanţii care i-au rămas fideli lui Confucius au fost îngropaţi de vii, în încercarea împăratului Qin de a şterge orice amintire a epocii precedente. Scrierile cu caracter filozofic şi politic existente au fost strânse şi distruse. Această detestabilă „Ardere a cărţilor” s-a petrecut în anul 212 î.H. Singurele cărţi care au scăpat au fost cele despre arta divinaţiei, leacuri vindecătoare, medicină şi agricultură.

Distrugerea bibliotecii din Alexandria

După moartea lui Alexandru, Ptolemeu Soter, numit şi Ptolemeu I, a moştenit Egiptul. Acesta, fiind un vizionar creativ, printre multe alte lucruri, a fondat Muzeul şi Biblioteca. Lui Demetrios i-au fost date sume mari pentru a cumpăra cât de multe cărţi putea să găsească. Această bibliotecă se afla în două clădiri. Biblioteca Exterioară găzduia 42.800 de role de papirus sortate şi catalogate. Biblioteca Interioară sau Principală găzduia 90.000 de role sortate şi 400.000 de role nesortate. Aceasta însemna un total de 530.000 de role. Când Ptolemeu Soter a murit în 283 î.H. şi puterea a revenit lui Ptolemeu al II-lea, au urmat mai mulţi bibliotecari, care se ocupau de edificiu. Iulius Cezar ar fi făcut o faimoasă vizită în Alexandria în anul 471 î.H., vizitând alături de Cleopatra, inclusiv Biblioteca. Întrucât era un bibliofil, probabil a salivat la vederea acestei colecţii de cărţi magnifice, fără egal. Cleopatra i-a permis să ia cu el câteva dintre comorile bibliotecii. Cărţile au fost duse în magaziile de pe malul mării, gata să fie îmbarcate cu direcţia Roma. Pe unul dintre vapoare a izbucnit un foc care s-a extins până la magazii şi întreaga colecţie de 40.000 de cărţi a fost pierdută. Au existat, însă, mai multe teorii în legătură cu arderea acestei biblioteci.

Dispariţia Bibliotecii Imperiale a Constantinopolului

Fondată de Constanţiu al II-lea, biblioteca ar fi găzduit până la 100.000 de manuscrise. Se pare că datorăm accesul la textele antice greceşti acestei biblioteci. Ea a fost distrusă în două etape. După cea de-a Patra Cruciadă, soldaţii creştini au incendiat locurile. O parte din bibliotecă a fost refăcută, însă, biblioteca a fost distrusă definitiv, în 1453, când oraşul a fost cucerit de otomani.

Incendierea Bibliotecii lui Celsus din Efes

Această bibliotecă a fost construită de fiul lui Tiberius Julius Celsus, consul roman şi guvernator al Asiei, în memoria acestuia. În anul 262, cele 12.000 de manuscrise au ars în urma incendierii de către goţii invadatori.

Sfârşitul Casei Înţelepciunii din Bagdad

Cea mai mare bibliotecă din întreaga istorie a Asiei găzduia documente din surse greceşti, lucrări din China şi India. Mai existau acolo şi cărţi din lumea islamică. După invazia armatei mongole, toate cărţile au fost distruse.

Arderea lentă a Bibliotecii Universităţii din Nalanda

Impresionanta bibliotecă făcea parte din cea mai vestită universitate din antichitate. În interior, se găseau sute de mii de manuscrise sacre, texte de gramatică, logică sau astronomie. Existau trei clădiri, împărţite în secţiuni. În 1193, universitatea a fost prădată de un conducător musulman, călugării au fost arşi de vii şi decapitaţi. Scopul a fost stârpirea budismului. A fost incendiată biblioteca, iar legenda spune că ar fi ars timp de trei luni.

Arderea cărţilor în Germania

Pe 10 mai 1933, în piaţa Operei din Berlin, naziştii au organizat o acţiune demonstrativă de distrugere a cărţilor care nu corespundeau ideologiei naziste. O mare parte dintre autori erau scriitori evrei. Această acţiune de distrugere a cărţilor a continuat în alte 21 de oraşe universitare din Germania. Pe locul arderii cărţilor din Berlin a fost amplasat în anul 1995 memorialul Biblioteca goală. Autorul german Heinrich Heine a avut o replică celebră în piesa „Almansordin 1821-1822”: „Acolo unde se vor arde cărţi se vor arde, până la urmă, şi oameni.” Un veac mai târziu, în mai 1933, cărţile sale considerate “anti-germane”, au fost arse pe rug în piaţa din Berlin. A urmat, câţiva ani mai târziu, gazarea a milioane de oameni. Deci, ceea ce el a scris, s-a adeverit.

Tragedia bibliotecilor din Mosul

Biblioclastul, acea acţiune de distrugere a cărţilor, continuă şi în zilele noastre. În luna februarie din anul 2015, militanţii ISIS au ars peste 1.000 de manuscrise şi documente rare, din biblioteca din Mosul. Surse oficiale precizează faptul că au fost distruse 8.000 de cărţi, de către militanţii islamici extremişti.

~

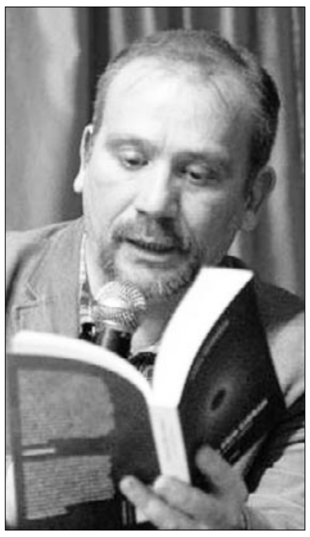
În ultimii ani, biblioteci din întreaga lume au fost distruse. Din păcate, şi multe dintre bibliotecile personale sunt pe cale de dispariţie. Noile tehnologii au înlocuit cartea fizică, devenită inutilă şi incomodă. Cărţile sunt aruncate la gunoi sau arse. Să fie de vină ignoranţa, cenzura sau vandalismul?

Iulius Cezar ar fi făcut o faimoasă vizită în Alexandria în anul 471 î.H., vizitând alături de Cleopatra, inclusiv Biblioteca. Întrucât era un bibliofil, probabil a salivat la vederea acestei colecţii de cărţi magnifice, fără egal. Cleopatra i-a permis să ia cu el câteva dintre comorile bibliotecii.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Structuri ale timpului în *Un altfel de jurnal. Ieșirea din timp* de Matei Călinescu

MATEI CĂLINESCU, *Un altfel de jurnal. Ieşirea din timp,*
ediţie îngrijită de Raluca Dună, *Humanitas*, 2016, 477 p.

Pentru a se menține vie, flacăra libertății ne cere să o hrănim cu ofranda renunțării, altarul libertății cere mereu uciderea sacră a unor *ființe* ce *pot* avea oricând numele și chipul nostru.

Există în înţelepciune un tip aparte de eroism – unul lipsit de armuri şi de zorzoane războinice. L-aş descrie astfel, după lectura cărţii lui Matei Călinescu: eroismul de a-ţi urma, în faţa morţii, cursul vieţii. Este ceea ce face autorul acestui tulburător jurnal din clipa în care află că suferă de un cancer terminal: îşi propune să trăiască conform principiului: *one day at a time*, într-o „monadă temporală”, concentrând întreaga durată a vieţii în fiecare zi pe care o (mai) are de trăit. Programul impus îi reuşeşte în cea mai mare parte (cu micile derogări până la urmă subînţelese în orice program) căci la scurt timp după ce află nemilosul diagnostic (cancer pulmonar cu metastază la ficat) descoperă ceva într-adevăr formidabil, anume că omul trăieşte (chiar atunci când ştie că va muri chiar foarte curând) *ca şi cum* nu ar muri.

Matei Călinescu crede că în spatele acestui *ca şi cum* nu am muri se află un „instinct al imortalităţii”, orb – ca orice instinct – la evidenţele raţiunii. Se decupează astfel, de la bun început, două planuri – cel al minţii care înţelege adevărul „ştiinţific” al medicinii, care ia act de termenele date, de timpul cronologic, măsurabil – şi cel al trupului, cu stările, emoţiile lui mai mult sau mai puţin paradoxale, cu timpul său biologic, trup care se dovedeşte puţin permeabil, dacă nu chiar opac la veştile primite „din afara” sa. Între cele două niveluri ale fiinţei sale – revelate acum ca profund disociate – încearcă să medieze tocmai această scriitură, foarte nimerit numită *Un altfel de jurnal,* concepută parcă pentru a urmări, într-o succesiune rapidă ce aspiră la simultaneitate, semnalele transmise de la ambele capete ale alcătuirii omeneşti: mintea şi corpul. Nu de puţine ori *Jurnalul* îţi dă senzaţia că autorul lui, un meloman împătimit, „reuşeşte” (în ciuda lipsei oricărei intenţii explicite, a oricărui proiect în acest sens şi, de fapt, în toate sensurile) să compună o adevărată simfonie din aceste două teme, de fapt adevărate discursuri contrapunctice, care ajung să se împletească tot mai mult, mergând spre final, într-o îngemănare din ce în ce mai stinsă, mai largă, mai cuprinzătoare.

Timpul de-viitorizat. O primă problemă – cât se poate de concretă (abstracţiunile filosofice devin foarte concrete în asemenea situaţii) – cu care se confruntă M. Călinescu încă din primele pagini ale *Jurnalului* său este dacă se (mai) poate trăi cu adevărat într-un prezent lipsit de viitor sau cu un viitor foarte limitat. Constată că, într-adevăr, în mod obişnuit omul percepe clipa de faţă legată de viitor: cel îndepărtat, fără o limită vizibilă, viitorul vieţii propriu-zise, şi – făcut posibil de el – viitorul apropiat, constituit din micile aşteptări *maniane*, de a doua zi sau de săptămâna ori luna viitoare care, la rândul lor, configurează prezentul ca preocupare, ca grijă, ca atenţie, fie şi sub modul amânării sau anulării unor proiecte. Adagiul conform căruia omul (nu) trăieşte (decât) aşteptând să trăiască se dovedeşte a fi riguros exact. Rezultă că din momentul în care această aşteptare ce configurează prezentul este pusă sub semnul întrebării sau anulată printr-un brutal verdict medical sau de altă natură – prezentitatea prezentului intră într-o criză teribilă, căci *acum*-ul devine deodată un timp gol, o clipă vidată, un timp uni-dimensional şi, deci, propriu-zis un *ne-timp*. Ieşirea din timp despre care vorbeşte subtitlul *Jurnalului* se anunţă încă din primele clipe ale aflării diagnosticului, căci temporalitatea (concepută pe structurile aşteptării) tinde să se destructureze de îndată. În mod obişnuit o asemenea de-temporalizare solicită aproape imediat activarea unor strategii de salvare prin apel fie instanţa eternităţii (Dumnezeu), fie la virtuţile terapeutice ale pesimismului (deprecierea absolută a vieţii – *vanitas vanitatum!* – mă face să suport mai uşor pierderea propriei vieţi). Or, Matei Călinescu, deşi constată şi în cazul său de-temporalizarea clipei, de-viitorizarea ei – alege, cu acel eroism bine temperat specific lui, să rămână „în timp” şi să constate *lărgirea în interior* a clipei prezente, dacă se preferă simili-eternitatea inerentă, intrinsecă prezentului bolnav – şi cine ştie dacă nu prezentului în general.

Acest trecut revizitat din punctul de plecare al lipsei viitorului deschide şi o altă perspectivă – „infinită”! – asupra lui, una care, respinsă până atunci, se dovedeşte acum nespus de atrăgătoare: *explorarea posibilităţilor ne-alese*, a acelor drumuri lăsate deoparte odată cu fiecare decizie luată, a istoriei personale contrafactuale: ce-ar fi fost dacă ar fi fost altfel? Nu este aceasta o formă de recuperare finală, în pragul morţii, a *adevăratului* nostru timp – care, spre deosebire de ceea ce credem de la suprafaţa curgerii sale spre viitor – este un timp plenar, compus nu doar din alegerile pe care le-am făcut, ci şi din ne-alegerile noastre, din in-deciziile şi retragerile noastre, din atâtea posibilităţi de a fi care dau conţinut noţiunii de libertate tocmai prin sacrificarea lor? Pentru a se menţine vie, flacăra libertăţii ne cere să o hrănim cu ofranda renunţării, altarul libertăţii cere mereu uciderea sacră a unor *fiinţe* ce *pot* avea oricând numele şi chipul nostru. Însă atunci când – aşa cum este cazul unei boli terminale – alegerea devine imposibilă (toate proiectele obişnuite de lungă durată fiind suspendate), sentimentul libertăţii se eliberează de această constrângere implicită în actele de decizie şi se manifestă tocmai prin reorientarea către posibilităţile de a fi topite în carnea trecutului nostru. Această formă de deconstruire este totodată un mod de de-materializare a trecutului / a timpului, un mod de a privi particulele ideale, strict imateriale din care se compune acesta: căci atomii trecutului nostru, atomii – prin definiţie invizibili – din care se compun faptele propriu-zise ale vieţilor noastre sunt tocmai acele lucruri pe care *nu* le-am făcut pentru a le face pe cele pe care am ales să le facem.

Banalitatea miraculoasă a prezentului „bolnav”. Un efect paradoxal al răsturnării sensului obişnuit al aşteptării este sesizarea *noutăţii* prezente în banalităţile şi plictiselile cotidiene, un efect pe care Matei Călinescu nu se fereşte să-l asocieze impresiei lăsate de producerea unui miracol. „Banalitatea miraculoasă” nu este un oximoron, ci este impresia creată prin întreruperea circulaţiei timpului spre viitor. În mod curent – al curgerii obişnuite, spre viitor a timpului – aşteptăm noutatea de la cele ce urmează să vină, de la ceea ce urmează să apară, de la împlinirea dorinţelor noastre. Conform unei spuse platonice, nu dorim decât ceea ce nu avem, iar pe cele ce le posedăm le dorim în măsura în care sunt ameninţate să nu fie. Ei bine, aceasta pare să fie situaţia în care se află autorul: obiectul dorinţei şi-a pierdut dreptul de reşedinţă în viitor, dorinţa nu mai poate avea ca obiect decât lucrurile prezente şi pe cele trecute *tocmai în măsura în care sunt permanent ameninţate să nu mai existe.* Iar atunci când este imediată, *proximă*, ameninţarea de a nu mai exista devine o măsură infinită – şi pe cale de consecinţă efectul de noutate al banalităţilor cotidiene şi cel de importanţă deosebită a lucrurilor trecute, a memoriei celor dragi (ameninţaţi să moară, odată cu moartea autorului, pentru a doua oară şi pentru totdeauna) sunt cu atât mai puternice. Se deschide astfel poarta de percepţie a noutăţii de fiecare clipă, a *noutăţii repetitive* din care este alcătuită viaţa noastră de zi cu zi, o viaţă care-şi găseşte sensul în chiar propria ei apariţie.

Contratimpul trupului. Ascultând – şi încercând să noteze în această simfonie a „aşteptării morţii” sunetele „temei” corpului, Matei Călinescu este surprins de ataraxia viscerală, de împăcarea „organică” pe care o simte înlăuntrul său, de ceea ce pare să fie o înţelepciune a trupului în contrast cu agitaţiile minţii – cel puţin cele de primă instanţă, cu preocupările, anxietăţile, speranţele şi descurajările, bucuriile şi tristeţile, pe scurt, în contrapunct cu tribulaţiile gândirii din cadrul temei „mintea în faţa morţii”. În orice caz, de la un moment dat, comunicarea subterană a celor două teme începe să se simtă – ca atunci când scriitorul remarcă legătura dintre starea de sănătate a corpului şi calitatea audiţiei muzicale sau a unei lecturi, ori chiar a bucuriei produse de o simplă privelişte. Am văzut cât de structural naivă este mintea umană, cât de indispensabil funcţionării ei se dovedeşte a-i fi un anume iluzionism: *ca şi cum*-ul sfârşeşte repede prin a fi luat ca atare, ca fiind lucrul însuşi. Tot astfel vârful piramidei trebuinţelor – cultura, Dumnezeu, transcendenţa – este considerat a fi un fel de *firmament* al structurii piramidale, adevărata ei bază, *ca şi cum* omul s-ar întemeia în idealurile spre care aspiră. Iluzie scump plătită! Căci e suficientă cea mai mică indispoziţie pentru a ne da seama că muzele vorbesc doar atunci când corpul tace! În simfonia pe care ne-o putem imagina ilustrând acest jurnal – când corpul începe să se audă – cealaltă temă, „a minţii în faţa morţii”, a „minţii în faţa corpului murind” începe să se dezarticuleze, să se des-cuvânteze – lăsând locul liber pentru discursul, deopotrivă triumfător şi autodistructiv, al corpului, discurs complet afon al unui corp care, trădându-şi taciturnitatea, retrage condiţia de posibilitate a discursului cultural.

Cristian Cocea

Jurnal de bibliotecă

Librăria, ca supermarket

***

Vechea mea plăcere de a merge la librărie este pe cale să dispară. De 35 de ani, văd cum multe din locurile în care se vindeau cărți s-au transformat în farmacii, săli de jocuri și fabrici de mâncare, ceea ce spune ceva despre metabolismul noului popor român. Librăriile supraviețuitoare s-au grupat în rețele și joacă după cum le dictează managementul snobismului - distribuie doar cărțile editurilor mari, verificate ideologic și financiar, completând oferta cu căni pentru ceai, pisici de pluș și carnețele excesiv de scumpe. Pe-aici intru rar - prea multe titluri care nu mă interesează. Librăriile de cartier rezistă și ele cum pot. Unele-s supermarketuri, îți dau coș la intrare, să pui acolo salamul cu litere și brânza romancierilor. De-aici ies repede deoarece mă pândesc ochi bănuitori că s-ar putea să fur ceva. Alte librării, în ciuda firmei, nu comercializează cărți, ci facturiere, chitanțe, caiete cu pătrățele și calculatoare chinezești. Cum nu sunt contabil, pe astea le ocolesc de la distanță. În fine, mi-au mai rămas anticariatele, un fel de azile pentru cărți bătrâne, de care tineretul nu știe cum să scape. Din când în când, mai iau de-acolo câte una. O șterg de praf, o răsfoiesc, o adăpostesc în bibliotecă.

***

Românul este europeanul care citește cel mai puțin. Unul din trei nu citește nimic. Cel de-al doilea citește, dar nu înțelege. Cel de-al treilea citește de nevoie, să-și ia examenele, cu o ură crescândă față de cuvântul scris. Suntem săraci, cu atenția împrăștiată, obosiți și hărțuiți. Suntem agresivi, drogați, obsedați să nu ne-o ia cineva înainte. Este suficient să observi cum conducem mașina, cum construim, cum vorbim. A citi presupune efort și disciplină, roadele culturii au nevoie de timp ca să se coacă, or noi căutăm recompensa imediată, "like"-ul și emoticonul. A citi presupune gust, sistem de valori, discernământ, or noi ne îmbrăcăm în trening "de firmă" și ne facem "portofoliu" din fotografiile de la nuntă (să ridice mâna miresele care n-au înghețat prin parcuri, râzând la dronă!). În fine, a citi înseamnă singurătate asumată, timp petrecut în compania morților, introspecție. Dar câți dintre noi evită să privească în fântâna sufletului, de teamă că nu este nimic acolo? Și mai vrem să avem librării...

***

Incitat de "Naratorul cel rău", studiul lui Costi Rogozanu despre realismul românesc la Rebreanu, Preda și Dumitriu, m-am apucat să recitesc "Moromeții" și "Cel mai iubit dintre pământeni". Preda de la început, Preda de la sfârșit. "Moromeții I" m-a prins, se simte vechea vrajă, autorul nu vrea să iasă cu dinadinsul în față, scrie strâns, fără digresiuni, motorul epic funcționează, observațiile psihologice își păstrează prospețimea. Satul din câmpia Sudului, foșnetul salcâmului sub secure, vorba ironică a lui Ilie, duioșia și violența dintre bărbat și femeie, pământul ca resursă: iată o lume într-un echilibru instabil, peste care va veni tăvălugul modernizării socialiste! "Moromeții II" m-a plictisit, cu tot cu luptele sale de idei, pro sau contra colectivizării, cu intrigile soioase de partid, cărora le cade victimă Nicolae, cu lumea nouă care se naște din cea veche, în durere și geamăt. M-a plictisit nu pentru că e o carte scrisă de pe poziții de clasă (are dreptate Costi Rogozanu, tânărul Marin Preda a fost un scriitor care a crezut în ideologia comunistă, a încercat să înțeleagă și să justifice schimbarea de regim), ci pentru că, între timp, datele problemei s-au schimbat, am aruncat la gunoi comunismul, cu reformele, cu clasa muncitoare și cu țărănimea cooperatistă, cu victimele și cu câștigătorii săi. Timpul n-a mai avut răbdare cu această carte și i-a coborât în țărână mizele politice și sociale. Au rămas cele estetice, desigur, dar Preda nu este Chateaubriand (nici în "Viața ca o pradă"), ca să mă emoționeze de dincolo de mormânt. În fine, "Cel mai iubit dintre pământeni" mi s-a părut aproape de necitit. Marin Preda, în culmea gloriei, scrie mult mai lăbărțat ca-n tinerețe, adunând într-o mie de pagini tot felul de ingrediente, de la "șopârle" politice (privind închisorile și lagărele comuniste, relația Partidului cu scriitorii, Securitatea și delatorii) la fapte diverse și aventuri sexuale. Trei romane într-unul singur, dintre care cel de dragoste dintre Petrini și Matilda pare mai degrabă o descriere clinică a nevrozelor scriitorului, cel de idei suferă de naivitate (mai ales fragmentele despre o nouă gnoză, bazată pe știință), iar cel politic ne dezvăluie un Preda bătrân și sceptic, care nu mai știe dacă sacrificiile de sânge, făcute sub semnul Stelei Roșii, au dus la o lume mai bună. Din vocea naratorului, răzbate o revelație terifiantă: răsturnările sociale nasc călăi tocmai dintre oamenii simpli cărora ar trebui să le facă dreptate. În era ticăloșilor, revoluția își devorează copiii. Anticomunism la Marin Preda? Nu cred. Mai degrabă înțelegerea eternei lupte pentru supraviețuire, generată de natura noastră păcătoasă.

***

La Editura Limes a apărut, recent, volumul intitulat "Scolii la un text implicit", care grupează opera unui cugetător sud-american puțin cunoscut pe la noi - Nicolas Gomez Davila, un aristocrat columbian educat de benedictini, un reacționar erudit, de pe poziții creștine. Nu prea mă împac cu predicile, dar cartea aceasta m-a surprins plăcut, pentru că avem de-a face cu o colecție aforistică. Limpezi, diamantine, cu irizări care încântă și pun pe gânduri, notațiile lui Davila se constituie într-o critică a lumii secolului al XX-lea. O lume a maselor, atee, dictatorială, mașinistă. Iată câteva mostre: "Civilizația noastră e un palat baroc invadat de o mulțime lățoasă", "Doar literele vechi vindecă de râia modernă" și "Istoria trece de la o temă la alta precum conversația cu un prost". În aceste condiții, ce-ar mai fi de făcut? "Intrăm din nou în epoci care nu mai așteaptă de la filosof nicio explicare și nicio transformare a lumii, ci construirea unor adăposturi împotriva neîndurării timpului". "Scoliile" lui Davila sunt un astfel de adăpost, în care intru, seară de seară, preț de câteva pagini, înainte de venirea somnului.

***

Că se poate scrie "altfel" o dovedește și argeșeanul Bogdan Suceavă, matematician și prozator, profesor universitar în California, care publică la Editura Polirom volumul "Furtuna barocă. Poemul unei epoci". Rețin din prezentarea de pe coperta a patra: "Cartea îi oferă cititorului o radiografie a secolului al XVII-lea, marcat de Războiul de Treizeci de Ani și de revoluția științifică (...) Autorul propune o reflecție asupra naturii mecanismelor istoriei și a felului în care punctele de turnură de altădată se pot dovedi a fi relevante și astăzi". Și cum ai putea să scrii despre Baroc altfel decât în fraze lungi, cu volute largi, amestecând concepte, titluri de cărți în latină și descrieri de bătălii? Un astfel de text nu-i ușor de urmărit. Totul e să-ți suspenzi neîncrederea și să te lași în seama autorului. Să-i acorzi timp și bunăvoință. Să te întorci cu umilință în susul paginii, dacă ai pierdut șirul. Astfel, vei descoperi, dincolo de armonia ansamblului, tot felul de ornamente încântătoare. De exemplu, ideea că ovalurile barocului arhitectural sunt chiar orbitele pe care se mișcă planetele în jurul Soarelui, intersecții ale unui con cu un plan, după cum ne învață Kepler. Merită!

***

Cum de la Pitești la București e cale de-o aruncătură de băț, în ultima vreme am ajuns să colind și anticariatele "capitaliste", mai ales cele din jurul Universității. Notă mare pentru "Anticariat unu", un subsol tixit cu cărți la prețuri modice, de unde am "pescuit" ba "Autoficțiunile" lui Constantin Mateescu, ba vreun volum mai curățel de proză din marea ediție Arghezi - "Cu bastonul prin București". Răsfoindu-l, am dat peste acest fragment: "După tabelele minuțioase ale higienei europene, orașul București ar fi putut, până acum vreo cincisprezece ani, să fie plasat în fruntea localităților insalubre. Dar un fapt trebuie să puie higiena pe gânduri. Nicăieri femeile nu sunt mai frumoase, decolteul mai gustos și culorile unui corsaj mai transparente. Ceea ce izbește pe vizitatorul străin este că această frumusețe, care-i lucrul cel mai comun în București, se arată cu atât mai deplină, cu cât de depărtezi de centru. Mahalalele urâte ale periferiei sunt niște grădini în care înflorește splendid o rasă de fete și femei uimitoare, de un brun brumăriu, așternut pe frăgezimea delicat palidă a cărnii". O fi fost în interbelic! Brunul brumăriu s-a păstrat, dar de unde decoltee și corsaje, când orașul nu mai încape de blugi și adidași?

A citi presupune gust, sistem de valori, discernământ, or noi ne îmbrăcăm în trening "de firmă" și ne facem "portofoliu" din fotografiile de la nuntă (să ridice mâna miresele care n-au înghețat prin parcuri, râzând la dronă!). În fine, a citi înseamnă singurătate asumată, timp petrecut în compania morților, introspecție. Dar câți dintre noi evită să privească în fântâna sufletului, de teamă că nu este nimic acolo? Și mai vrem să avem librării...

Din nou, despre laureați ai Nobelului literar

(urmare din p. 8)

desigur, o inovație auctorială de sorginte textualistă sau postmodernă, eventual, ci are drept scop deservirea eficientă a demonstrației autorului care încearcă și reușește să dea un răspuns viabil, pertinent, la străvechea întrebare *Cine sunt eu de fapt?* Oricât de evaziv al părea răspunsul lui Rimbaud și al altora, cum că eu sunt, de fapt, un altul, povestea lui Jon Fosse conține datele concrete ale acestui răspuns.

Fluxul narativ este focalizat asupra parcursului vieții unui pictor aflat în pragul senectuții și este fragmentat, pe alocuri, de un alt flux narativ al rememorării copilăriei, adolescenței și tinereții pictorului și al relației cu soția sa, dispărută prematur. Viața acestui pictor pe nume Asle se intersectează, în răstimpuri, cu viața altui pictor care poartă același nume, locuiește în aceeași zonă și ale cărui date biografice par replici ale datelor biografice ale eroului narator. Acesta și naratorul tind să alcătuiască, fiecare, dublul celuilalt, în mod cât se poate de verosimil. Nici aceasta n-ar fi o situație sau găselniță narativă întru totul originală, însă felul cum este pusă în pagină frizează genialitatea, demonstrând, pas cu pas, că o existență, oricât de banală, sare din normă, reverberând spre o altă identitate. Este pusă, astfel, sub semnul întrebării natura și consistența sinelui care cere o abordare mistică. Sub impulsul unor semne existențiale tragice și, deopotrivă, firești, naratorul invocă divinitatea și se raportează la aceasta. Fiecare din cele trei capitole ale fluxului narativ format dintr-o singură frază se încheie cu aceeași combinație de rugăciuni spuse de narator care sugerează un soi de spațiu imponderabil al tânjirii aflat dincolo de sfârșitul vieții. Este vorba de un spațiu pe care pare că se sprijină, de altfel, întreg fluxul narativ, inaccesibil organelor de percepție ale naratorului și ale omului, în general. El este presimțit înainte de a se revela cititorului avizat, grație măiestriei unui autor de anvergura lui Jon Fosse.

Și, iarăși, îmi pare rău să o spun, pentru cei care n-au bunăvoință și mijloace, organ pentru literatură, adică, avem de-a face cu o capodoperă a literaturii universale, a unui autor omologat prin premiul Nobel, inaccesibil, momentan, din varii motive, dar în niciun caz politice, scriitorilor români contemporani.

Geo Constantinescu

Crochiuri de istorie literară

Dragoș Protopopescu. Romanul satiric

...romanele savantului, gazetarului și omului politic Dragoș Protopopescu au adus un suflu nou în proza românească, lucru trecut cu vederea prea ușor și de critica timpului și de studiile de mai târziu.

Cunoscutul anglist român Dragoș Protopopescu (1892-1948), cu doctoratul în limba și civilizația engleză la Sorbona (1924), profesor renumit al Universităților din Cernăuți (1925) apoi al Universității din București, gazetar, om politic (a fost ales parlamentar în 1937 pe listele Partidului „Totul pentru Țară"), în romanele sale, *Condamnați la castitate* (1935), *Fortul 13* (1936) și *Tigrii* (1940) a cultivat umorul englezesc, cu varii aspecte ludice, săgetând nu o dată cu sagacitate aristocratică de la înălțimea inteligenței sale, dar și cu atitudine resentimentară față de lipsa de justiție și de libertate, lumea timpului său. Astfel, în toate cele trei romane ale sale, comicul, „hilarul", jocul spiritual și tragicul existenței se întrepătrund, anticipând parcă violența și cruzimea destinului său, când, închis de comuniști la Malmaison, după o încercare nereușită de sinucidere, s-a așezat din nou, oripilat, cu capul la trecerea liftului, pentru a-și găsi, astfel, „liniștea" veșnică.

A fost ultimul său semnal cum că omul luminos, savantul care avea în creierul său întreaga pulsație a spiritului omenirii de până atunci, nu-și mai avea locul în acea societate a terorii și a crimei dezlănțuite. A lăsat, totuși, în urmă, pentru un viitor mai bun al omenirii, excelente studii clasice și de anglistică, idei proprii sau comune de ameliorare a lumii în crizele mijlocului de secol XX, dar și acele romane ludice, în care spiritul părea că se juca cu o realitate ea însăși scindată, contorsionată, ostilă.

Romanul *Condamnații la castitate* pune în opoziție literatura autenticistă a vremii sale cu cea a stoicismului, a mortificărilor impuse de prejudecăți și iluzii ale salvării sufletului auster și debilitat prin impunerea unor vetuste sau mai noi dogme religioase. Astfel, cele două personaje, Pîrvu și Pătru, feciori olteni plecați la mare să-și câștige traiul prin munca brută de prin porturi, după ce sunt inițiați în tainele acuplării cu femeia, „eterna poveste", trăiesc o lungă perioadă de abstinență. Aceasta este dată de dificultățile economice ale țării (flăcăii rămân fără muncă și fără parale), de disprețul celor care-i tratau ca simpli cerșetori, astfel încât, cu cât dorințele trupurilor debilitate de mizeria socială creșteau, cu atât mai mult posibilitatea împlinirii fizice se diminua. Până la urmă cei doi emigrează în Franța, acolo sunt respinși de prejudecățile locale. Grație întâlnirii cu chiar autorul romanului care „...nimerind la examen data exactă a păcii de la Cuciuc-Cainargi m-am pomenit aruncat cu elogii la Legația noastră din Paris", autorul-diplomat le facilitează trecerea spre Marea Britanie. Nici acolo nu reușesc mare lucru și sunt expulzați în colonii, la un institut botanic aflat în supravegherea Consulatului englez din Bankock. Cum și aici contactele cu femeile autohtone sunt strict supravegheate nu le rămâne decât să încerce purificarea dorințelor firești prin religia locală: „Călugări!, oftară flăcăii cu sufletul plin de toată superstiția de acasă. În mintea lor se și ivi praful drumurilor oltene, și, în vreo căruță, cu ciomagul în mână, sau trecând vreun vad cu poalele-n brâu, călugării veșnic drumeag de la mănăstirile Vâlcei".

Dar tocmai în această postură, cei doi „condamnați la castitate" au prilejul de a-și împlini tânjirile trupești sfâșietoare. Cu niște artificii luminoase de la o brichetă moștenită de la consulul englez, au ispitit cu fantasmagorii asociate cu un elefant alb, sacru, femeile, iar până la urmă s-a constatat că „pruncii siamezi încep să se alinieze pe două rânduri, am zice genealogice, unii având nasul în chip de ocarină al lui Pîrvu, alții râtul lui Pătru, de bună seamă cu retușările impuse de mărinimoasa persistență a rasei siameze".

Desigur, sunt critici virulente la adresa romanului autenticist al vremii sale, unde tribulațiile sexuale ale personajelor erau la ordinea zilei, la prejudecățile timpului, la mortificările religioase „purificatoare". Tonul e vesel, descrierile precise, teoriile veacului sunt și ele trecute prin furcile caudine ale viziunii scriitorului, care manevrează abil absurdul tipic umorului englez cu realismul și psihologismul romanului autohton.

Romanul *Fortul 13* se vrea „o mică trilogie de-ntuneric a cărei primă parte cel puțin nu vrea de loc să fie tristă". El se continuă cu romanul în două volume *Tigrii*, care tratează aceeași temă, cea a închisorii politice a membrilor Mișcării legionare din România realizată de către Carol al II-lea, după asasinarea lui I.G. Duca, faptă de care nici acel rege nu era străin.

Aici apare toată fauna intelectualilor afiliați Mișcării cu micile și marile lor iluzii de martiri ai cauzei, nu o dată analizați psihologic cu mare artă, unde ironia, autoironia și umorul sunt pretutindeni prezente. Cu aceste romane, Dragoș Protopopescu și-a atras multe animozități, mai ales din partea fanaticilor ultimei perioade, sub conducerea uzurpatorului puterii, Horia Sima, când cavalcada crimelor politice legionare părea să nu mai înceteze. Aici, în claustrare, Eulampe Sibică (autorul însuși ca personaj al romanului) face bilanțul activității de până atunci și afirmă autoironic: „Ca să nu-și piardă supletea eului, ca un aruncător cu discul, domnul Eulampe a scris în viață: poezii, drame, nuvele, biografii savante, studii, romane, pamflete – tot după ce împrejurarea poate exersa tendoanele spiritului și da acea libertate de mișcări care e sacra voluptate a artei și singura noblețe de sânge a cuiva". Și totuși: ce-l adusese pe acest intelectual în rândurile Mișcării și al martiriului prezent? Răspunde tot el: „Pretutindeni putreziciune și noroi. O societate spurcată pe vremuri de porturile Levantului și mirosind și azi a băcănie, stimulată la viață; sus de beție, comisioane și amor, la mijloc: de învârteală, dezonoare și bacșiș; iar jos: de ciordeală și păduchi, trepidează sub biciul zorilor ca într-un dans universal al Sfântului Vitus".

Romanul *Tigrii* continuă aventura legionarilor la Jilava (în carte pușcăria e denumită Dumbrava) unde fiecare, în felul lui, își trăiește martiriul și „nemurirea" prin suferință. Pentru Eulampe Sibică cel mai greu de suportat era despărțirea de femeile pe care le iubea. În acea claustrare întru renașterea eroică „o gelozie pe toți bărbații rămași afară îl cuprindea. Și aproape era fericit când noi echipe de arestați soseau". Toți confrații de suferință își aveau portretele lor, reproducem doar pe cel denumit în roman Istrate (prototipul real este Istrate Micescu!). Spune autorul: „Cu cap ușor diavolicesc, ten măsliniu și smead, nasul nervos, fața brăzdată de două mari preocupări de-a lungul obrajilor, ochii chemați în sus, spre cerească ironie, de sprâncenele mefistofelice, cu o voce de catifea cum o au numai vinurile de Burgundia, cu trupul zvelt și ușor adus în poză de meditație, cu gestul dreptei de sobră eleganță, niciodată trecând peste umăr, dânsul plutea pe deasupra ospățului ca o simfonie pe deasupra orchestrei". Se pare, totuși, că marele avocat voia să-i scoată pe legionari din pușcărie, din „mitul" lor de martiri. Atunci se produce o revoltă. Vor ca martiriul să fie mai mare. Totuși, la prima ieșire de dincolo de ziduri, Eulampe nu-și poate stăpâni strigătul de libertate: „Tați de familii, amanți de contese impecabile, fii de matroane romane, tineri în ajun de însurătoare, negustori în preajma celor mai mari lovituri de bursă, inventatori pe punctul de a găsi perpetuum mobile, miniștrii pe viață, profesori puritani, arhiepiscopi candidați la patriarhie, dacă n-ați fost niciodată la închisoare, lăsați totul și duceți-vă numaidecât, ca să știți ce înseamnă o baie în prima zi de eliberare".

Cum vedem, romanele savantului, gazetarului și omului politic Dragoș Protopopescu au adus un suflu nou în proza românească, lucru trecut cu vederea prea ușor și de critica timpului și de studiile de mai târziu. A le readuce în actualitate constituie nu doar un pios act de credință, ci și o necesitate. Acest om a străbătut cu inteligența cotloanele cele mai ascunse ale vieții timpului său și le-a reprezentat cu o artă și viziune care-i sunt proprii. Dincolo de studiile recunoscute, cărțile sale de literatură completează o operă complexă și mereu vie cu trecerea vremii și a... „vremurilor".

Prostia ca tsunami: o propunere de algoritm

(urmare din p. 9)

fie utilizat aproape exclusiv în relație cu proștii care își dau cu părerea în „mass-media socială" și, cum-necum, ajung să adune zeci și sute de mii de gură cască, e altă poveste...

Revenind la subiectul discuției, trebuie să remarcăm așadar că astăzi avem de-a face nu doar cu o desacralizare totală a conceptului de operă de artă, ci și cu o desacralizare totală a conceptului de „receptor", de „critic de artă" (prin extensie, a conceptului de „specialist" sau de „expert"). Benjamin însuși ar fi fost un nimeni oarecare, și nimeni nu ar mai fi dat doi bani pe părerea lui! Dacă tehnologia secolului XX a distrus „aura" operei de artă, tehnologia secolului XXI a distrus și aura a ceea ce mai rămăsese neatins din opera de artă: receptarea, comentarea ei la modul profesionist. Lucrul acesta se vede cel mai bine în domeniul cinematografiei și al literaturii, unde situri precum IMDB.com sau GoodReads.com sunt adevărate „burse" pe care oricine poate scrie orice și, la final, o capodoperă, din perspectiva specialistului, poate fi notată mediocru și scoasă complet din uz, pentru simplul motiv că nimeni nu va da doi bani pe un film sau pe o carte slab cotate de... „vox populi".

Firește, nu putem ignora nici faptul că, totuși, partea bună a acestui lucru e că porcării absolute, apreciate doar pe bază de coterie de critica oficială, ajung să fie denunțate și disprețuite de către public. Un film vulgar, stupid și de-a dreptul cretin precum „Porno balamuc", ridicat în slăvi de critică, ajunge să fie notat pe IMDB de cinefilii obișnuiți cu un binemeritat calificativ mediocru, ceea ce-l scoate de pe ecrane. Dar acestea sunt mai mult excepții: judecata mulțimii nu ar trebui niciodată să fie luată drept criteriu valoric.

Pericolul cel mai mare care decurge din această ascensiune informațională și, implicit, socială a prostiei nu este câtuși de puțin acela că ne-am putea prosti cu toții, ghidându-ne după fel de fel de tâmpenii susținute de tsunamiul de proști dezlănțuiți online. Pericolul cel mai mare este că, sub pretextul „reglementării" prostiilor pe care unii și alții le zic online, guvernele au găsit un nou pretext de a scoate de la naftalină cenzura și de a cenzura libertatea de exprimare. Libera exprimare pe rețelele sociale ar putea fi corectată foarte ușor astăzi, ținând cont de capabilitățile inteligenței artificiale (AI), dacă fiecărui purtător de cont (nu zic „de cuvânt"!) i s-ar afișa postările numai dacă au legătură cu profesia sau cu specializările sale. Ești mecanic auto? Perfect: dacă scrii despre mașini, postarea ta va fi mai sus, dacă te apuci să scrii despre politică... ia treci mătăluță mai la vale! Ești economist, specializat pe contabilitate? Perfect: dacă scrii despre finanțe sau ultimul cod fiscal, postarea ta va sta mai sus, dar dacă te apuci să-l înjuri pe Cărtărescu... ia treci mătăluță mai la coadă! Și tot așa. Nu e nevoie de mii de oameni care să scaneze postările, e suficient un instrument AI. Ar fi un algoritm foarte simplu de implementat. Din păcate, în loc să facă presiuni în direcția unei mai bune utilizări a inteligenței artificiale în vederea... *calmării* prostiei, guvernele occidentale dau semne că abia așteaptă să readucă în discuție cenzura de secol XIX. Se va termina cu bine un asemenea demers?

Regizorul Bogdan Cioabă a realizat cel mai rafinat spectacol imaginabil cu *Slugă la doi stăpâni* de Carlo Goldoni

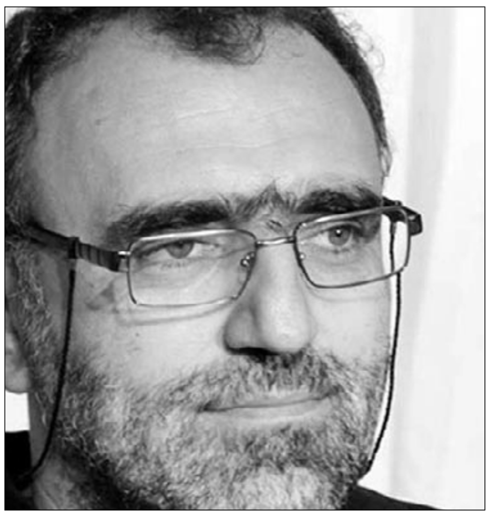
Regizorul piteştean Bogdan Cioabă, folosind vasta sa cultură umanistă şi experienţa artistică occidentală, a pus în scenă, la Teatrul ”Alexandru Davila”, cel mai rafinat spectacol imaginabil cu ”Slugă la doi stăpâni” de Carlo Goldoni.

Chiar dacă a fost numit de Voltaire ”un Moliere italian” şi a fost lăudat de Goethe, iar la noi de G. Călinescu, Goldoni rămâne prizonierul timpului său şi e la fel de de impropriu să îl eliberezi ca atare, precum ar fi să propui Enciclopedia lui Diderot şi D'Alembert în loc de Wikipedia. Există două soluţii în astfel de cazuri, anume să răzuieşti pe cât posibil originalul şi să scrii un palimpsest cu acelaşi titlu, ori să iei textul şi să îl adnotezi, mai mult sau mai puţin propriu, aşa cum au procedat regizorii despre ale căror puneri în scenă am cunoştinţă.

Mastrul Bogdan Cioabă a riscat, ca întotdeauna, ştiind că doar cine nu riscă nu câştigă, a păstrat textul, dar i-a şters conotaţiile iluministe, scriind un palimpsest în cheie eclectică şi postmodernă.

Pentru a fi eclectic şi a nu face figură de schizoid îţi trebuie un talent uriaş şi cunoştinţe estetice pe măsură, ceea ce Bogdan Cioabă a dovedit că are din plin, reuşind o punere în scenă atât de deschisă în sensul de ”opera aperta”, încât parterul e la Piteşti, iar cel mai înalt etaj ar putea fi pe Broadway sau pe orice mare scenă a lumii.

Eclectismul acestui spectacol invită spectatorii la un joc de puzzle în care micile piese sunt din Picasso (Arlechinii), Chagall (Peste oraş), Valasquez (Meninele), Chaplin (Modern Times), Ionesco (Cântăreaţa cheală), chiar şi Pirandello (Şase personaje...), dar onest spus totul este un test Rorschach, cu pete de cerneală în care fiecare spectator este liber să aibă propriile viziuni. Costumele profund potrivite ale Cristinei Ciucu au dat reperele, lăsând însă libertatea necesară oricărei percepţii.

În concluzie, Bogdan Cioabă a realizat o capodoperă care îl va defini de aici înainte drept un regizor de talie europeană, doct, dar liber, conştiincios ca un bijutier, dar rebel, modest la suprafaţă, însă aspirant la absolut pe interior, provincial în acte, dar mondial în curajul de a ridica totul pe acoperişul condiţiei umane.

Spectacolul şi-a avut premiera în cadrul Festivalului Internaţional de Teatru ”Liviu Ciulei”, ediţia a III-a.

GHEORGHE SMEOREANU

Calinic Argeșeanul și bucuria de a trăi

Calinic Argeşeanul (Înalt Preasfinţitul Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului) îşi dorea, la prima tinereţe, să fie critic literar, nu doar monah. Aşa se face că după ce, în 1988, publică „Istoria sfintelor mănăstiri Cernica şi Căldăruşani” din motive ce ţin de legătura creată cu locurile în care trăise (în 1972 fusese tuns în monahism la Mănăstirea Căldăruşani de către mitropolitul Antonie Plămădeală, iar între 1974-1977 este vieţuitor al Mănăstirii Cernica), în 1989 publică volumul de critică literară „Bucuria lecturii”, la Editura Cartea Românească, sub numele de la naştere, C. (onstantin) Argatu.

Anii au trecut, numărul volumelor despre dreapta credinţă, dar şi laice – despre „Adevăratul Cioran”, despre „Brâncuşi şi Psalmul Creaţiei”, despre „Iadul de la Piteşti”, Neagoe Basarab, Martin Opiz, Ioan Alexandru ş.a.m.d – constituindu-se în cea mai amplă operă a vreunui cărturar argeşean. Şi nu e vorba doar de amplitudine, ci şi de altitudine, de înţelepciune pentru nivelul de astăzi al cititorilor, dar şi al criticilor literari cei mai exigenţi.

De la „Bucuria lecturii” la „bucuria de a scrie”, iată, la „bucuria de a trăi”. Este un chip veridic al cărturarului şi omului de smerită credinţă Calinic Argeşeanul.

Scriitorul Adrian Alui Gheorghe, din Piatra Neamţ, a realizat, din această vastă operă, în acest an, o selecţie de aforisme şi cugetări, îngrijindu-se de ediţia „Bucuria de a trăi” de Calinic Argeşeanul. De la „Bucuria lecturii” la „bucuria de a scrie”, iată, la „bucuria de a trăi”. Este un chip veridic al cărturarului şi omului de smerită credinţă Calinic Argeşeanul. Pe parcursul a 222 de pagini găsim sute de motive de a ne bucura că trăim. Ba sunt culese şi multe snoave de către Adrian Alui Gheorghe, surprinzându-ne că şi zâmbim la lectură.

Aceste pilde, vorbe de duh, aforisme, cugetări pot fi puse alături de „Manualul lui Epictet”, de „Către mine însumi”, de Marcus Aurelius, de cugetările lui Pascal etc., iar de la noi de cugetările lui Nicolae Iorga. Dar, spre deosebire de aceştia, Calinic Argeşeanul, la curent cu întreaga cultură ştiinţifică a lumii, nu doar teologică, are un as în mânecă: drumul spre mântuire. Bucuria de a trăi nu înseamnă distracţie, ci cazně pentru mântuirea sufletului. Să ne bucurăm, aşadar!

JEAN DUMITRAȘCU

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare naţiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

ACCIDENTE FONETICE

Supăraţi, enervaţi, istoviţi, Sândel şi Gicuţă au hotărât să evadeze undeva, pe o altă planetă, să nu-i mai doară sufletul auzind vorbe stâlcite, să nu li se mai răvăşească neuronii în încercarea, mereu nereuşită, de a înţelege exprimările incoerente ale unora dintre semeni. Nici mie nu mi-au destăinuit încotro au plecat văzând cu ochii şi când vor reveni, dar m-au rugat să le ţin eu locul pentru a nu lăsa de izbelişte graiul nostru. Nu ştiu dacă mă voi putea ridica la înălţimea aşteptărilor, sigur vor verifica ce am făcut în lipsa lor, însă mă voi strădui, pentru că Sândel şi Gicuţă sunt prietenii mei şi nu vreau să-i dezamăgesc. Observaţiile mele nu vor avea umorul şi pitorescul celor doi împătimiţi iubitori ai limbii române, sper însă că vor fi de folos.

Mie nu-mi place berea, dar vara, când este foarte cald, parcă ar merge o halbă. Pentru a alege o bere mai acătării, caut reclame şi iată ce găsesc: „Bere corectă, bere nefriltrată”. „Bere corectă”!!!??? Cum adică? Există şi „bere incorectă”? Din ce punct de vedere „corectă”? Nu are greşeli de fabricaţie sau de... exprimare? Poate „bere corect făcută” au vrut să spună alcătuitorii reclamei ceea ce ar fi fost nu neapărat o exprimare mai fericită, dar mai limpede. Trec peste prima jumătate a reclamei şi mă blochez la partea a doua. Citesc foarte atentă de mai multe ori, iau şi lupa pentru a vedea mai bine. Da, aşa scrie, „nefriltrată”! Este un participiu cu formă negativă, dar nu înţeleg de la care verb: „a flirta” (de la „flirt”) sau „a filtra” (de la „filtru”)? Caut în DEX un presupus verb „a friltra”, apoi „friltrat”, „nefriltrat”. Nimic! Nu găsesc nimic! Nu există aceste forme! Să fie vorba de „a flirta” devenit prin *metateză* „a friltra” (schimbarea locului sunetelor: „flir-„ > „fril-„) şi de *propagarea* lui „r”(repetarea unui sunet)? Cine cu cine o fi flirtat? Să se ascundă în această reclamă o aventură amoroasă între bere şi producătorii de bere sau între bere şi alcătuitorii reclamei? Sau „r” din „a filtra” a fost *anticipat* şi a rezultat „a friltra”? Am pronunţat de atâtea ori cuvintele „flirt”, „a flirta”, „filtru”, „a filtra”, „filtrat”, „nefiltrat”, precum şi buclucaşul „(ne)friltrat”, încât am ameţit fără să beau bere. Au ştiut ei, Sândel şi Gicuţă, de ce au dispărut.

Dragi cititori, aţi înţeles, era vorba despre „bere nefiltrată”. Cât de „corect” a fost făcută berea, nu pot şti, dar sunt convinsă că cei care au scris reclama au băut prea multă. Totuşi ar mai fi o explicaţie. Se ştie că accidentele fonetice se produc în procesul de asimilare a unei limbi noi, deci limba maternă a alcătuitorilor acestei reclame nu este limba română.

VINOVĂŢIE

După ce mi-am potolit setea cu apă, căci de bere nu mai vreau să aud, dau drumul la televizor în speranţa că voi găsi ceva care să mă relaxeze. Zadarnică speranţă! Deşi am schimbat repede canalul, tot am auzit o frază a ministrului agriculturii, care se străduia să ne îmbărbăteze: „Nu pot să vă dau un procent, dar pot să vă asigur că **preţul** alimentelor de bază în România **vor scădea** începând cu întâi august”. Cine „va scădea”?, mă întreb derutată. Predicatul fiind la plural („vor scădea”), aş putea înţelege că vor scădea alimentele. Vai de mine, iar se va crea panică, iar o să dea lumea năvală să golească rafturile de teamă că vor dispărea zahărul, uleiul, mălaiul etc. Dar substantivul „alimentelor” nu poate fi subiect, îmi revin eu imediat, pentru că are formă de genitiv. Subiect este substantivul „preţul”, deci „preţul va scădea”. Sau s-o fi gândit onor ministru că este vorba de mai multe preţuri, că doar alimentele nu au acelaşi preţ. Tot pe acest ministru l-am auzit dându-şi cu părerea despre cei ieşiţi în stradă: „Nu-i mai consider fermieri, sunt protestatari”. Să înţeleg că cine este fermier nu poate fi protestatar, iar cine este protestatar nu poate fi fermier?

De ce mă simt vinovată? Dat fiind faptul că miniştrii fac parte din Guvern care funcţionează în baza votului de încredere acordat de Parlament, iar parlamentarii sunt aleşi prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat, eu am contribuit, prin votul meu, la aducerea în fruntea ţării a unor oameni care fac dezacorduri şi care au probleme cu logica. De asemenea, mă simt vinovată că, în calitatea mea de profesor de limba română, am trecut clasa astfel de rebuturi. Mă întreb, utopic, desigur, ce s-ar întâmpla dacă toţi sus-puşii, aleşi ori numiţi, ar susţine un examen la limba română, la logică, la istoria şi geografia ţării şi la o limbă străină modernă? Ar cădea Guvernul? S-ar dizolva Parlamentul? Degeaba! Noii aleşi şi noii numiţi vor fi la fel, dacă nu mai rău.

Christine Bernadette Rousseau

Tema pentru acasă

„Tema pentru acasă”, romanul academicianului Nicolae Dabija, este „o fereastră” prin care se pot privi suferinţele cauzate de către un regim politic împotriva oamenilor nevinovaţi. Călătoria condamnaţilor spre Siberia este caracterizată astfel:, ‚Trăiau zile care semănau ca două picături de apă, într-o călătorie pe care deţinuţii începură să o creadă veşnică.” Şi totuşi Siberia era acolo şi îi aştepta. Lagărul morţii, Zarianka, dorea să îi înghită, dar nu într-o clipită, ci încetul cu încetul, os cu os, neuron cu neuron. La Zarianka se zicea că oamenii călcau pe aur, dar deţinuţii nu erau altceva decât morţi umblători şi vedeau moartea apărând din minereul strălucitor. În fiecare dimineaţă erau trimişi la muncă cu îndemnul: „Mâna pe târnăcop, lopată, hârleţ! Ele vor fi condeiele, pensulele voastre, trântori şi exploatatori ai clasei muncitoare. Fiecare cu meseria lui-voi cu mâna pe roabe şi răngi, noi-cu mâna pe trăgaci! Trăiască munca ce n-are sfârşit!” Şeful lagărului, Kudreavţev, este un personaj ciudat care conduce morţii la groapa comună pe muzica lui Ceaikovski, interpretată de o orchestră simfonică formată din deţinuţii din lagăr. Din scrierea academicianului Nicolae Dabija aflăm că Zarianka este o URSS în miniatură, unde îşi ispăşesc pedeapse închipuite nu adevărate, reprezentanţii a 129 de naţionalităţi şi că e de două ori mai mare ca Franţa.

Numai un autor cu o trăire dusă până la culmi emoţionale desăvârşite poate să înnobileze personajul principal, pe Mihai Ulmu, cu sentimente umane faţă de unealta cu care lucra în lagăr, faţă de acel instrument metalic format dintr-o singură roată, două mânere şi un coş uriaş: „Roaba şi omul devin la un moment dat un tot întreg.”

Mihai Ulmu e scăpat din lagăr de un personaj feminin care „intră în scenă” datorită iubirii ce i-o poartă: e Maria Răzeşu, fosta lui elevă care a străbătut Siberia pentru a-l găsi şi pentru a-l cere de soţ aşa cum e datina din satul Poiana, acolo unde fetele fură bărbaţi, dar numai bărbaţi care le iubesc.

Mihai Ulmu e scăpat din lagăr de un personaj feminin care „intră în scenă” datorită iubirii ce i-o poartă: e Maria Răzeşu, fosta lui elevă care a străbătut Siberia pentru a-l găsi şi pentru a-l cere de soţ aşa cum e datina din satul Poiana, acolo unde fetele fură bărbaţi, dar numai bărbaţi care le iubesc. Nunta se consumă chiar acolo pe patul de iarbă şi frunze de ienupăr, de trifoi, de romaniţă, de căline... După şapte zile de la evadare, Mihai şi Maria sunt prinşi şi aduşi în lagăr.

Pe lângă faptul că romanul „Tema pentru acasă” e un roman istoric şi politic cuprinzând perioada 1940-1953 (anul morţii lui Stalin), este un roman de dragoste între două inimi care credeau şi chiar au înfăptuit dragostea perfectă.

Ce este mai rar întâlnit într-un roman este faptul că fiecare capitol are câte un motto şi voi da aici drept exemplu motto-ul capitolului „Moş Mazai” (personaj care este vânător de evadaţi şi care ţinea într-un borcan urechi umane uscate, prinse cu aţă una de alta): „Ce nevoie este să căutăm iadul în lumea cealaltă? El există încă în viaţa aceasta în inima celor răi.” (Jean-Jacques Rousseau).

În acest roman faptele reale sunt idealizate devenind o poveste cu un prinţ îndrăgostit de o fată mirifică, iar pe lângă această poveste apar descrieri ale atrocităţilor firii omeneşti-lagărul condus de călăi.

Acţiunea se derulează cu evadări, prinderi şi pedepse duse la paroxism, cu naşterea copilului Mircea-rod al iubirii dintre cei doi îndrăgostiţi, cu moartea Mariei...

Mult timp după ce am închis această carte mi-am amintit câte o poveste scrisă în ea şi câte un fior m-a străbătut de fiecare dată, ceea ce înseamnă că trăirile şi emoţia lecturii au rămas atât în conştiinţa mea cât şi în sângele meu. (Romanul a apărut în Colecţia Editurii pentru Literatură şi Artă-Chişinău 2024)

Florin Chivoci

„Ne întâlnim diseară pe Strada Mare!”

Avocatul, jurnalistul şi prozatorul de origine piteşteană Tudor Teodorescu-Branişte s-a afirmat pe deplin ca publicist în perioada interbelică, fiind redactor la „Aurora” şi „Adevărul”, conducând „Cuvântul liber” (1933-1936) sau colaborând la alte publicaţii prestigioase din epocă precum „Revista Fundaţiilor Regale”, „Lumea românească”, „Gazeta literară”, „Tribuna” sau „Luceafărul”. După cum se arată în chiar „Dicţionarul general al literaturii române”, autorul romanului *Prinţul* „a crezut cu sinceritate în adevărata democraţie, detaşându-se, răspicat, în publicistica lui, de comunism”. Din această perspectivă, poate că şi scrierea prezentată aici este ilustrativă pentru dorinţa unui spirit liber de a-şi păstra valoarea morală, în vâltoarea vremurilor postbelice.

Publicată în 1946, anul îngropării speranţelor în lumea urâtă, săracă şi represivă instalată de bolşevici, evocarea intitulată *Ne întîlnim diseară pe strada mare! Reportaj din Piteştii de altădată* a apărut iniţial în „Jurnalul de dimineaţă”, gazeta pe care scriitorul a condus-o după război şi care avea să fie interzisă brusc un an mai târziu. Amintirile despre urbea natală apar într-un moment politic delicat din istoria ţării. Ne aflăm la sfârşitul unei lungi epoci democratice, parlamentariste, pluripartidiste care începe să pălească în faţa regimului totalitar ce se instalează brutal în România şi va dura până în decembrie'89. Or, dacă o vedem prin incidenţa locului publicării ei, a funcţionalităţii ei ziaristice şi abia apoi ca gen literar, scrierea în care foloseşte confesiunea memorialistică vorbeşte tocmai despre o lume pe cale să apună, dar care îşi mai păstrează încă reflexele din interbelic. Ulterior, evocarea a fost recuperată odată cu „dezgheţul” ideologic şi publicată într-un număr al revistei *Argeş* din 1970, la un an după dispariţia scriitorului.

Piteştii lui Tudor Teodorescu-Branişte sunt localitatea tihnită şi pitorească în care, pe o arteră principală, lumea cultivă cu hărnicie flori în grădinile caselor, ducându-şi traiul în ritmul liniştit al vieţii de provincie. Reşedinţa de judeţ în care trăiesc mulţi pensionari are ceva din înfăţişarea domestică a unei staţiuni turistice. Vechile clădiri de pe bulevardul Elisabeta dau impresia de odihnă, de curat şi îl întâmpină mândre pe orice musafir al urbei care porneşte de la gară spre a vizita oraşul: *„Bulevardul gării. Case mici. Grădini cu busuioc şi regina nopţii, flori provinciale, fiindcă şi florile îşi au ierarhia lor: un bucureştean din centru nu va consimţi în ruptul capului să pună în grădina lui busuioc şi regina nopţii. Dacă ţi-s dragi, caută-le la Piteşti, la Curtea de argeş, la Câmpulung.*

Bulevardul Piteştilor te vesteşte de la început că intri într-un oraş mijlociu, curat şi tihnit. Oraş de pensionari, cum i s-a mai spus. Şi a fost, în adevăr, o vreme cînd pensionari din oraşe mai mari şi cu viaţa mai scumpă veneau să-şi sfârşească zilele aici, în linişte şi voie bună. În mijlocul bulevardului, statuia Independenţei (...) Dincolo de statuie, bulevardul continuă. Casele sunt mai mari şi grădinile mai mici.” Tipică atmosferă stătută, predispunătoare la bovarisme...

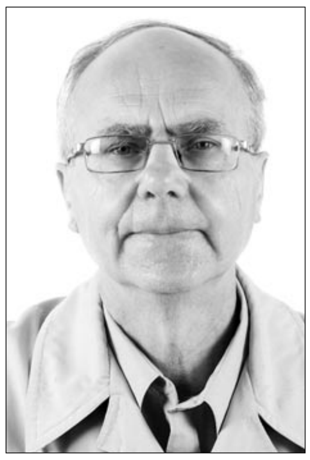
În acelaşi spirit voit poematic şi printr-o expresie literară aleasă, autorul închegă apoi pasajul care concentrează cel mai bine spiritul de altădată al Străzii Mari. Codul sau convenţia unanim acceptată prin care promenada este folosită de localnici ca loc de frunte pentru întâlniri este parte intrinsecă din fantezia care animă cea mai populară cale piteşteană: *„Strada Mare. În planul oraşului îi spunea Şerban Vodă. Dar lumea aşa-i zice: Strada Mare. E însă foarte mică. E Calea Victoriei a Piteştilor. Aici se plimbă lumea. Aici îşi dau întâlniri prietenii, sub o formă caracteristică pentru viaţa oraşului: «Ne întâlnim diseară pe Strada Mare!» Atât. Nici ora, în timp; nici locul, în spaţiu. Diseară şi Strada Mare. De-ajuns. Şi se întîlnesc mai bine decît dacă şi-ar fi precizat în amănunt ora şi locul.*

Tot aici s-a concentrat puţina viaţă comercială a Piteştilor. Cîteva prăvălii, două frizerii, două sau trei tutungerii, librăriile, cofetăriile, cafenelele şi bodegile.”

Odată cu consacrarea sa deplină, strigarea „Ne întâlnim diseară pe Strada Mare!” capătă toate atuurile pentru a rămâne drept cel mai cunoscut slogan ce va fi fost zămislit vreodată în imaginarul piteştean! Exclamarea savuroasă ca un titlu de piesă bulevardieră are toate şansele să devină marca înregistrată a fostei străzi Şerban-Vodă, să fie „emblema” ei sonoră, după invocarea fixată iremediabil în prima parte a veacului XX! Ca şi cum, din timpuri şi până azi, amintirea asentimentului născut în ambianţa cafenelelor şi berăriilor unde se aduna lumea ca să petreacă ar dăinui firesc şi în lumea noastră. Învoiala voioasă de pe vremuri dezvăluie filoane inedite ale sensibilităţii şi psihologiei colective, fiind, în cazul de faţă un elogiu adus omului simplu şi unuia din cele mai frumoase obiceiuri ale sale: plimbatul. Târgoveţii mahalalei, negustorii sau meşteşugarii, elevii de liceu sau tinerii amorezaţi, toţi nativii se arată plini de vervă, optimişti şi veseli când ajung la locul de întâlnire de pe vestitul drum. Se poate vorbi, atunci, de o figură a „piteşteanului” de acum un veac care venea să se plimbe pe această „Cale a Victoriei”? Splendid ilustrată prin portretul colectiv schiţat de scriitorul care a fost el însuşi *un personaj* piteştean, ea şi îşi manifestă alura citadină mai ales în acest perimetru bulevardier, comparat cu strada lumii elegante şi mondene a capitalei.

Elegant în expresie şi curtenitor în ton, Teodorescu-Branişte îşi deapănă într-o notă de paseism amintirile tinereţii, restaurând stăruitor o frescă socială inspirată de lumea piteşteană de baştină. Deliciile savurate ale lecturii, mireasma limbii şi fascinaţia Piteştilor de altădată şi dintotdeauna vădesc un joc erudit şi rafinat al spiritului, încredinţând rezistenţa în timp a valorii literare şi a calităţilor estetice indiscutabile ale acestei producţii beletristice.

Viorel Nica

ALICIA ÎN ȚARA ORORILOR

Cu impunătoru-i aspect de summa fabulosa, c-un dispozitiv narativ de o virtuozitate fără pereche, cu impresionanta-i galerie de personaje categoric diferențiate unele de altele, cu o largă deschidere față de evenimentul devorator, cu sumbra viziune asupra lumii aflate într-o nemiloasă gâlceavă cu sine, *Labirintul spiritelor* (2016) de Carlos Luiz Zafón (n.1964) ni se înfățișează în chip de performanță literară, cu competența de rigoare tradusă din spaniolă în română de Marin Mălaicu-Hondrari, publicată de Polirom în 2018, strălucită, de-a dreptul impresionantă prin capacitatea sa de policodificare inventivă, prin verva cervantescă, prin disponibilitatea metaromanescă.

Făptură fragilă, Daniel Sempere se temea că nu-i la înălțimea așteptărilor celorlalți, năzuia să exploreze „adevărata istorie a familiei" sale, se bucura de prietenia mai vârstnicului, ludicului, înșeleptului Fermin, aflat în „condiția de picarus ex machina". Ce a aflat mai tânărul personaj de la pățitul său prieten, „consilierul bibliografic" al librăriei Sempere din Barcelona? Că în 1938 avusese norocul să scape dintr-o ladă aruncată pe fundul apei de către cumplitul polițist Fumero, vajnicul său urmăritor, experiență la limită similară într-un înalt grad experienței lui Iona din pântecele balenei. Scăpat din ghearele morții, Fermin cel curajos, demn, onest, înzestrat cu neprețuitul dar de a face haz de necaz, a nimerit în suflul unei explozii-surpriză. De bucurie că rămăsese în viață s-a lepădat de necredința mișelească, a pornit în căutarea fetiței Alicia, orfana al cărei tată îi fusese prieten și tovarăș de arme. Fiindu-i imposibil s-o găsească pe copila căutată, s-a învinovățit ani la rând, neputându-și ierta eșecul cu pricina. Din fericire, Alicia o scosese la capăt și singură, dovedindu-se cu mult mai tare decât împrejurările ostile ce încercaseră să o anihileze. În 1959 ea ajunsese (la Madrid) o agentă iscusită, care socotea că „tot ce se întâmplă în societate, în viața publică, e o punere în scenă, un simulacru" de o evidență alarmantă. Bazată pe baroca „logică a simulacrului", concepția ei despre lume friza excentricitatea. Ca una care fusese solicitată să rezolve cazul dispărutului de la domiciliu Valls, unul dintre stâlpii societății dezumanizate, leonimei societăți franchiste, domnișoara Gris și-a luat solicitarea în serios, evitând să devină acolită (a regimului totalitar detestat) ori mercenar, convinsă fiind că „nimeni nu e ceea ce pare", că individul căutat era un prea zelos homo pardicus, gata să servească odiosul regim politic, că „absurdul lumii" era mai mult decât evident, dezavuând tot ce era de natură exemplară, nesfiindu-se să coboare în cloaca vremii urât mirositoare, descinzând în „zona cea mai de jos a subteranelor" infernale, a ororilor fără termen de comparație vădind un interes enorm față de cartea ce adăpostea trecutul tensionat. Întoarsă la Barcelona a dat „o tură prin librării", s-a întâlnit c-un librar ce i-a vorbit despre scriitorul blestemat Victor Mataix, autorul romanului gotic *Labirintul Spiritelor,* s-a prezentat ca „înger căzut", i-a transmis mentorului Leandro, prin telefon, toate informațiile necesare rezolvării dificilului caz Valls, a lucrat în tandem cu scrupulosul polițist Vargas, s-a simțit de parcă ar fi naufragiat, de parcă ar fi fost o „ființă a tenebrelor", „o pasăre de noapte", „părea să se bucure de o abilitate supranaturală de a face conexiuni", a conjecturat din abundență, a identificat în Valls „un temnicer aspirând să urce cât mai sus" pe scara ierarhică a lumii totalitare, devenea glumeață când celălalt era prea serios, agrea „duelurile verbale", a sesizat că „fiecare scriitor care merită titulatura asta își merită propriul Mefistofel" ce îi propune să facă necruțătorul pact diabolic, s-a încredințat că și Mataix – una din victimele satanicului Valls-semnase pactul cu pricina, alegând (în 1939) „să se supună circumstanțelor vremii". Continuându-și investigația dificilă și plină de riscuri, părea că nu-i „mulțumită de sine", nutrea convingerea c-avea parte de o iritabilă descensio ad inferos, și-a folosit la maximum resursele de sarcasm, istețime, tenacitate, disimulare. Eliberată din funcție de protectorul ei mentor Leandro, a continuat cercetarea neoficial, a încetat să mai fie „ca un diamant capabil să taie totul", s-a comportat precum „o ființă de lumini și umbre", impresionându-l pe prietenul ei devotat (Fernandito), s-a bucurat de ospitalitatea generoasei familii de librari Sempere, din care făcea parte inocentul Daniel (căruia Valls îi ucisese cândva tânăra mamă, Isabella) și pe care o slujea în calitate de consilier bibliografic, și o frecventa, ca prieten loial, Fermin, bărbatul ce-i salvase viața în timpul oripilantului război civil. Luându-și inima în dinți, forțând (pe cont propriu), nota investigativă, a pătruns prin efracție în casa arivistului Valls unde l-a găsit mutilat pe abominabilul ei stăpân. De îndată ce l-a găsit pe Vargas mort în hotel, s-a înfiorat, s-a simțit amenințată cu asupra de măsură. Față în față cu oribilul Rovira, s-a simțit scuturată de convulsii aprige. Mobilizându-se din plin, a izbutit să-l împuște pe cel ce râvnea să-i fie „înlocuitor" sadic. Grav rănită fiind, a fost dusă de Fernandito și de Fermin la spital. După operație fusese mutată de hipervigilenții săi amici într-un loc mai sigur, în Cimitirul Cărților Uitate. Pe măsură ce ieșea din „starea de torpoare gelatinoasă", „ducea dorul" „unui spațiu numai al ei", cât se poate de îmbietor și de ocrotitor, „a simțit cum sângele îi clocotește din nou în vene", „știa că scăpase din purgatoriu". Urmărită de bestialul polițist Hendaya, s-a repliat, cu agilitate, în labirintul de cărți, de unde a putut să îi vină de hac cumplitului urmăritor printr-o manevră ingenioasă. După ce a făcut cale întoarsă către Madrid, a înțeles că Leandro, protectorul ei mai degrabă fals decât adevărat, era complicele coruptului și ticălosului Valls (din care motiv l-a împușcat cu sânge rece imediat ce s-a ivit momentul oportun împușcării vindicative), i-a dat foc casei lui Valls, cel implicat, din înalta-i poziție misterioasă, în criminala afacere de vânzare a copiilor. Revenind la Barcelona, „știa că trebuie să se considere norocoasă și numai prin simplul fapt că mai avea să-i poarte în amintire" pe minunații membri și prieteni ai familiei Sempere, aflată totdeauna de partea binelui, a onoarei și a dreptății, a lăsat în urmă atâtea „amintiri neplăcute", și-a considerat încheiat lungul proces de reziliență, s-a declarat mulțumită de faptul că reușise să își ducă poveștile „la bun sfârșit", să iasă teafără și nevătămată din subterana ororilor desființătoare, că sporise posibilitatea dea trăi în liniște a celor nevinovați, s-a pregătit să iasă din scenă, să plece în America, așadar cât mai departe de tărâmul tenebrelor învolburate. Devenit scriitor peste ani, Julián Sempere (fiul lui Daniel și al lui Beatrix), cel inițiat în tainele ingineriei narative a pus în pagină povestea familiei sale, incluzând-o și pe Alicia Gris în calitate de eroină admirabilă.

Evidențiindu-se dintr-o perspectivă precumpănitor dedalică, policodificându-se cu multă îndrăzneală, mobilizând o mulțime de mijloace epice întru realizarea tabloului unei epoci pline de tensiuni nerezolvate și de contradicții neaplanate, megaficțiunea *El Laberinto de los Espiritus* este o operă panoramică de o valoare indubitabilă.

Octavian Mihalcea

SPECTACOLUL PETALELOR ENIGMATICE

Aria poetică în care ființează textele Denisei Popescu se raportează programatic la evanescență, la o feminitate estetizantă menită să modifice radical percepțiile obișnuite. Metamorfozele fac parte dintr-un ritual creator ale cărui detalii au potențialități fascinante. În volumul *Scheletul meu de muselină (*Ed. Tiparg, 2005*)* impresionează interdependența bazală dintre Eros și Thanatos. Enigmele fluidelor vitale vor fi mereu primordiale. Totul se petrece sub influența tușelor hedoniste, veritabil „modus vivendi" ascensional. Subtilitatea patimilor este imediat recognoscibilă. Când vine vorba despre părăsirea lumii noastre, apele invadează orizontul fiorurilor expresioniste. Undeva, autoarea ipostaziază o inițiere în prezența lui Don Juan, cu picanterii inubliabile și savori de-a dreptul hipnotice. Apoi, Modigliani va genera călătorii flamboaiante printre epoci pasionale. Mereu incitând, particularitățile unui dans din vis... Suprarealitatea devine muzicală: *Allora e o doradă pe un portic. Poți trage în mine, poți trage la țintă, spune ea, cel puțin o dată pe săptămână. După care începe să cânte, fluturând o eșarfă proscrisă în aerul cu gămălii de mac. Allora n-a fost niciodată mai tânără ca acum, când o acompaniază, mezzo-piano, un elf cu falange de porțelan.*

Apar pământuri împresurate de trandafiri plutitori, lacrimi roșii ce par că sfidează abisul, scenarii multiple cu valoarea plastică a tabloului. Calofilia Denisei Popescu ar putea descinde dintr-o nemărginire fluidă mângâiată lirico-incendiar. Să pătrundem magia următorului portret cu amprenta estetizării: *Am fost cândva și dulce, și calină, și superbă ca Ninon, și opulentă, și transparentă, și lipsită de griji, și intalie, și pastel... Am fost candoarea din vintrele unui flaut și-am fost aurora lui boreală. Am fost un contingent de păsări flamingo, care s-au sinucis, toate odată, atunci când zeul și-a întors capul, rușinat de cât le mângâiase ochii amari, purpura prelungă.*

Iubirea și ideatica nocturnă îndreaptă gândul spre misterioasele puneri în scenă alchimice. Lirismul Denisei Popescu evidențiază spectacolul multifațetat al profunzimilor, expansiune indubitabilă a spiritualului. Iluminări spasmodice conturează universul dionisiac. Inima tot mai dorește noi și noi descoperiri, dublate uneori de halouri angelice. Cromatica eterică și ecourile thanatofile adâncesc suspansul: *Lumina ca o ie peste Valea Morților. Câte-o răchită uscată, câte-un corn sec și răsucit, colonii de nove încercănate și de suflete galbene-vinete, supte de icter. Cu nunțile lor apocrife, cusute de aripa feței – cele mai umile steaguri – trec prin mine ca niște vite înjunghiate prin ordaliile apusului.*

Marile întrebări se manifestă cu acuitate, pe fondul unor voluptăți labirintice. Turbioanele sângelui dictează ritmul. Neocultarea erotismului constituie o importantă componentă în procesul cunoașterii. Energia cuvintelor ia conotații puțin bănuite, fapt caracteristic numeroaselor personaje care animă această spectaculoasă carte, *Scheletul meu de muselină.* Efluviile Levantului vor fi întotdeauna fermecătoare. Recunoaștem peste tot spiritul aristocratic al petalelor enigmatice, situare estetică pe care Denisa Popescu ne-o supune investigării. Dramatismul pulsațiilor se accentuează: *Energia de a scrie. Aceeași care împarte lumea în frumoși și săraci, în tineri și bolnavi, în morbide tulburătoare și mame. Uneori, e imposibil să scrii și aștepți să se întâmple un accident. O moarte oarecare, carotidă prin care te scurgi înapoi în lume, cu buzele cu care vorbești și cu degetele cu care scrii, tumefiate.*

În circumstanțe dintre cele mai problematice întâlnim spiritul de finețe. Exotismele ne învăluie neîncetat, cu mlădierile duhului știutor. Astfel, *Șarpele-tigru înoată în steaua mea, laptele ei prăfos de campanulă îl spală ca o mamă, îl hrănește ca un embrion. Șarpele-tigru îmi taie respirația, dar nu-i nimic, nu-i nimic, mai bine așa decât să mă scurg, subțire ca o melopee, un univers, și încă unul ...*

Glasurile sângelui aduc în prim-plan mici bijuterii ce compun o ideală comoară. Textele Denisei Popescu au valoarea unor introspectări ale feminității, jocuri de aripi între candelabre, desfătări înflăcărate peste lumi. Oniric, *(...) Pe câmpiile elizee, spiritele drepților hrănesc elefanții cu mistice caramele.* Locuim ineditul munților simbolici. Odată cu *Scheletul meu de muselină* vor fi descoperite văluri și măști, văzduhuri care conduc vraja.

cronici

Mihai Barbu

De sfârșit de an, Mioritza și Fram devin sentimentali și evocă, nostalgic, *Căciula valahă*

„L-am auzit de multe ori pe tatăl meu spiritual lăudându-i atât pe dascălul Rebreanu, cât şi pe părintele Coşbuc, bărbaţi pe care Dumnezeu i-a blagoslovit, pe fiecare în parte, cu câte 15 copii. În asemenea familii au putut să apară şi Liviu, şi George, fala literelor româneşti. Mie mi-e teamă să nu am soarta unicului fiu al părintelui care m-a zămislit, literar vorbind. A pierit, voluntar, din cauza unei iubiri intense, dar fără ca binecuvîntarea să vină şi din partea autorităţii paterne”.

„Fram, iartă-mi indiscreţia feminină, dar aş fi curioasă să ştiu în ce vremuri n-ai fi vrut să trăieşti?” Întrebarea l-a luat prin surprindere pe destoinicul ei prieten. „E o întrebare neaşteptată, dar răspunsul o să ţi-l dau pe loc. N-aş fi vrut să mă nasc şi să trăiesc în timpurile când *urşii îmblănţiţi* trebuiau să joace după cum îi îndemnau ţiganii”.

În Capitolul I e vorba despre (in)corectitudinea politică de pe vremea fanarioţilor

Un francez, monsieur Francois Racordon - secretarul particular al lui vodă Caragea, martor la aceste spectacole groteşti, a văzut cum greoaiele patrupede (vai, ce formulare nefericită...) trebuiau să dănţuie în două labe, cu urechile ciulite la sunetul instrumentelor. Stăpânii lor jucau şi ei, fie bătând în tamburine, fie bătând tactul cu un fel de pinteni mari pe care şi-i legau de călcâie şi care făceau un zgomot strident când se loveau între ei. „Ştii, Mioritzo, că un număr însemnat de ţigani (sau rromi, ca să fiu corect politic...) din Ţara Românească trăiau, pe la anul 1820, de pe urma acestei îndeletniciri. (Era cu un an înainte de izbucnirea revoluţiei lui Tudor Vladimirescu. Tudor i-a schimbat pe domnii fanarioţi cu domnii pământeni şi credem că tot el a eliberat bietele animale din robia în care au fost prizoniere de când erau pui.) Istoricii vremii vorbeau c-ar fi fost vorba de peste 1.000 de sălaşe de ursari care vărsau, fiecare, visteriei domneşti între 20 şi 30 de lei. Atât s-a putut...” Dintre ursari, istoria nu i-a uitat pe vestiţii Vasilică Melinte, Costică Ţăbrian şi Lazăruţ Savin, dar n-a reţinut şi numele artiştilor dănţuitori. În afară de unul, de-i ziceau, în mod generic, Moş Martin, un urs care a pătruns, de unul singur, şi într-un folclor cam zaharisit. *Joacă, joacă, moş Martine, că-ţi voi da zahăr pe pâine!*

În Capitolul II, Mioritza răsuceşte cuţitul într-o rană sângerândă şi are parte de o surpriză plăcută

„Dacă, prin absurd, ai fi ajuns pe aici prin acele timpuri în schimbare, ce-ai fi făcut prea bunule Fram?” „Ei, bine, să ştii nu m-aş fi dat în lături să joc şi eu, cot la cot cu doamnele vremii, care, pentru danţurile venite din Apus, renunţau la costumul naţional ca să arate ca nişte franţuzoaice get - beget. Nu uita că noi ne-am născut în Arhipelagul Franz Josef... Aş fi săltat şi eu la câte un *cadril* şi *cotilion*, m-aş fi amestecat la contradanţurile englezeşti şi aş fi valsat, ca la Viena, până m-ar fi trecut toate năduşelile”. Bărbaţii acelor vremuri erau în stare, pentru astfel de noi danţuri, să lase deoparte cărţile de joc în încăperile alăturate, să uite de lulelele şi băuturile bine plăcute, cele pe bază de (mult) rachiu. Ei nu uitau, când intrau în horă, să-şi ridice obişnuitul costum turcesc din brocart de felurite culori, cu broderii fine şi tivit cu blănuri asortate apoi îşi dădeau jos din cap uriaşa ***căciulă valahă***. Respectiva căciulă era asemănătoare unui balon, larg de vreo trei picioare (aproape un metru, în diametru, după socoteala de azi) şi care avea o înălţime, de asemenea, gigantică. Valahii rămâneau, în mijlocul danţurilor, doar în jachetele lor elegante şi de bun gust, roşii, cenuşii sau de altă culoare, cu broderii migăloase ce trădau o mare fantezie din partea croitorilor cei mari din Valahia iar mijlocul şi-l strângeau cu nişte splendide cingători. „Ştiu şi ce mi-ar fi trecut atunci prin cap, dacă aveam mintea mea de-acum!”, a plusat Fram. „Aş fi umflat cu heliu ***căciula valahă***, mi-aş fi legat-o straşnic sub bărbie şi aş fi zburat deasupra tuturor, privindu-i pe toţi de sus, aşa cum şi meritau. (A propos, Mioritzo, ai aflat că heliul a fost descoperit în univers de astronomul Pierre Jansen, în timp ce observa o eclipsă de soare la Guntur, în India, locul de unde au plecat în lume strămoşii ursarilor?) Fraţii Mongolfier nu mai aveau nici un motiv să mai inventeze primul lor ***glob aerostatic***, cel cu care au ridicat, pentru prima oară, nişte oameni în aer. Le-aş fi dat pe loc repaus!”

În Capitolul III, Mioritza şi Fram revin cu picioarele pe pământ

„Ar fi fost nedrept, Fram, să te comporţi aşa cu fraţii Montgolfier!”, i-a reproşat Mioritza. „Inventatorii balonului cu aer cald au fost doi dintre cei 16 copii ai familiei Montgolfier şi au dus-o greu, greu de tot. Josef - Michel a fost al 12-lea copil, iar Jacques-Etienne - al 15-lea. Ei au descoperit principiul după care au putut ridica baloanele în văzduh, cu oameni la bord, pe când aveau, deja, 40 de ani. O viaţă de om...” „Ştii că sunt o fiinţă sentimentală şi, acum, mi-ai atins coarda mea cea mai sensibilă. Noi, urşii polari, trăim solitari, dar avem un adânc respect şi o mare admiraţie pentru familiile numeroase. L-am auzit de multe ori pe tatăl meu spiritual lăudându-i atât pe dascălul Rebreanu, cât şi pe părintele Coşbuc, bărbaţi pe care Dumnezeu i-a blagoslovit, pe fiecare în parte, cu câte 15 copii. În asemenea familii au putut să apară şi Liviu, şi George, fala literelor româneşti. Mie mi-e teamă să nu am soarta unicului fiu al părintelui care m-a zămislit, literar vorbind. A pierit, voluntar, din cauza unei iubiri intense, dar fără ca binecuvîntarea să vină şi din partea autorităţii paterne”. (La acest moment al destăinuirii, Mioritza a reuşit, involuntar, să roşească, în ciuda tenului său maur.)

Capitolul IV e doar despre Sfârşitul Momâii

După acest intermezzo sentimental, Fram a devenit mult mai concesiv: „Ai dreptate, Mioritzo, balonul fraţilor Montgolfier trebuia inventat. ***Căciula valahă*** nu putea ridica, în spaţiu, mai mult de un pasager valah. Dar să ştii că, de fapt, eu am vrut să demonstrez că unul este Fram, Ursul polar! Eu n-am fost plămădit din acelaşi aluat ca *Ursul românesc,* cel din emoţionanta poezie scrisă de Mihai Beniuc. Îţi mai aduci aminte, doamnă? *Dansează ursul românesc/ Prin nas i-au petrecut veriga/ Şi tot mai mormăie urâtul/ Mai mormăie dar nu prea strigă/ Că-i trage cu veriga râtul/ Oraşul râde şi petrece/ Vuieşte-n chiot, urlă strada/ Tot omul dă un ban când trece/ Prin faţa lui jucând parada...* ” Pentru unii ca el, tristul urs pământean, sfârşitul calvarului a venit de la **Geamala.** Ea a fost, în acea vreme, duşmanul de moarte a lui moş Martin! Mă refer la ***show bussines***; ca să folosim limbajul de lemn (englezesc) din zilele noastre. O momâie! **Geamala** nu era una obişnuită, ci una grozavă, o momâie uriaşă, înaltă de vreo 5-6 metri, groasă cât o bute, cu două feţe şi patru mâini, ridicată pe schelet şi pe cercuri de sârmă, gătită şi împodobită cu tot felul de panglici colorate, flori multicolore şi oglinjoare. Înăuntrul momâii **Geamala** era ***Cineva*** care, pe ritmul muzicii, făcea diverse mişcări caraghioase menite să provoace hazul şi hohotele privitorilor. „Aş fi vrut să fiu eu acel sau acea **Cineva.** Ce n-aş fi dat să fiu împreună cu tine în acel corset de sârme...”, i-a mărturisit Mioritza. „N-ai zis tu că **Geamala** avea nevoie de două feţe? Ce am mai fi ameţit-o de cap, noi doi, pe toată prostimea aia, adunată în jurul nostru. O faţă de urs şi una de morsă...” „De ce să-i fi ameţit de cap?” Fram era total nedumerit. „Ca să... ” Fram n-a mai vrut să afle care era mobilul ascuns al unui astfel de experiment social şi s-a văzut nevoit să grăbească finalul poveştii. „Ştii, Mioritzo, care a fost sfârşitul Momâii? **Ciuma!** Domnul fanariot a socotit că Momâia era cea care răspândea flagelul ciumei şi i-a interzis să mai apară la bâlciuri. Ce mai zici, Mioritzo?” „Fram, naivul meu prieten, în orice împrejurare, fie bună, fie rea, cum o fi fost ea, nu uita să-ţi pară rău şi pentru tine! Dar şi pentru mine... ”

Epilog festiv cu o masă tovărăşească de sfârşit de an. Cu stridii şi cu pastă de dinţi...

A sosit timpul, spuse Morsa,/ *Pentru a vorbi despre multe lucruri:/ Despre pantofi şi nave şi ceară de sigiliu/ Despre varză şi regi/ Şi de ce-i marea fierbinte/ Şi, mai ales, dacă porcii au aripi.* Dar şi despre un meniu de sărbători pentru morse şi tâmplari...

A fost o vreme, Doamne, când... *Marea era umedă, cât se putea de umedă/ Nisipurile erau uscate, cât se putea mai uscate/ Nu puteai zări nici măcar un nor, pentru că/ Pe cer nu era nicio urmă de nor/ Nici o pasăre nu mai zbura deasupra capetelor noastre/ Pentru că nu erau păsări care să mai zboare.* „Mioritzo, ce e cu această bruscă predispoziţie poetică? Suntem în decembrie şi te-a bătut prea tare Soarele în cap?” „Ce crezi, Fram, că doar tu te bucuri de o descendenţă literară ilustră? Ei, bine, din acest punct de vedere, cred că Lewis Caroll şi John Lennon sunt mult mai vizibili, în lumea largă, decât, să zicem, prietenul tău, Cezar Petrescu”. Fram şi-a lasat capul în pământ şi s-a întristat brusc. „Ce faci, ai amuţit, bunul meu amic şi tovarăş de călătorii cu tâlc? Ei, bine, Lewis Caroll a scris despre mine un poem intitulat *The Walrus and the Carpenter/ Morsa şi Tâmplarul,* iar John Lennon, fascinat de acest text, a compus un cântec cu titlul *Eu sunt Morsa*. E drept că, ulterior, a declarat, dar asta rămâne între noi, că dacă l-ar rescrie i-ar zice *Eu sunt Tâmplarul*. Şi-a dat seama că, în acea poezie, Morsa, şi nu Tâmplarul, era ceea ce, în filmele americane, se numeşte *the bad boy*, nu-i aşa? În povestea noastră, *The Bad Boy* invită scoicile la o plimbare (*O, stridii, veniţi şi mergeţi cu noi!/ Le-a implorat Morsa./ O plimbare plăcută, o discuţie plăcută,/ De-a lungul plajei sărate, nu strică nimănui...*). La început, la plimbarea lor li se alătură doar cele mai tinere: *Doar patru stridii tinere s-au grăbit,/ Toate dornice de răsfăţ:/ Hainele lor erau periate, feţele lor erau spălate,/ Pantofii lor erau curaţi şi îngrijiţi/ Şi asta a fost ciudat, pentru că, ştii,/ Ele nu aveau picioare.* Ele sunt urmate, ca de nişte oi dintr-o turmă fără măgar, şi de celelalte surate: *Alte patru stridii i-au urmat,/ Şi-apoi încă patru;/ Şi groase şi repede au venit în sfârşit,/ Şi mai multe, şi mai multe, şi mai multe /Toate ţopăind printre valurile spumoase/ Şi năvălindu-se spre ţărm.*

Dar Morsa, la primul lor popas, cot la cot cu Tâmplarul, le înfulecă fără nicio remuşcare. (*O pâine, spuse Morsa,/ Este ceea ce avem nevoie în principal:/ Pe lângă piper si oţet/ Sunt într-adevăr foarte bune/ Acum, dacă sunteţi gata, stridiile noastre dragi,/ Putem începe să ne şi hrănim.*) Tâmplarul a avut o singură observaţie de făcut (untul întins pe pâine era mult prea gros) iar, la final, o singură sugestie: *O, stridii, spuse el,/ Aţi avut o alergare plăcută?/ N-ar fi timpul să întoarcem, din nou, acasă?/ Dar răspunsul nu a mai venit/ Şi asta n-a fost deloc ciudat,/ pentru că Morsa şi Tâmplarul le-au înfulecat pe toate...*”

Mioritza încă mai saliva după marele festin cu stridii când i-a venit aşa, tam-nisam, să-şi întrebe amicul: „Tu, ce-mi poţi spune despre tine? Ceva care, vorba vine, să mă dea pe spate... ” „Despre mine”, a zis Fram, „ursul polar sau *ursus maritimus*, se zice că mă dau în vânt după pasta de dinţi. Dacă turiştii îşi lasă corturile nesupravegheate, o oră măcar din cele 24, ne ducem glonţ la rucsacurile lor şi căutăm, înebuniţi, după pasta lor de dinţi. Ne place s-o sugem din tub până îl golim cu totul. Se mai zice despre noi că mâncăm şi dormim, şi iar mâncăm şi iar dormim. E drept că o bună parte dintr-un an suntem într-altă lume. Putem dormi o lună în aceeaşi poziţie, şi nu vom suferi de osteoporoză, dacă nu ne deranjează Cineva sau ceva. Ursoaicele noastre nu mai au de-a face cu partenerii ei, după scurta lor aventură amoroasă. Ele au ajuns să nască chiar în timpul hibernării. Oameni, nu încercaţi, în cazul că ne împuşcaţi, să râvniţi la carnea noastră, a ursului polar. O bucată de carne de un *pound*, adică vreo 400 de grame, conţine atâta vitamină A încât o s-o mierliţi instantaneu. O doză mai mică vă va înceţoşa privirea, părul vă va părăsi încet, dar sigur, o să aveţi dureri mari de cap, veţi avea o stare de somnolenţă, diaree, iar doctorii o să constate o mărire peste măsură a splinei şi a ficatului. Să nu ziceţi că nu v-am spus...” *Luna strălucea îmbufnată,/ Pentru că ea s-a gândit că Soarele/ N-avea nicio treabă să mai fie acolo, pe cer,/ După ce ziua s-a terminat/„Este foarte nepoliticos din partea lui”, a spus ea/ Morsa,/ Să vină să ne strice distracţia noastră de la miezul nopţii (polare)...*

SFÂRŞIT

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Piteşti a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative şi de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituţiei şi pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dialogul cu tema „Simbolistică şi imaginar”, în cadrul proiectului „Personalităţi Culturale”, coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu, avându-l invitat pe artistul plastic Marius Ivanovici, profesor la Liceul de Arte „Dinu Lipatti” Piteşti.

■ Prelegerea cu tema „Cititul: istoria culturală a unui sentiment”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie şi istorii cu Marin Toma”.

■ Conferinţa cu tema „Geografia sacră”, în cadrul proiectului cultural „Culisele istoriei – Societăţi secrete şi mari iniţiaţi”, susţinut de scriitorul Cristian Cocea, director executiv al Direcţiei pentru Cultură Argeş.

■ Dialogul cu tema “Poezia postmodernă şi revistele literare”, în cadrul proiectului cultural “Invitaţi la *Cafeneaua literară*”, coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei “Cafeneaua literară”, avându-l invitat pe poetul şi jurnalistul Nicolae Silade.

■ Lansarea cărţii “Lumea-i cum este...”, în cadrul proiectului cultural-motivaţional “Arta Devenirii”, coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe scriitoarea Ada d`Albon.

■ Dialogul cu tema „Al Patrulea Zid”, în cadrul proiectului cultural „Poveşti pictate”, coordonat de artistul plastic Mihaela Viorela Martin, promotor cultural, avându-l invitat pe artistul plastic Dan Armand Stancu.

■ Dezbaterea cu tema „Puterea gândului. Credinţă în a dărui”, în cadrul proiectului „Ferestre Culturale”, coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, avându-l invitat pe Mohammed Marwan Daas, inventator.

■ Dialogul cu tema „O viaţă închinată cântecului”, în cadrul proiectului cultural „Medalion artistic cu Mariana Claudia Filipescu”, coordonat de interpreta de romanţe şi folclor Mariana Claudia Filipescu, având-o invitată pe interpreta de folclor Daniela Cernea.

■ Lansarea volumului de proză religioasă „Rugăciune pentru oprirea războiului – un Aliluiarion românesc”, de Adrian Georgescu, eveniment editorial în cadrul proiectului cultural „Confluenţe literare”, coordonat de profesoara şi scriitoarea Allora Albulescu.

Colocviile Municipiului Piteşti, invitat - criticul de artă Pavel Şuşară

■ Spectacolul de muzică folk-hop, sub genericul „David Bowie, eşti aici?”, susţinut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, scriitor, cantautor.

■ Prelegerea cu tema „AURELIU GOCI, C.A.P.T.I.V. în imaginarul creaţiei (cărţi, autori, personaje, tipologii, inspiraţie, vocaţie) - Cronici literare din mileniul al III-lea, In Memoriam”, în cadrul proiectului cultural-educativ Clubul literar-artistic „Mona Vâlceanu”, coordonat de editorul, scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Maria Mona Vâlceanu.

■ Prelegerea cu tema „Vladimir Streinu - un clasic printre moderni”, în cadrul proiectului “Personalităţi Culturale”, coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu.

■ Prelegerea cu tema “Din nou despre Urmuz”, în cadrul proiectului “Teme Culturale în Emoţii Raţionale”, susţinut de scriitorul, eminescologul şi profesorul de limba şi literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema “Ascetica şi Mistica Creşină în Răsăritul Ortodox”, în cadrul proiectului cultural-educativ “Cultură şi Credinţă în Societatea Contemporană”, coordonat de dr. Marius Andreescu, cercetător ştiinţific la Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române, avându-l invitat pe preot prof. univ. dr. Ion Popescu.

■ Conferinţa cu tema ”Ce este arta contemporană?”, în cadrul proiectului cultural-educativ “Colocviile Municipiului Piteşti”, coordonat de redactorul-şef al revistei de cultură “Argeş”, scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe criticul de artă Pavel Şuşară.

■ Dialogul cu tema “Triumful punctului de vedere”, în cadrul proiectului cultural “De Profundis în Artă, Cultură, Viaţă”, coordonat de scriitoarea şi jurnalista Christine Bernadette Rousseau/Cristina Onofre, avându-i invitaţi pe jurnaliştii Paulian Buicescu, Maricela Buicescu şi pe profesoara de limba şi literatura română şi jurnalista Ana Vasile.

■ Conferinţa cu tema “Filosofia imaginativului uman, o noutate absolută” susţinută de managerul revistei de cultură “Tribuna”, dr. Mircea Arman, urmată de prezentarea cărţii “Tratat asupra imaginativului uman”, Ed. Tribuna, 2024, de acelaşi autor. Eveniment organizat în colaborare cu Uniunea Armenilor din România - Filiala Piteşti.

■ Prelegerea cu tema “Determinismul contraatacă”, în cadrul proiectului cultural “Vaccin împotriva virusului manipulării”, susţinut de psihologul, scriitorul, jurnalistul George Smeoreanu.

Invitaţi la *Cafeneaua literară*: poetul şi jurnalistul Nicolae Silade

Ferestre culturale, invitat - Mohammed Marwan Daas, inventator

Festivalul ZAVAIDOC 2024, o bucurie pentru iubitorii muzicii lăutăreşti!

Festivalul Naţional de Muzică Lăutărească Veche ZAVAIDOC, ajuns la cea de-a XVII-a ediţie, s-a desfăşurat în zilele de 23 şi 24 noiembrie 2024, la Casa de Cultură a Sindicatelor Piteşti. Organizat de Primăria Municipiului Piteşti şi Consiliul Local, prin Centrul Cultural Piteşti, evenimentul are ca obiective omagierea marelui artist Zavaidoc, născut la Piteşti, la 8 martie 1896, precum şi descoperirea şi promovarea de noi talente ale genului muzical. Sâmbătă, 23 noiembrie, a avut loc concursul de interpretare, la care au urcat pe scenă şapte aspiranţi la trofeele festivalului, admişi la preselecţie. Concurenţii au susţinut o piesă de muzică lăutărească veche şi o piesă din repertoriul lui Zavaidoc. Au urmat recitaluri extraordinare susţinute de: Diandra Popaiacu (câştigătoarea Premiul I la ediţia din anul precedent) şi Petrişor Mihalcea, Mioara şi Giani Lincan, Costeluş de la Buzău, Panseluţa Feraru şi Ionică Minune. Duminică, 24 noiembrie, s-a desfăşurat festivitatea de premiere a câştigătorilor concursului. Juriul, format din Adrian Grigoraş, dirijorul Orchestrei de Muzică Populară a Radiodifuziunii Române (preşedinte), Sevastian Tudor, istoric, scriitor, director al Teatrului “Alexandru Davila” timp de 20 de ani, etnomuzicologul Gheorghiţa Nicolae, realizatoare de emisuni tv, interpreta de folclor şi realizatoarea radio Polina Gheorghe şi profesorul de canto popular Valentin Grigorescu (directorul artistic al festivalului), i-a desemnat pe câştigători: Menţiune - Luiza Gegiu Iordache, în vârstă de 24 de ani, din comuna Domneşti, judeţul Argeş, profesoară de Educaţie muzicală; Premiul al III-lea - Ioana Floroiu, în vârstă de 56 de ani, din localitatea Conţeşti, judeţul Argeş, artist liber-profesionist; Premiul al II-lea - Ioana Dima, în vârstă de 18 ani, din municipiul Piteşti, elevă în clasa a XII-a la Liceul de Arte “Dinu Lipatti” din Piteşti, Premiul I - Mariana Stoica, în vârstă de 22 de ani, din municipiul Vaslui, studentă în anul I la Master la Universitatea de Arte “George Enescu” din Iaşi. Marele Trofeu al Festivalului ZAVAIDOC, instituit prin regulament din anul 2024, nu a fost acordat, întrucât niciun concurent nu s-a ridicat la exigenţele juriului. Şi în a doua zi a festivalului au continuat recitalurile extraordinare, care au cucerit publicul numeros, iubitor al muzicii lăutăreşti. Delia Ionică şi Anastasia Stan - reprezentante ale Centrului Cultural Piteşti, pregătite de profesorul de canto popular Valentin Grigorescu -, Ana Maria şi Marian Mexicanu, Alina Alexandru şi Ionel Tudorache au primit aplauze călduroase la scenă deschisă. La fel şi Taraful “Marin Alexandru”, care a asigurat acompaniamentul de înaltă ţinută artistică. A prezentat, ca şi anul precedent, actriţa Maria Buză, care a delectat publicul cu prestaţia sa.

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB** și **SIMONA FUSARU**

actualitate

La început de noiembrie, s-a stins din viață dl. Constantin Voinescu, profesor, scriitor, redactor-șef al revistei «Oltart», colaborator constant al revistei «Argeș», autor al rubricii «Din vorbă-n vorbă». În 2022, «Argeș» i-a acordat premiul pentru «Cronica limbii române», iar în 2024 textele apărute în cadrul rubricii din revistă au fost publicate în cel de-al patrulea volum din colecția „Cărțile revistei «Argeș»”: «Limba noastră cea de toate zilele. Din vorbă-n vorbă. Corect/Incorect» (autori - C. Voinescu și Iudita Dodu Ieremia).

În august am primit de la dl. Voinescu volumul de poezie ”Știam, Homer, că te prefaci”, am vorbit la telefon, la fel și în septembrie, pe 27 octombrie i-am trimis un mail în care îi aminteam de rubrică. M-a mirat întârzierea, era foarte prompt cu predarea materialelor; l-am sunat a doua zi, n-a răspuns și nici nu m-a sunat pe seară sau a doua zi, cum făcea de obicei...

Publicăm în acest număr o ultimă tabletă primită de la domnia sa.

Drum lin în lumină, Domnule C. Voinescu! **(S.F.)**

C. Voinescu

DIN VORBĂ-N VORBĂ

LUMINĂ

Și din a haosului văi,/ jur împrejur de sine,/ vedea, ca-n ziua cea de-ntâi,/ cum izvorau lumine... descrie Eminescu drumul *Luceafărului* spre Demiurg, potrivind atât de grăitor, între alte vorbe, pluralul învechit al LUMINII. Noima cuvântului stă pe muchea dintre material și imaterial, dintre radiație electromagnetică și radiație sufletească, în cunoscuta zicere sacră, de la vreme de Înviere: Veniți de luați Lumină! Adevărul iese, uneori, la lumină, un nou-născut vede lumina zilei, în ciuda faptului că vine pe lume noaptea, o carte vede și ea lumina tiparului, iar poporul român așteaptă cam de multișor să vadă fie și un diminutiv al luminii, la capăt de tunel. Păzim obiceiurile ca pe lumina ochilor și ne e la fel de dragă libertatea, dar punem într-o lumină proastă putința de a ne înfrâna. Zice Dinicu Golescu: Nu o să ne învrednicim să vedem o rază de lumină care să ne îndrepteze spre obșteasca fericire?

UN SAVANT COCKTAIL POETIC

Florin Golban e un talent. Delicat, rafinat, observator fin. Avui șansa de a asista la o singură lansare a sa, într-un mediu impregnant de haiku. De fapt, în linii mari, poezia în forme fixe pe care Japonia a exportat-o în lume. Eveniment cumva vegheat, discret, de Corneliu Traian Atanasiu, editorul seriei de volume haiku de format plachetă. Care le și oferise. Un mentor al acestei zone haiku din constelația românească de gen.

Acesta prefațează și cel mai recent volum al lui Florin Golban, *Tăierea marginilor* (Editura EIKON, 2024). Una din cele mai inteligente prefețe citite in ultimul timp. Un microstudiu în materie. Autorul căruia știe bine că prefața unui volum concentrat, esențializat, cu texte scurtissime, nu poate depăși, decât cu prea puțin, 2 pagini. Prefață + text formează un tot unitar autorezonant.

De fapt, dacă n-aș fi depășit măsura referirii la prefață, trebuia să recunosc că o cronică e, cumva, superfluă.

Structura volumului e o găselniță. Numai incultura mea în materie răspunde de impresia de originalitate. Mișcarea românească haiku e străveche. Peste un secol. Și în prezent extinsă. Dar nu cunosc decât doi creatori. Compatriotul meu Vasi Cojocaru-Vulcan este oricum un expert în taxonomia formelor fixe japoneze. Eu, prozator, habar n-am care este tanka și care gogyohka. Dar Florin Golban nu se lasă încorsetat de forme. Poemele sale sunt libere, aerisite. Cele care punctează repere ideatice sunt, de regulă, haiku clasic. Altele haiku liber. Unora nici nu le sesizez formatul. Ba întâlnești și poeme pur și simplu. Unele lungi. Ritmate de poeme în proză. Evident, nu o dezordine, ci o armonie cuceritoare. Chiar falsa dezordine ar fi cel mai eronat diagnostic.

Ceea ce exprimă textul e expunerea sinceră a sufletului delicat al poetului. Și mai mult de atât. Exprimă continua reflecție internă. Acuma sigur că haiku, formal sau liber, concentrat fiind, e o explozie de simțire, de reverie și chiar de gândire. La Florin Golban le găsești:

să nu strivești apusul
cu pata de întuneric
a nopții.

grădina mamei
parfumul crinilor
încă acolo

Poetul își ritmează textul prin titluri de capitole, culese cu majuscule. Dar, cumva original, fără a le marca într-un cuprins explicit, cu precizarea paginilor. Subliniind continuitatea fluxului. Atenție la cuvintele titlurilor: MEMORIA APEI, MEMORIA PIETRELOR, MEMORIA CUVINTELOR, MEMORIA COPILĂRIEI. Și, în fine, un capitol mai lung, TĂIEREA MARGINILOR. Iată dar, titlul culegerii e logic ales.

Ce mai trebuie notate, pe alocuri, discret, a câtorva haiku în engleză.

Pentru a încheia, exemplific cu două perechi de haiku ce sugerează un tap dance scoțian. Dar nu cu picioarele încrucișate, ci cu capetele:

autobuzul de noapte
spre Calea Lactee
pleacă singur

autobuzul de noapte
la radio
rhythm and blues

*

clasa de yoga
aici, acolo
nimeni, nicăieri

clasa de yoga
tot, toate
aici, acolo

N-am o autoritate în materie, ci strict subiectiv, socot acest volum cel mai realizat, până acum, al lui Florin Golban. Va continua să urce.

RADU ILARION MUNTEANU

Haiku

Mircea Teculescu

bufniță veghind -
printre crengi golașe
scheletul lunii

sfârșit de toamnă -
umbrele copacilor
tot mai absente

cărarea spre sat -
sub semnul lui Orion
lupii la pândă

pițigoi în pom -
creanga se colorează
ici și colo

în șir spre casă
ocolind troienele -
trei căciulițe

strângând lemn cu lemn
prin zăpada mieilor -
o mogâldeață

câmp plin de brazde -
pe chipul țăranului
cute ascunse

monument uitat -
ramul de zarzăr pune
petale pe soclu

scurt armistițiu –
pe țeava unui tanc
câțiva porumbei

sădind arpagic -
umbra ei când mai mică
când mai întinsă

Tanka

o mână de fân
în saivanul părăsit
răvășit de oi -
vântul de nord-est mână
la vale larma toată

litere mici
deasupra țărânii din
care ies dalii -
conturul lor colorat
de nuanța florilor

turla schitului
camuflată de pâcla
apăsătoare -
încărcat de păcate
mă adaug la slujbă

pe cerul nopții
luna plină strălucind
cu mare pompă -
iarăși c-un prototip
fabrica de globuri

întodeauna
ferește ceva geamul
tot mai aburit -
sau poate că răceala
răzbate din suflete

Mircea Teculescu este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala București – Poezie, a fost membru al Societății de haiku din Constanța și este membru activ al Grupului RO KU unde participă din anul 2015 la concursul lunar Romanian Kukai, obținând toate categoriile de premii. Autor al mai multor volume de haiku de poezii și proză scurtă, apare cu creații în antologii de haiku și de haibun. Scrie haiku, dar și **tanka**, formă de poezie niponă precursoare a haikuului, dar mai puțin mediatizată.

Rubrică realizată de FLORIN GOLBAN

Vlad Alui Gheorghe

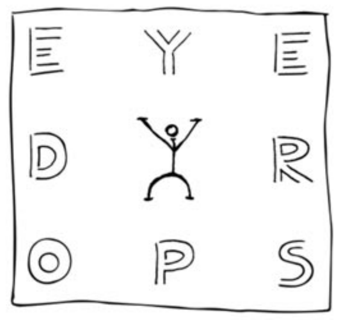

Polifonic

Înainte să adormi

La patru dimineața poți să nu dormi pentru că nu toată lumea poate să o facă. La patru dimineața dacă te uiți pe geam ai să tot vezi mașini care trec lente și moi către locuri pe care nici ele nu le știu, ai să tot vezi blocurile din jur cum se aprind ca niște buchete de flori care tot

înfloresc în copaci când nimeni nu e atent la ele. Dar cel mai important la patru dimineața este ceea ce auzi – o muzică uneori lentă, alteori melancolică ascunsă într-o violență aparentă, o muzică ce te răstoarnă, te înmoaie, și te adoarme oarecum forțat când bateriile ți se epuizează complet. Noile albume de la **Eyedrops** și **Umbra** sunt cele două soundtrackuri pe care să îți cauți liniștea, două albume lansate în ultima vreme care mărșează pe cam aceleași lucruri, cu intensități diferite, dar cu o pregnanță textuală desăvârșită.

Eyedrops au lansat albumul „VIU", un album care începe exploziv cu piesa care dă și numele albumului, și în care se conturează un cadru amplu al direcției muzicale: „Știi deja prea multe/ Ca să mai înțelegi ceva/ Vezi deja prea departe/ Ca să vezi ce e în fața ta (...) Cât ne e viața în toi/ Mai bine să o trăim decât să ne trăiască ea pe noi". (Viu) Se întrevede o rază de speranță după ceva ce pare a fi fost un coșmar prelungit care a tot ținut o vreme lungă, un coșmar apăsător care părea ca o noapte polară, fără urme de lumină, de soare, de final.

În haosul apăsător trăit și povestit, se găsesc experiențe din care s-au învățat lecții importante de viață, lecții pe care după o anumită vârstă le arunci ca povețe mai tinerilor învățăcei: „Nu vreau afară, sunt foc și pară pe tot/ Pe mine, pe restul, pe tine deloc/ Fără vreo vină stau în lumină pe loc/ Indezirabil și fără noroc/ Respiră cât încă e legal/ Fii tu cât încă-i constituțional/ Așteaptă cât încă mai e timp/ Simte cât încă mai simți/ Tu ia-ți adevărul, eu îmi țin întrebarea/ Ia-o tu-n sus cât mă fac că țin scara."(Libertar) Ieșirea din tunelul acesta vine cu avantajele ei, astfel că omul care ajunge viu și nevătămat la capăt poate să-ți spună ca după un război căruia i-a supraviețuit de ce sunete să te ascunzi, de cine să fugi, după care semnal este ok să-ți lași ochii să fie văzuți.

Și există lumină, există o ieșire, există speranță: „Soarele răsare și nu-mi cere nimic/ Omul tresare la mai tot ce-am să-i zic/ Câinele-mi zâmbește dintr-un colț așteptând/ Spune dorul de casă revine doar plecând." (Despre bucuria de a fi) – prin piesa aceasta se încheie foarte rotund un capitol coerent conturat de durere și disperare camuflată într-un set de imnuri belicoase & gentile.

Al doilea album care intră în categoria de muzică pentru insomniaci este albumul formației Umbra, „Asta-i tot ce vei primi", album proaspăt lansat, compus din opt piese care strâng laolaltă un țipăt pe care îl ai în suflet și îl acoperi cu o pernă până când nu mai e nimeni să îl audă.

Albumul se deschide cu piesa *Vreau o schimbare,* o mantră a albumului care a așteptat cuminte cinci ani să apară: „Nu vreau să mai stau aici printre voi/, de ce să primesc iarăși scuze/ nu vreau să mă pierd în război/ (..) nu vreau, nu pot, nu știu ce-i cu mine (...) vreau doar să strig, vreau o schimbare." (Vreau o schimbare) Neliniștea este prezentă în fiecare cuvânt, chiar dacă poate uneori nu o simți în mod direct, o vezi de la distanță cum se ascunde și așteaptă un refren pe care să-și facă apariția în intimitatea ta.

Introspecțiile specifice orelor imposibile se regăsesc și aici, mergând către cele mai simple auto-explorări sufletești, și în același timp la tot ce e mai important când vine vorba de căutarea unor răspunsuri pe care niciodată parcă nu ai timp să le găsești: „Îți place cum arde/ nu vezi ce-ai făcut/ ești mândru de tine/ de ce-ai rămas mut/ și te întrebi ce-i cu tine/ nu te poți abține/ oglinda zâmbește/ de ce nu se oprește/ te apasă o întrebare/ crezi că e vina ta/ oricum nu contează/ nimic nu s-ar schimba."(Până la sfârșit)

Momentele de căutare devin extra-corporale de la un punct și există o explorare a spațiului domestic, prea cunoscut pentru liniște în momentele când chiar liniștea e cea care te asurzește:„Stai cu ochii în tavan și nu gândești/ Eu te iau de mână când înebunești/ Sunt ca visul ăla când cazi în gol/ Joc o piesă în care nu am niciun rol/ Stau pe gânduri și nu-mi pasă că greșesc/ Nu am niciun rost, nu pot să mă opresc/ Tu doar mă faci să sper." (Tu doar mă faci să sper)

Tot procesul este văzut cu o oarecare brumă de speranță, dar ca într-un film din noul val se termină cu ceva previzibil și surprinzător în același timp, cu o piesă care se numește „Nu pot dormi", un lait-motiv al albumului care prin repetiție primește mai multă putere în marea schemă a lucrurilor: „Nu pot dormi/ Și nu e de azi de vreo lună/ De ce nu mai vii/ Să urlăm în liniște când tună." (Nu pot dormi) Cele două albume ascund în piesele lor un drum pe care fiecare l-a parcurs la un moment dat, și în urmă căruia unii au găsit răspunsuri, iar alții s-au afundat în tone de întrebări și nesiguranțe. „Asta-i tot ce vei primi" cât și „VIU" vorbesc despre experiențe atât de cunoscute încât fiecare ascultător își va găsi un refugiu sau un zbucium când viața va avea nevoie mai mult de oricare dintre ele.

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Weltschmerz

L-am descoperit la câțiva ani buni după ce descoperisem trupa care l-a lansat și care, fără el, probabil n-ar fi ajuns la nivelul său de acum. Și, la început, albumele sale solo nu m-au impresionat. Erau văduvite de instrumentele pe care deja le cunoșteam de la trupa inițială, iar pozițiile militante ale artistului nu mă pasionau, pentru că pe mine mă interesa, pe-atunci, doar muzica. Au trecut anii, și m-am nimerit, la un moment dat, la concert la el. Prezenta cel mai cunoscut album al trupei, cu instrumentiștii săi, iar impresia pe care mi-a lăsat-o a fost de neuitat. Așa că mi-am propus să-l revăd, ceea ce ar fi trebuit să se întâmple pe undeva pe la începutul deceniului, dar pandemia a avut ceva de spus pe tema asta. Dar, până la urmă, s-a întâmplat minunea și l-am prins fix în primul concert din ultimul său turneu. Acesta a avut loc într-un oraș în care am locuit câțiva ani, în Luxemburg, la centrul cultural de acolo. Vorbim de o localitate de mărimea Mioveniului, dar care posedă o mică sală de spectacole cu o acustică deosebită. A fost o alegere bună pentru concertul omului, care și-a propus, și-a reușit, să treacă în revistă o întreagă carieră, în care a lansat zeci și zeci de piese interesante, prin care arată oricui are răbdare să treacă peste personalitatea sa puternică, o sensibilitate neașteptată la ceea ce se întâmplă în jurul său, atât pe plan personal, cât și în societate. Așa se face că are multe melodii de suflet, precum Incomplete sau Cliché, inspirate dintr-o viață sentimentală tumultuoasă, așa cum, de altfel, se și confesa pe scenă. Cu toate acestea, scoțianul în cauză are și o grămadă de piese inspirate de probleme cotidiene ale lumii noastre. Aici m-a impresionat mult Weltschmerz, în care-și exprimă frustrarea față de conducătorii vremelnici ai țării sale și față de lumea în care trăim, în general. Am mai remarcat și Family Business, inspirată de violența domestică, dar și Tilted Cross, care-a fost scrisă după o vizită în fosta Iugoslavie, acolo unde minele din războiul civil de la final de secol 20 încă fac victime. E drept că vocea lui emblematică nu mai este cum era, la fel și silueta lui, însă asta contează mai puțin atunci când, din senin, se apucă să cânte, ca acum aproape 40 de ani, Kayleigh, după care bagă un Lavender și un Heart of Lothian, de ai senzația că a dat din nou norocul peste tine și asculți iar, tot live, Misplaced Childhood. Pentru că omul de care scriu se numește Derek William Dick, mult mai cunoscut sub numele lui de scenă, Fish, lansat ca vocalist la Marillion, cu care a scos patru albume, inclusiv cel menționat anterior, considerat cel mai bun al trupei. După care a plecat să cânte singur. Și-acum își ia rămas bun de la fani și se retrage de pe scenă, lăsându-ne cu muzica și cu mesajele sale de protest, mereu actuale.

Nota redacției:

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală.

Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, cu notele de subsol la finalul textului, nu în josul paginii).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale.

Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu grafică de SUZANA FÂNTÂNARIU

Consilier artistic: IOAN MARCHIȘ
Corectură: JEAN DUMITRAȘCU

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2025, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

muzică

Valentin Protopopescu

Metafizica arenei

Kossovo, UEFA și dreptatea lui Creangă

Este evident pentru orice minte cît de cît sănătoasă că trăim vremuri bezmetice. Sîntem prizonierii unui timp ce și-a ieșit furios din matca rațiunii. Logica, bunul simț, măsura rațională și analiza obiectivă și-au sfîrșit traiul, și-au mîncat mălaiul și și-au ronțăit bomboana de pe colivă.

Cam așa aș descrie parodia de scandal fotbalistico-politic din grupa Ligii Națiunilor dintre România și Kossovo, partidă disputată la București pe Arena Națională. Întîi, o observație banală: dacă nu am trăi în emfaza tîmpă a delirului politic corect, nu am fi fost obligați să jucăm cu o non-existență. Așa-zisul stat kossovar nu este recunoscut în plan diplomatic de România. Pe scurt, *el nu are ființă*. Nici Spania, nici Grecia, nici Slovacia, nici Cipru, asta ca să ne referim doar la state din UE, nu recunosc un astfel de pretins stat. Conform logicii UEFA, să joci contra unei secvențe a neantului este perfect legitim.

La București, după bătaia încasată de la noi la Priștina de kossovari (un 0 la 3 sec), aceștia trebuiau să ne învingă la patru goluri diferență. Înaintea meciului, observatorul UEFA și arbitrul au avertizat ambele delegații să se abțină de la provocări, să rămînă pe teren, iar organizatorii, adică FRF, au fost somați să elimine din tribune orice sursă de scandal politico-diplomatic. În urmă cu puțin timp, la București, apoi la Priștina, ambele imnuri au fost fluierate, pe noi ne-au apostrofat că am fi *țigani*, iar în anterioara partidă din capitala noastră kossovarii au ieșit de pe teren, fiind cu greu întorși de arbitru de la vestiar. Ei invocau așa-zise scandări rasiste, în genul „Kossovo e Serbia”.

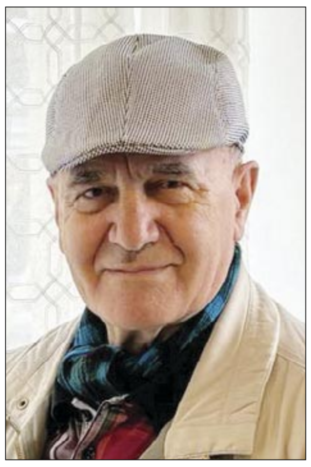
Prima repriză a aparținut oaspeților, mai combinativi și mai periculoși, în ciuda barei căpitanului Nicolae Stanciu, ulterior accidentat. Fotbaliștii noștri, timorați în primul mitan, au jucat mai bine și au fost mai compacți și mai omogeni în partea a doua a jocului. Publicul, prezent în număr mare pe Arena Națională, s-a comportat în bună măsură civilizat. Partida mergea spre un egal alb logic, kossovarii nefiind capabili să marcheze. În minutul 96, cu două minute înainte de fluierul final, Alibec a fost faultat și provocat de căpitanul Amir Rrahmani, acesta și alți coechipieri făcînd gesturi obscene și incitatoare la adresa publicului bucureștean, compus inclusiv din copii și femei. *Mde, civilizație balcanică…* Apoi, la un semn al lui Rrahmani, toată echipa oaspete s-a retras la vestiar, refuzînd să mai apară pe teren. Pretext: un grup al galeriei române a strigat *Serbia, Serbia*! Premeditarea a fost evidentă, doar că prostia omenească este nesfîrșită (vezi cartea lui Ion Creangă). Dacă provocau și ieșeau înainte de pauză, ar mai fi fost cum ar fi fost. Sau în al doilea mitan. *Dar cu două minute înainte de sfîrșit?* Finalitatea nu putea fi decît una: victoria României la masa verde cu 3-0. Inițial, neamțul Franco Foda, antrenorul kossovarilor, a încercat să-i răzgîndească pe jucători, apoi le-a ținut isonul, că nu degeaba este angajatul FFK. *Conștiința e pe bani.* Au urmat 70 de minute penibile, în care „gingașii” și „sensibilii” albanezi din Kossovo (un fotbalist de-al lor a făcut semnul vulturului cu două capete, simbolul Albaniei, deci să-i credem pe cuvînt că-s albanezi) au mîncat pizza în căldura vestiarului, făcînd cocină în jur, în timp ce proștii de români înghețau la minus două grade, laolaltă cu arbitrii și oficialul UEFA.

La comisiile forului european victoria a revenit logic „galbenilor”, dar kossovarii au primit o minusculă amendă de 6000 de euro, în vreme ce FRF, 128000 de euro. Cea mai jalnică acuzație, cea de „rasism și discriminare”. „Eroii” necunoscători ai regulamentului sau ignoranți cu premeditare merg mai departe, la TAS, în Elveția. Pentru „dreptate”, spun ei. Și „anti-rasism”. Mai nou, deși din altă grupă, suedezii, care după decizia UEFA, nu au fost echipa cu cele mai multe puncte în Liga Națiunilor și cu un plasament mai bun în play-off-ul Cupei mondiale, contestă și ei la TAS rezultatul României, pentru că „luptă împotriva rasismului și a discriminării”. *Oameni buni, voi sînteți întregi la minte?* Un singur jurnalist român pledează *pro* cauza kossovară, amintind de localitățile distruse și gropile comune de care vinovați sînt sîrbii. *Numai sîrbii.* UCK a fost doar un ONG pacific și umanitar. Fără crime, violuri, gropi comune, localități rase. La fel, și croații sau bosniacii. Heruvimi și porumbei albi. Ce mai contează achitarea lui Miloșevici la Haga? Cît îi privește pe suedezi, mai bine ar citi autobiografia lui Ibrahimovici, născut la Malmö. „Rasism”? Sînt cartiere unde poliția nu intră. Violuri, crime și jafuri la greu. Gazde bune, pseudovikingii îndură. Decît „rasiști”… Dar oare de ce o fi cîștigat covîrșitor Donald Duck alegerile americane?

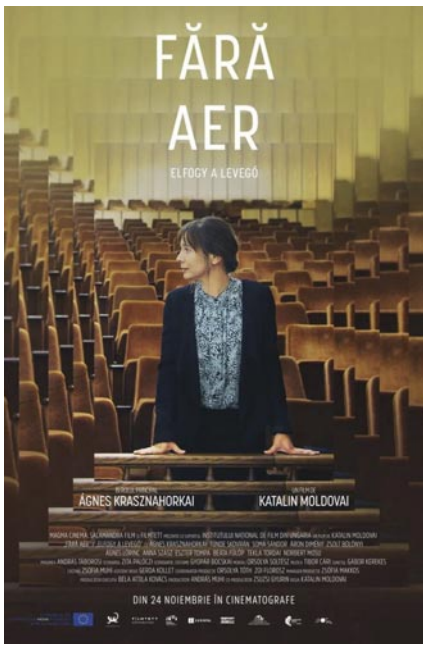
Alexandru Jurcan

Fără deschidere, fără aer

Cum se poate trăi fără toleranță, deschidere, libertate? Adică fără aer, aproape de sufocare existențială. Așa am simțit la vizionarea filmului *Fără aer*, 2023, regizat de Katalin Moldovai, în care joacă Agnes Krasznahorkai, Tunde Skovrán, Aron Dimeny.

Toată viața am stat în fața elevilor, ca profesor, așadar scriu din interiorul sistemului. Cu alte cuvinte, cunosc pădurile pedagogice destul de bine. După cum știu acum că profesorii depind de stările, capriciile, rigoarea părinților. Totul trece prin filtrul lor și sunt mulți dintre ei care condamnă tot ce trece de lungimea nasului lor. Asta nu înseamnă că profesorii n-au nicio vină în anumite împrejurări. Prin 2017 am aflat cu stupoare că profesoara Adela Stan din Turda a fost sancționată, deoarece, predând simbolismul, le-a sugerat elevilor de 17 ani să vadă filmul *Total Elipse* de Agnieszka Holland, unde existau scene gay între poeții Verlaine și Rimbaud. Normal că s-a găsit un tată ostil, homofob, care a reclamat-o pe profesoară, declanșând efectul nociv al bulgărelui de zăpadă, într-o mecanică fatală.

Regizoarea Katalin Moldovai a fost interesată de subiect, iar filmul său trasează acel proces destructiv, în ritm de thriller psihologic. Ana e o profesoară deosebită, cu candoare și integritate, o profesoară populară care cultivă imaginația elevilor, dezvoltându-le simțul poetic. Deodată începe o vânătoare de vrăjitoare la adresa ei. Un labirint kafkian malefic, prin care mișună părinți, colegi, comitetul de etică, administrația școlară. Nimic nu mai poate fi ca înainte. Mass-media în vârtej, chestionare, rețele de socializare. Lașitatea unor colegi. Obtuzitate. Rigurozitate pedagogică. Ana se izbește de neputința de a încuraja gândirea independentă. Nu se poate aplica transgresarea anumitor limite. Rigiditatea e la ea acasă, birocrația la fel. Norme, reguli… Ana refuză orice sancțiune, nu acceptă compromisuri, în numele unor principii proprii.

Am văzut filmul la Tiff-ul recent. După proiecție, surpriza: a apărut profesoara Adela Stan în fața spectatorilor, inspiratoarea poveștii. Realitate și ficțiune. Ficțiunea ordonează, duce spre general, spre artă. Realitatea depășește întotdeauna ficțiunea, așa cum se spune? Adela Stan nu mai lucrează în învățământ, zice că e fericită că soarta i-a oferit acest cadou compensatoriu (acest film) care anulează suferințele trecute. Iar acum… vreau să încerc un minim strop de obiectivitate, cunoscând bine filmul *Total Elipse*. Oare profesoara n-ar fi trebuit să-i pregătească oarecum pentru ceea ce ar fi văzut? Doar le-a indicat și gata? Există scene care nu duc spre poezie, ci spre culisele macabre ale geniilor. Dacă aș fi fost părinte, aș fi explicat eu copilului? Dar dacă eram un tată fără cultură? Chiar că e un subiect delicat. Că deschiderea se formează, toleranța se învață, doar că la 17 ani, cine știe cum procesează adolescenții. În orice caz, filmul incită, emoționează, provoacă.

actualitate

Șapte dintr-o lovitură

■ PUBLICITATEA LA BUTOANE. Adrian Papahagi, fost politician: “Cred în continuare că Ciucă ar fi cel mai bun președinte din ce ni se oferă. Ciolacu ar însemna mafia la butoane. Simion ar însemna Putin la butoane. Lasconi ar însemna LGBT la butoane”. Și mai zic unii că panourile alea cu ostașul n-au avut niciun efect! ■ TURISM CU PALEOLOGU. Dacă vă doriți să călătoriți la Paris în iarna asta, puteți să-l aveți ca ghid pe Theodor Paleologu. Pentru un onorariu modest, care nu depășește o mie de euro, fostul ministru al Culturii vă va însoți câteva ore prin muzeele Cluny, Orsay și Luvru. În schimb, dacă vreți să mergeți la cumpărături, nu știm dacă Elena Udrea, alt fost ministru de marcă, este liberă și nici ce tarif are ■ GURA TEOLOGULUI. Că tot veni vorba de shopping… Theodor Baconski zice, pe net, despre Iohannis că „iese din funcție cum a intrat. A citit de pe prompter și de pe fițuici mesaje în limba de lemn, primite de la MAE. A rămas cu fața spre Vest pentru că acolo sunt cele mai faine centre comerciale și e mai plăcut să te plimbi”. Să-l credem, știe cum stau lucrurile, de pe vremea când era ambasador la Sfântul Scaun. ■ UN NOU MEȘTER MANOLE. După cinci ani de la marele incendiu, catedrala pariziană Notre Dame a revenit la viață, moment emoționant marcat de o serie de festivități sacre și profane. Se știe mai puțin că, în toți acești ani, complexul șantier a fost condus de un militar - generalul Jean-Louis Georgelin, om de mână forte, fost șef de Stat Major. Artizanul reconstrucției n-a mai apucat să-și vadă împlinită opera, murind într-un accident pe munte. ■ MANIFEST. Cuvântul anului 2024 ar fi “manifest”, zice site-ul Cambridge Dictionary. Dar nu e ce credeți voi! În accepțiunea unor influenceri, “a manifesta” înseamnă să-ți imaginezi atât de tare că obții ce-ți dorești, încât universul te va asculta. În accepțiunea celorlalți, influencerii sunt, de multe ori, niște proști care influențează alți proști. ■ MANELE PENTRU MELOMANI. Ce mai aflăm din Barometrul de Consum Cultural? Cică românii care ascultă manele nu prea au deschidere către alte genuri muzicale, spre deosebire de publicul de la Filarmonică. Așa este! În campanie, Simion n-a avut clipuri cu muzică de Bach, în schimb Dani Mocanu i-a compus o manea lui Ciucă! ■ LUPTA DE CLASĂ S-A MUTAT ÎN ARENĂ. În “Gladiatorul II”, recentul film al lui Ridley Scott, ni se prezintă o Romă pe placul tinerilor progresiști americani – un fel de cloacă imperială, în care mișună politicieni corupți și sadici, cărora li se opun gladiatorii, proletariatul arenelor. Lupta de clasă e asezonată cu intrigi, scene de bătălie și mulțimi în delir. Din rețeta hollywoodiană nu lipsesc rechini înotând în Colosseum, maimuțe turbate, catapulte și trireme. Luați cu cola și popcorn! Și la mulți ani!

CROITORAȘUL CEL VITEAZ